

**Joannis Calvinii, sacrarum literarum in Ecclesia Genevensi
professoris, Epistolæ duæ, de rebus hoc sæculo cognitu
apprime necessariis. : prior, De fugiendis impiorum illicitis
sacris, & puritate Christianæ religionis observanda.**

<https://hdl.handle.net/1874/423323>

2

IOANNIS CAL

VINI, SACRARVM LITERARVM IN

Ecclesia Geneuensi professoris, Epistolæ
duæ, de rebus hoc sæculo co-
gnitu apprime ne-
cessarijs.

PRIOR, De fugiendis impiorum illicitis factis,
& puritate Christianæ religionis
obseruanda.

ALTERA, De Christiani hominis officio in sa-
cerdotijs Papalis ecclesiæ uel admini-
strandis, uel abijciendis.

1. Regum. 18.

VSQVEQVO claudicatis in duas cogitationes? Si Dominus
est Deus, sequimini eum: Si autem Baal, se-
quimini illum.

B A S I L E A E

M. D. XXXVII.

EST iam eum fructū apud pios aliquot viros Epi
 stolæ istæ nostræ ediderunt, qui spem aliquanto
 maiorem mihi in posterum faciāt: quoniā tamen
 & familiares quosdam meos, & alios nō paucos,
 à quibus lectæ fuerunt, etiam si mihi uerbo tenuis
 assentiantur, non tamen magnopere hinc cōmo
 ueri audio, quod duram asperamq; nimium conditionem à me sibi
 causentur imponi: non minimum uisus sum mihi operæ precii fa-
 cturus, si paucis hic probos omnes obtestarer, ac per tremendum il-
 lud Dei nomen obsecrarem, ne quas è Dei uerbo sumptas exhorta-
 tiones hic habent, perinde accipiant, ac si fabula sibi à poëta, aut à
 rhetore aliquo declamatio recitetur, quam plausu blandisq; accla-
 mationibus satis sit accepisse: uerum & uitæ doctrinā tradi sibi me-
 minerint, quæ non aliter quàm obtemperando rite approbetur: &
 eam ipsam doctrinam, Dei uerbum esse cogitent, quod impune lu-
 dibrio habituri non sint. Quam sententiam quia pluribus in præ-
 sentia uerbis persequi nō licet, uno Iezechielis Prophætæ uaticinio
 summatim complectar. In signis est locus, qui & in Iudæorū exem-
 plo quandam infelicis huius sæculi effigiē repræsentet, & terribili
 diuini iudicij expectatione merito nos percellere debeat. Turma-
 tim (dicebat prophætæ Dominus) ad te ueniūt, coram te sedent, uer-
 batq; tua audiunt, sed ea non exequuntur. Ludibrium enim in ipso
 rum ore, & cor eorum in auaritiā inclinatum. Et factus es illis non
 secus ac ludicra cantio sonoræ dulcedinis, quandoquidem uerbis
 tuis intentas habent aures, quæ exequi non curant. Sed cum
 tempus uenerit (quod certe iam instat) cognoscent
 apud se fuisse prophetam. Vale. Geneuæ,
 pridie Idus Ianuarij. Anno 1537.

Iezech. 33.

D E

5

DE FVGIENDIS IMPIO

RVM ILLICITIS SACRIS, ET PV

ritate Christianæ religionis
obseruanda.

IOANNES CALVINVS OPTIMO

uiro & amico singulari, N. S.

GO VERO amicissime Frater, molestissime tecum fero, ac pro eo ut debeo, uices tuas miserror: cui nondum ex illa Aegypto emergere liceat, in qua tot idolorum idololatriæq; portentæ obuersantur tibi assidue, ac oculis tuis ingeruntur, ad quorum famam cum piæ aures perhorrescant, præfenti aspectu oculos (quorum scilicet & tenerrimus est sensus, & uehementius afficitur) supra quàm dici potest, grauiter offendi, par est. Cogeris spectare (ut narras) in monachis et sacrificulis scedas impietatis formas, in plebe mille genera superstitionum, plurima ueræ religionis ludibria, quibus omnia istic scatent & perstrepunt. A quibus spectaculis qui oculis suis parcunt, eos beatos existimo: præut illa est tua, quam refers, uerè misera necessitas. In primis uero, summum illud abominationum omnium caput Missa, spectabilem se ac uisendam exhibet, ac inter reliquas omnes nequitiae partes longe supereminet: in qua quicquid sceleratissimæ impietatis cogitari potest, perpetratur. Huiusmodi spectacula si ludicra essent, possent forte abs te rideri. nunc autem ubi maxime seria sunt, cum grauisima Dei contumelia, non dubito (quæ tua est pietas) quin bilem tibi magis quàm splenem moueant, uel lachrymas potius eliciant. Quod autem mecum deliberas, qua te ratione inter nefanda illa sacrilegia, et Babylonis sordes, in quibus pro temporis rerumq; tuarum conditione uiuere nunc tibi necesse est, purum Domino atq; impollutum conserues: id quidem ego perlibenter facio, tota ut ea de re animi mei sensum tibi exponam. eoque magis, quod cum multos hodie, qui gustum Dei aliquem percepisse uideri uolunt, professioni suæ minime respondere conspiciat: hac tamen in parte

A 2 præsertim,

præsertim plerosq; serè omnes à recta uia decedere uideo. Neq; ualde sanè impedita res est, consiliū hac de re dare: si te in Dei disciplinā totum tradideris, tuosq; affectus omnes eius uerbo domādos permiseris. Sed nescio quo modo bona pars nostrū improba temeritate aduersus eius imperia interdum exultamus, ac ijs contemptis, aut certè omisis, ideoq; & contemptis, earum rerū quas acerrime prohibebāt licentiā, quoties libet nobis facimus. Atq; id potissimū in præsentī negotio usu uenire solet. Cū enim ij, qui inter tales angustias uersantur, quales te nunc circumstant, nec tranquillitatem se suam tueri, nec cum ijs quibuscum uiuunt retinere se posse concordiam prospiciunt, nisi eorum idololatriæ simulando indulgeant, tanta hac difficultate obsessi atque impliciti, magis quid sibi expediat, quàm quid Deo placeat: magis quo modo homines habeant propitios, quàm quo Deo satisfaciant, cogitant. Interim defensionem quoque meditantur, qua suas conscientias arment coram Dei tribunali: se minime consentire interiori cordis affectu in ullam impietatem, sed modica, eaq; innoxia, simulatione se inire rationem, qua imperitorum hominū ignorantia cedant, quibus sic melius consulturi sint, si qua spes est eos erudiri posse: certè quos summo suo periculo, nullo fructu, maiori libertate irritare stultū sit. Verum talibus inijs uidemus ruinam suam auspiciatos, quibus hac nostra memoria contigit, uelis retrorsum datis in naufragium recurrere, unde enatarant. Principio, cū magnū uel in conspectu discrimen esset, si quibus in rebus oportebat ingenue profiterētur quod habebāt in animo, secum reputabant rem esse non magni momenti, si in populi gratiam paulū ineptirent: qua tamen ratione graues offensiones redimere promptū esset. itaq; impijs ceremonijs promiscue cum alijs defungebantur. Deinde cum ne sic quidem hominum suspicionem effugerent, pedem adhuc alterum progrediebantur: satis esse, si bonos uiros fidei suæ conscios haberent: aliorum opinionem quauis arte falli, nihil nocere. Hic, siquid ab aduersarijs Christi in ueram doctrinam deblateratum erat, uultu, nutu, totius corporis gestu, uoce deniq; assentiebantur. Cum neq; hunc sibi astum satis ex sententia succedere intelligerent, secreta ab omni hominum arbitrio conscientia cōrenti esse incipiebant. quod ut obtinerent, diligenter cauebant, ne quam darent Christiani pectoris significationem. In hunc modum cum à recta officij linea

eij linea, quadā (ut sibi uidebantur) temperata cautione deflecterent
 paulatim, ac delaberentur: tandem cæci, ac ueluti sui obliti, sese in exi-
 tium præcipites dederūt. Manifesta sanè Dei uindicta: qua eos sensus
 sui uanitate deiçi æquum fuit, qui præpostera sua prudentia Deum sal-
 lere & homines cogitabāt. Nam hic postremus fabulæ actus illis fuit:
 non modo nullius aures atq; oculos cordis sui testes, ut prius solebant,
 admittere: sed quantum in se erat, omni studio cõtendere, ut omnes ha-
 berent earum rerū testes, quæ quàm longissime ab homine Christia-
 no abesse debent: & quod antea occultum saltem apud se retinebant,
 auersari palām ac detestari. Talibus scilicet documentis admoneri nos
 decet, ut omissa nostri ratione, solliciti ambulemus in conspectu Dei
 nostri, quemadmodum Propheta loquitur: ne, lasciuiente quadam au-
 dacia, ijs nos legibus soluamus, quibus nos Dominus alligauit: ac quod
 ille astringit, relaxemus. tum uero etiam terreri, ne si sapientes sumus
 apud nos ipsos, comprehendat ille sapientes in astutia sua, & prudenti-
 um consilia subuertat. Sed est illud scilicet, quod principio sum que-
 stus, uerius quàm uellem, bonam hominum partē nihil hic liquide per-
 spicere, nihil rectè iudicare, nihil sincere statuere posse: quod dum ab
 integra puraq; diuinæ legis obseruatione uidet imminere pericula, eorū
 metu perplexa & consternata circumspēctat, quomodo cum Dei ue-
 nia retinere possit hominum gratiam. qua in consultatione nihil nisi
 ex sua anxietate cæcāq; perturbatione consulit: peruerse omnino qui-
 dem utrunq; & præposterè. Nam & quod Dei uoce decretum semel
 sancitumq; est, deliberationi nostræ nefas est subiçi: neque rursus
 quicquā bonæ spei reliquum sibi facit, qui de tanti momenti rebus ti-
 miditatem pusillanimitatemq; suam in consilium mittit: ex quo affe-
 ctu turpes semper (ut ille inquit) filij nascuntur. Itaque & hanc de-
 liberandi peruersitatem simile consiliū sequitur. Siquidem deflexis à
 uerbo Dei oculis, nihil à se plus exigunt, quàm quod incolumi salutis
 suæ rerumq; suarum statu præstari queat: quicquid discrimine aliquo
 nimiaq; difficultate inuolutum est, id ut missum faciant, sibi facile per-
 mittunt. nec interim exaudiunt, quàm horribilis edicta sūt in eos uin-
 dicta, qui contemptis Dei præsidijs, quo meliora sibi comparent,
 suam stationem deserunt. Sic enim per Prophetā Iudæos Dominus ob-
 iurgat, quod præsentibus opibus, quibus eos ac quiescere ipse iusserat,

Mich. 6.

Iob. 5.

1. Corinth. 3.

Iesa. 30.

diffisi, interdicta Aegypti subsidia sibi accerserēt: Væ, inquit, filij desertores, ut agitaretis consilium, & nō ex me: ut ordiremini telam, & non per spiritum meum, ut adderetis peccatum peccato: qui vos accingitis, ut descendatis in Aegyptum, & os meum non interrogastis: sperantes auxiliū in fortitudine Pharaonis, et fiducia ponentes in umbra Aegypti. Et erit uobis fortitudo Pharaonis in confusionem: et fiducia umbræ Aegypti in ignominia. Cum uero tanta in eos asperitate feratur, quid indulgentius mitius ue expectēt isti, qui indigne ferentes, frementesq; omnium sese odijs, omnibusq; periculis Dei uoluntate obiectari: ea ualere iussa, nouas sibi illicitasq; cautiones suo Marte confingunt: Neq; uero ignoro, quāto suauius carnis nostræ mollitudini blandiantur suffugia, quæ periculum aliquod submouere uideantur: quā simplex istæc erga Dei uerbum obedientia, cui tantū discriminum sit propositum. Verum nulla est tanta difficultas, quam nō elucetetur, qui hac se cogitatione affirmauerit: non posse grauius quicquā minari uniuersum hominum genus, quā quod castrorum suorū desertoribus in illa quam retulimus prophetia, Dominus denuntiat. Non minimū opera precii fuerit hic nobis succurrere, quod de Cypriano quodam loco narrat Augustinus. Postquam capite damnatus fuisset, datam illi optionem redimendæ uitæ, si uerbo duntaxat abnegaret eam religionem, cuius causa mortem obibat: nec illi factam modo potestatem, sed ubi iam in supplicij locum uentū esset, ambitiosè rogatū à prouinciæ præfide, ut deliberaret, in non uitæ suæ (quoniam ita licebat per Casarū clementiam) cōsultum mallet, quā pœnam luere ineptæ peruicaciæ. Illum contrā breuiter ad omnia respondisse: In re tam sancta nullum esse deliberationi locum. si quis sanctum uirū, cum in cōspectu essent tormentorum apparatus, instaret atroci truculentoq; uultu carnifex, ceruicibus iam iam immineret ictus gladij, diræ undiq; insanientis populi mixtæ probris imprecationes obstreperent, terriculamentis illis omnibus non fuisse deiectum miratur, quominus sese uelut deuotā aræ uictimam in cruciatum alacriter daret, iure id quidem facit. Sed simul cogitet, ipsum una hac cogitatione infractam illam animi magnitudinē ad extremum sustentasse: quod cum mentem in Dei mandatum, quod ad pietatis confessionem uocabatur, cogitationemq; defixam penitus haberet, simul à talibus spectaculis, quorum terrore uacillare poterat,

totam auerte bat. Vocē ergo edidit ad omnem quidem immortalitatem consecrandam, sed non laude magis quam imitatione dignam. Ita est sanē. Quæcunque sese nobis ingerat uel boni, uel commodi species, quæ nos uel latum unguem à Patris nostri cœlestis obedientia subducit, cōfestim occurrere primæ deliberationi nos decet: quòd res adeo sancta, quam nobis sanctum esse debet qualecunque Dei mandatum, non extra omnem modo controuersiam, sed deliberationem quoq; posita sit. Cum enim primum deliberare nobis permitimus, iam fines eo ipso trāsiliimus: quibus refractis, nimirū procul euagari, longiusq; aberrare, perquam proclue est. Hæc contra cōmunem omnium nostrorum timiditatem non absque causa, antequam ad tibi respondendum aggrederer, præfari libuit: quòd uideam eius (ut ita dicam) lippitudine magis animos nostros impediri, ne uerum hac in parte cernant, quam alia quauis ignoratione. ac longius fortasse id quidem feci, quam res se rebat ipsa: at certē breuius etiam, quam huius postulent sæculi mores: quando plurimos hodie uideo, qui nisi obiurgatoriē asperēq; ad sanguinem penē usque uellcentur, ad omnem doctrinam obsurdescunt. Iam istud quoque nostri æquē ac seculorum omnium uitium est, tam uasras esse, amabiles, captiosas, speciosasq; prætextas nominibus ad illudendū unumquēq; carnis suæ illecebras, ut illam arcere à consilijs nostris, abigereq; primus sit sapiendi gradus. Neq; uero adeo ingenio tuo diffido, ut tantum in exhortando uerborum positurus fuerim, si tui unius hic rationem ducerem. satis enim superq; tam placidæ mansuetæq; docilitati fuerit (quantam esse tuam permultis iandudum argumētis sum expertus) simpliciter admonitam ac edoctam esse. Verum dum postulatibus tuis priuatim satisfacere instituo: quia tamen eius generis res est, de qua interrogas, in qua & periculose & uulgò peccatur, nō frustra nec sine fructu aliquo facturum me existimaui, si eadem simul opera compluribus me docendis accommodarem, qui in eodem uersantur errore: ut si qui sorte eorū in hanc Epistolam inciderint (ego autem omnes incidere non modo facile patiar, sed etiam uehementer cupiā sibi quoque scriptam putent. & si quidem auscultare uolent, habeant quæ sequantur officij sui admonitionem: sin minus, testimoniū saltem aduersum se accipiant, quo conuincantur, scientes prudentes, ac etiā uolentes in exitum suum perrexisse.

Principio

Principio in id nos, uelut defixis oculis semper intueri conuenit, & discipulis suis omnibus proponit Christus, dum primo eos scholæ suæ rrocino initiat. Nam ubi à sui ipsorum abnegatione crucisq; toleran-
 tia auspici eos docuit, simul & hoc subiicit: Qui me & meos ser-
 mones erubuerit corā hominibus, hunc filius hominis erubescet, cum
 uenerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum angelorū. Hoc ergo
 nobis à Christo Domino, cum in eius familiam primum adscribimur,
 edici meminerimus: hoc perpetuum esse edictū, in omnē uitam ijs pro-
 mulgatū, qui in eius regno censi uolent: ut si uera cordis pietate eius
 amplexi sunt doctrinā, eam ipsam cordis pietatē externa professione
 declarent. Et sanè quanta fuerit improbitas, eum nolle inter homines
 profiteri, à quo se coram angelis agnosci uelint? & quam sibi in caelo
 constare uelint Dei ueritatem, in terra abnegare? Quare nō est, quòd
 callida dissimulatione iam hic sibi quisquam placeat, aut falsa pietatis
 opinione blandiatur, eam se fouere in corde fingens, quā externis te-
 stificationibus prorsus euertat. Vera enim pietas ueram confessionem
 parit. nec uanū haberi debet, quod ait Paulus: Quemadmodum corde
 ad iustitiam creditur, ita ore fieri confessionē ad salutem. Demiq; suos
 ad confessionem uocat Dominus: quam qui detrectant, alium sibi Ma-
 gistrum quærant oportet: quando ab eo ferri cum sua simulatione non
 possunt. Quærat hic quispiam: Num igitur qui inter impiā ac super-
 stitiosam multitudinem pauci ac dispersi uiuunt fideles, ijs quo fidem
 suam rite testificentur, necesse sit oportune, importune, publicè simul
 ac priuatim in suorum populariū impietatem uociferari? ad prædican-
 dam Dei ueritatem plateas occupare? suggestus conscendere? concio-
 nes aduocare? Minime id uero. quin potius cum peculiariter ad uerbi
 sui ministeriū accersat Dominus siue Apostolos, siue Prophetas, siue
 nuncios, seu quo alio nomine appellare libet, quorum uoces publicè
 personare uelit; idem ab omnibus passim tentari adeo necesse non
 est, ut nec omnino expediat, ac ne deceat quidem. Quamobrem hoc
 agendum magis, ut singuli quid uocationi suæ suoq; ordini conueni-
 at, pro se quisq; cogitent: cui si optime respondeāt, quod officij sui est
 præstabunt etiam optime. Quos uerbi sui ministerio Dominus desti-
 nat, ijs ueluti publicam personam imponit, ut eorum uox in luce uerfe
 tur, & super tecta, ac tanquam tubæ clangor exaltetur. Cæteris sic à
 publico Apostolorū munere abstinendum est, ut priuatæ tamen uitæ
 officijs

officijs Christianos se esse profiteantur. Hoc quia tanta breuitate cō-
 mode explicari nō potest, quale sit, pluribus differamus. at uero illam,
 quam ad certos homines peculiariter reieciimus, publicæ professionis
 functionem omittemus in præsens: de qua erit forte aliàs opportunior
 dicendi locus: tantum quod per æquē ad unumquemq; è populo perti-
 neat, inquiremus. qualem scilicet confessionē exigat à suis Dominus,
 qui inter impios sparsi palatq; degant eo in loco, unde ueræ religionis
 disciplina exulet: tum qualibus in externa uitæ actione notis eos ab
 idololatrarum turba, cui permixti sunt, differre uelit. Neq; rursum ani-
 mus est certo definire. quando, & apud quos, & quo loco, & quā
 apertum fidei suæ testimoniū sit eduturus homo Christianus: nec limi-
 tare, quatenus progredi debeat, uel ubi cōsistere possit citra offensam,
 quoties propagandæ Dei gloriæ oblata occasio, aut spes quoquomo-
 do proficiendi facta fuerit. Quæ disputatio, præter id quod propè im-
 mensa foret, etiā ab hoc docendi genere non nihil est aliena: quòd cer-
 tis regulis includi comprehendiq; nequeat. Neq; enim illi, quam à nō 1. Pet. 3.
 bis requirit Petrus, promptitudini fines præscribere facile est, cū uult
 nos paratos esse ad respondendum cui libet poscenti, ut loquamur de
 ea quæ in nobis est spe: nec item ingenti illi celebrandæ nominis Dei,
 regniq; eius magnificentiæ studio, quo exultantem æstantemq; Dei
 populum inducunt Propheta, cum ita loquentē faciunt: Venite ascen- Iesa. 2.
 damus in montem Domini, ad domū Dei Iacob. & docebit nos de uijs Mich. 4.
 suis, & ambulabimus in semitis eius. Quibus uerbis (ut uidemus) inest
 penè clamosa ad appetendam Dei cognitionem cohortatio. Iam uero
 tot Pauli de seclanda ædificatione præcepta quā late pateant, quis
 non uidet: ut nullam certiorē legem expectare debeant, qui uera erga
 Deum suum pietate sunt affecti, quā ut sanctā eius maiestatem (cui
 totos esse consecratos ac deuotos ipsos decet) quacunq; licebit cōmo-
 da ratione illustrent. non alium sibi finem modum ue eius illustrandæ
 præstituāt, quā ut omnibus occasionū articulis immineant, omniq;
 (ut ita dicam) continenter captent momenta, quandiu aliquid se posse
 efficere confident. alius quidē alio & præstantius, & fortius, & con-
 stantius: omnes tamen huc singuli secundū gratiæ suæ modum, simul
 contendant. Quare ut diximus, in illam adeo susam disputationē ex-
 patuari, non est huius loci proprium: quo non uniuersum completū

propositum est, quantum uel Domini gloriae, uel ædificationi hominũ debeas, sed duntaxat breuiter ostendere, quæ tibi istic inter impios ægenti necessario tenenda sit cautio: et quæ prætermittere, quin te prophanis illorum sacrilegijs inquines, non possis.

Ac quoniam quicquid de hac re scripturis traditum est, eorum præsertim causa præceptum fuisse uidetur, qui inter gentes Dei ignorantes uersarentur, plurimum autem inter illarum idololatriam, et eorum, quibuscũ hodie nobis negocium est, superstitionẽ interesse uulgo existimant, (quod hæc Dei & Christi nomine quodammodo obtecta, cum facit: illa paulo crassiore ignorantia summi Dei cultũ palam aspernabatur) nos illa prius proponemus, quæ in scripturis extat præcepta: deinde oculos ad nostra tempora referemus, & ex rerum similitudine quid ad nos pertineat dispiciemus. Quanquam non uideo cur æterna Dei mandata ita unius sæculi spacio terminemus: sed hunc ordinẽ imperitis, ne quis in eorum animis scrupulus resideat, concedemus. Cum lege sua Dominus idola coli aut adorari uetuit, hoc capite totum illum externum cultum complexus est, quem deferre suis idolis impij solent. Nam & uerbis, quibus usus est, ea inest proprietates: quorum alterũ incuruari, alterũ honorare significat: & eam adorationis speciem nota tam esse constat, qua lignea lapideã ue simulacra corporis gestu coluntur. Hæc itaq; interdictio est, non qua simpliciter populum suũ Dominus prohibeat in ligno aut lapide, gentium instar, obstupescere: sed ullo modo prophanam earum stoliditatẽ imitari, coram simulacris sese honoris causa prosternendo, aut aliam quamuis obseruantiaẽ significationem dando, qualem dare aut nudato capite, aut genu flexo nobis in more est. Qua ratione ubi pueros sui cultores describit, ab hac eos nota designat. Seruabo, inquit, mihi septem millia uirorum. Quid: an quorum corda non sunt uanitate ac mendacijs Baal infatuata? non id modo: sed quorum genua nõ sunt curuata ante Baal, & quorum ora non sunt osculata manum eius. Eodemq; alibi symbolo, cum agnoscentiam omnibus & cælestibus & terrestribus, & infernis, suam maiestatem affirmat, agnitionẽ ipsam exprimit: Mihi, inqt, curuabitur omne genu, & omnis lingua in nomine meo iurabit. Quo contra efficitur, simulacrum ab ijs Dei religione cõsecrari, qui ullo corporis gestu eius cultum significant. Neq; ad eorum conuincendam præuaricationem interest,

Exod. 20.

1. Reg. 19.

Iefa. 45.

interest, qua id uel simulatione, uel sinceritate faciāt. Idolū enim qui-
 cunq; est aliqua uenerationis specie persecutus, utcūq; sit animo per-
 suasus, Deum esse confessus est. Diuinitatis uero nomen idolo qui tri-
 but, Deo susstulit. Itaq; tres illi Danielis comites, quanti eiusmodi foret
 simulatio docuerunt: quibus corpus accensi fornacis flammis crudeli-
 ter absorbendum tradere, leuius uisum est, quā paululum inflexis co-
 ram statua poplitibus, Regis oculis satisfacere. quorum aut nos insani-
 am rideamus, quōd nullam adeo ob causam potentissimi Regis iracun-
 diam in se magno capitis sui discrimine inflammant: uel exemplo dis-
 scamus, externæ quoq; susceptæq; in hominum gratiā idololatriæ gra-
 uius omni morte subesse piaculū. Quare cum è duobus eligendū esset
 alterum, aut ut excusso Dei timore, scelerato edicto obsequerentur:
 aut homines se præ Deo cōtemnere palām declararent, notū esse Regi
 uoluerunt, quōd eius non colerent Deos, nec quam erexerat statuam
 adorarent. Parem etiam Danielis ipsius in causa perquā simili con-
 stantiā, quicunq; sit ille scriptor, qui ad eius Prophetiam appendicem
 adiecit, commemorat: cum maluisse narrat leonū unguibus se discer-
 pendum permittere, quā ad draconis cultum, qui pro Deo à cæteris
 colebatur, genu submittere. at quoniam non omnibus fidem facit hi-
 storia, ex ea fidem dictis meis conciliare supersedeo. Porrò ne qui ab
 adorandis statuis caput duntaxat aut genu abstinuisset, ideo se perfun-
 ctum existimaret, plurima addidit præcepta Dominus de ceremonijs
 suis sanctæ custodiendis, de uijs gentium in totū fugiendis. apud Pro-
 phetam autem uno uerbo pronunciauit, quā procul ab omni impie-
 tatis communicatione abesse populum suum uellet: cum Iudæis Baby-
 lonem deportatis omnino interdixit, immundum ne attingerent. Qua
 clausula (ut Paulus interpretatur) summam comprehendit, ne qua re-
 ligionis suæ sanctitate, aliena indignaq; ceremonia se contaminarent.
 Nam Corinthiorum Ecclesiæ de ea re præcipiens, ad colligendam to-
 tius suæ sententiæ summā, hoc testimonio cōtentus fuit. Non est istud,
 mihi crede, leuiter, nec oscitanter prætereundum: sacrosanctam Dei
 religionem rite eos solos conseruare, qui nullis ipsam peruersarum su-
 perstitutionum inquinamentis prophanent. Eandem illos uiolare, pollue-
 re lacerare, qui impuris ipsam impijsq; ritibus misceant. Qua cogita-
 tione qui se exercebūt fideles, tali sacrilegio ne quando se obstringāt,

Daniel. 3.

Daniel. 14.

Iesa. 57.

2. Corinth. 6.

- omni studio providebunt. In eum modum Abraham, Isaac, ceteriq; Patriarchæ, cum regionum essent earum inquilini, quæ idolorum abominacionibus refertæ essent, quanquam non sine gemitu spectabant hospitum suorum insanias, quia tamen mederi non poterant, ferebant quidem eas, sed se in puro illibatoq; Dei sui cultu sollicitè cõtinebant. Atq; ut ab eorum superstitionibus se dissidere, publicè non proclamabant: ita nec ullam dabant significacionem, qua se consentire simularèt. Huius simplicitatis insigne extitit in Daniele documentum. nam quamuis Babilone in medijs idololatriæ sordibus uersaretur, quia tamen ab omni procul aberat cõmunicationis simulatione, perinde ac si longo intervallo disiunctus esset, maculam nullam contraheret: quoniam autem in confessu populi ueræ pietati uidebat nõ fore locum, ab eius conspectu subductus, obductis cœnaculi foribus, Deum suum, qua decebat puritate, seorsum colebat: ita in publico urbis ac gentis errore à uia ipse non deflecebat. Huc & illa Iudeis in lege præcepta obseruatio spectabat, ut ne aurum uel argentum è gentium sculptilibus appeterent, ac inferrent in domos suas: sed quasi spurcitiam & sordes abominarentur, quòd Domini forent anathemata. sic enim ad detestandum id omne, execrandumq;, quicquid idoli nomine semel inuisum fuisset, eos instituebat: quo ab omni Gentilium superstitionum immunditie animosius abhorrent.

- Quod si tanta externæ professionis sinceritate religionem suam, obscuram adhuc, & figuris duntaxat adumbratam, sub ueteri Testamento coli uoluit Deus: quanto id Christianæ ecclesiæ uerius fuerit præstandum? cui ipse per unigenitum filium dum apparuit, sapientiæ suæ mysteria latè referauit, et toto ueluti ambitu ueritatè suam illucere fecit. Idq; ipsum Apostolorum doctrina confirmare promptum est. nam argumentum, quo Paulus aduersus fornicationem utitur, quando huius quoq; loci propriam habet rationem, huc ac cõmodare minime absurdum erit: Nescitis, inquit, corpora uestra membra esse Christi? Tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis? Absit. Sic & ad eandem nobis formam ratiocinari licet: Membra nostra cum Christi membra sint, idolorum cultu uel immundis superstitionibus scœdabimus? at quid hoc fuerit, nisi uel Christi gloriam tali subijcere ignominie: uel corpus nostrum à Christi corpore abscindere, ut cum idolis fornicetur?

fornicetur? Quam uero demū præceptionē subiicit ad omnē externā
 moderatiōnē, generalis est: ut corpus nostrum meminerimus templū
 esse spiritus sancti: nos non esse nostros, emptos enim esse precio ma-
 gno, idcirco portandū et glorificandū Deū in corpore nostro. Ecquid
 elucebit in corpore nostro Dei gloria, si inter sacrilegiorū sordes pro-
 uoluatur? Ecquid sacra templi Dei sanctitas conseruabitur, si alienis
 prophanisq; ritibus polluat? Verum si qua alia in parte uehemens est
 ad officium cohortator Paulus, in hac maximē causa uehementiæ suæ
 neruos omnes contendit, dum Christianos admonet, ne quid in homi-
 num oculis fidei suæ confessione indignum, prauas ceremonias usur-
 pando præferant. Duabus autem propositis noxis, Dei inhonora-
 tione, & hominum offensione, quas secum ferat omnis idololatriæ sti-
 mulatio, uel quacumq; ratione suscepta imitatio, ab ea nos longissimē
 absterret. De diuini nominis ac honoris prophanatione hæc eius uer-
 ba sunt: Charissimi, fugite ab idolorum cultu (Sub cultus nomine ex-
 teriores omnes ritus collegisse, qui impiorum sacris adhibeantur, iam
 exsequentibus manifestum erit) ut prudentibus loquor: uos ipsi iudi-
 cate quod dico. Calix benedictionis cui benedicimus, nonne cōmuni-
 catio sanguinis Christi est? & panis quē frangimus, nonne cōmunica-
 tio corporis Domini est? Ergo unus panis & unū corpus multi sumus,
 oēs qui de uno pane participamus. Videte Israël secundū carnē. Nō ne
 qui edunt hostias, participes sunt altaris? Quid ergo? Dico quod idolis
 immolatū sit aliquid? aut quod idolū sit aliqd? Sed quòd quæ gentes im-
 molant, dæmonijs immolant, & nō Deo. Nolo autē uos participes fie-
 ri dæmoniorum. Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæ-
 moniorum. Non potestis mensæ Domini participare, & mensæ dæ-
 moniorum. Initio in memoriam illis reuocat, quā propinqua sit istæc
 illis cum Christo Domino societas, corporis & sanguinis ipsius parti-
 cipes fieri. ut quanto eos propius illi adiunxerit, tanto ab omni idolo-
 rum participatione longius abstrahat. Externa autē sacramenta quæ-
 dam quasi uincula esse, quibus cum Domino cohereant: id ipsum igitur
 illis econuerso accidere, qui immundis ceremonijs se admiscant, ut per
 eas idolorum societati se innectant atq; inferant. Deinde omnem ter-
 giuersationem præcidit, cum eorum obiecta occupat, qui prætere
 possent, idolum nihil esse; idcirco carnem idolis immolatā, nihil à uul-

1. Corinth. 10.

- gari carne differre. Quod illis, quantum ad carnis ipsius substantiam, concedit: sed aliam esse hominum opinionem excipit, quorum iudiciū in factis nostris spectari debeat, quæ ipsorum oculis subiiciuntur. Eos autem qui carne idolis immolata uescantur, argumentum imperitorum errori præbere, unde iudicet, eo modo idolis ipsos sacrificare, sic in hominum conspectu Deum inhonorari. Iam & asseriorem sententiam postea subiicit, tantum esse inter Christi & dæmoniorū mensam dissidium, ut altera se abdicet, qui delibet quicquam ex altera. Hac demū clausula exhortationem suam absoluit: Num prouocamus Dominum? Num fortiores illo sumus? Cuius tanta uis est, ut magis acriter, ac magis penè dixerim tragicè exagitare sceleratum ullum facinus non potuerit, quàm illam exagitauit superstitionum fictionem: quæ uix pro leuissima culpa hodie à multis ducitur. Alibi: Nolite iugū ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cū iniquitate? aut quæ pars fidei cum infidei? Quæ societas luci cum tenebris? Quæ concordia Christi cum Belial? Quis porrò consensus templo Dei cum idolis?
- Leuit. 26. Vos enim estis templum Dei, sicut dicit: Quoniam inhabitabo in illis, & inter eos inambulabo, et ero illorum Deus, & erunt mihi populus. Non uult usque eò Christianos ab omni infidelium necessitudine abhorrere, ut nulli inter eos intercedant ciuiles contractus, nulla cōmercia, nulla deniq; colloquia. nam alioqui, ut ipsemet ait, exeundum esset ex hoc mundo: sed nullam core societatem permittit, quæ horum imitandis superstitionibus fideles irretiat. Post Iesaiæ subnectit testimonium: Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis. Quo nō ab incredulorum corporibus locorū spacijs procul esse distitos, sed à pollutis eorū sacris longè diremptos esse iubet. Quod uero Prophetæ uerbis, siue de suo, siue aliunde attextit Paulus, quod tum sit recepturus nos Dominus, & patrē nobis præstaturus, nosq; agniturus in filios & filias: ualde percellere nos debet, ne si conirà q̄ præcipit, immundorū attractione non prorsus abstinerimus, abijci ab ipso repudiariq; mereamur. Proximi offensionem cum aliàs sæpe, tum in priore ad Corinthios Epistola abundè tractat, ad hunc modū: De epulis quæ idolis immolantur, scimus quòd idolum nihil est, & quòd nullus est nisi unus Deus. nam tamen si multi nominantur, siue in cælo, siue in terra, dii, nobis tamen unus Deus pater,
2. Corinth. 6. leuissima culpa hodie à multis ducitur. Alibi: Nolite iugū ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cū iniquitate? aut quæ pars fidei cum infidei? Quæ societas luci cum tenebris? Quæ concordia Christi cum Belial? Quis porrò consensus templo Dei cum idolis?
1. Corinth. 5. tandis superstitionibus fideles irretiat. Post Iesaiæ subnectit testimonium: Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis. Quo nō ab incredulorum corporibus locorū spacijs procul esse distitos, sed à pollutis eorū sacris longè diremptos esse iubet. Quod uero Prophetæ uerbis, siue de suo, siue aliunde attextit Paulus, quod tum sit recepturus nos Dominus, & patrē nobis præstaturus, nosq; agniturus in filios & filias: ualde percellere nos debet, ne si conirà q̄ præcipit, immundorū attractione non prorsus abstinerimus, abijci ab ipso repudiariq; mereamur. Proximi offensionem cum aliàs sæpe, tum in priore ad Corinthios Epistola abundè tractat, ad hunc modū: De epulis quæ idolis immolantur, scimus quòd idolum nihil est, & quòd nullus est nisi unus Deus. nam tamen si multi nominantur, siue in cælo, siue in terra, dii, nobis tamen unus Deus pater,
1. Corinth. 8. tractat, ad hunc modū: De epulis quæ idolis immolantur, scimus quòd idolum nihil est, & quòd nullus est nisi unus Deus. nam tamen si multi nominantur, siue in cælo, siue in terra, dii, nobis tamen unus Deus pater,

pater, ex quo omnia, & nos in illo: & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum, sed nō est in omnibus scientia. Hic etiam ab anticipatione exorditur, qua eos qui interioris conscientiae innocentiam obtendendo cauillantur, talibus subterfugijs exclusos, ad hominū opinionem reuocat: quos factorum suorum testes dum adhibent, ad eadem audenda exemplo suo inuitant. Audent uero, nō quia licere intelligant, sed quōd autorem uident quem imitentur: tametsi ex aduerso hæsitante, imō reclamante cōscientiae iudicio. Ac uide, quā seuerē hac una exceptione omnes tergiuersandi ansas circūcidat. Idololatriæ speciem quandam & similitudinem habebat ille ad sacrū idolorum epulum accubitus. accumbebant nihilominus ex fidelibus quidam, hoc prætextu, quōd puras & sanctas Dei creaturas ederent, quæ etiam si millies idolis essent consecratæ, contaminari tamen sacrilega huiusmodi consecratione nō possent: quandoquidem nihil sit idolum, nisi uanum indoctorū figmentum. Futilem hunc prætextum, quo illis tollat Apostolus illam nimī uersutam prudentiam, qua præteritis neglectisq; fratribus, sibi duntaxat saperent, acerbē castigat: Scientia, inquit, inflat, charitas ædificat. Si quis autē existimat se scire aliquid, nondum quicquam intelligit, qualiter nosse oportet. ac simulacrū quidem nihil esse concedit, sed contrā obijcit, aliquid esse simulacrorum cultum: cuius obeundi indoctis ipsi autores essent. Non est, inquit, in omnibus scientia. Quidam uero cum idoli cōscientia, quasi simulacris consecratum manducant, et conscientia ipsorum, cum sit infirma, polluitur. Siquis eum uiderit, qui scientiam habet, in simulacrorum epulo recumbentem, nōne conscientia eius, cum sit incertus, ædificabitur ad manducandum? et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est? Sic autem peccantes in fratres, & uulnerantes infirmas eorum conscientias, in Christum deliquistis. Ac si dixeret: Quod omnes gentium de dijs suis persuasiones, uana esse ac friuola commenta (ut re uera sunt) ducitis, uobis id solis sapere est. Quod præ uobis palam fertis, ad falsorum deorum cultum quod pertinere uideri possit, id uero facitis multorum periculo. nam qui eiusmodi spectaculo rudes adsunt, & simplices, cum nondum uestrā illam prudentiam sint affecuti, qua intelligant idola nihil esse, uos autem idolorum sacris communicare uideāt: quid concipere aliud animo possunt, nisi uos idolo

uos idolorum esse cultores, ac proinde uestro exemplo cōfirmari ad id perpetrandum, quod conscientia sua iudice damnatū habeant. Quare illam, quam obdeditis, prudentiā nihil moror: quæ ut captiosa est fratribus, errandiq; materiam præbet, ita indigna est hominibus Christianis. Quin illa quæ ab indoctis ad imitationem uestram committitur impietas, quando uestra culpa contrahitur, uobis præstanda est. Iam ergo satis perspicuum est, tametsi publico profitendæ religionis munere non omnes pariter Christiani defungi necesse habeant, esse tamen priuatam quandam confessionē, quæ à singulis, citra exceptionem postuletur: quæ intra quos cōsistere fines debeat, nullo modo definire licet. propterea quod nec eadem omnes ad ipsam edendam gratia præditi sunt, & eius ratio bona ex parte ab occasionibus pendet, quæ non omnibus similes obueniunt: eatenus certè progredi debet, ne quid fidei ueritate indignum, ne quid religionis nostræ integritate alienum à nobis uel dicatur, uel fiat. Eius confessionis exempla, quantum conijcere partim ex Apostolorum scriptis, partim ex uetustis historijs possumus, in primis illis benè institutis ac moratis Ecclesijs præclare elucebant. Nam ut non leguntur eius sæculi fideles, in uis ac locis publicis de sua religione declamitasse: ut etiam Christianos se esse dissimulasse coram ijs, quibus euulgari periculosum esset, leguntur: ita non minore studio rursus obseruabant, ne uel aduersus suam religionem quicquam designarent, uel alios simularēt se esse, quàm Christianos. Et sanè quo numero habeat Dominus eos, qui fidem omni confessione uacuum intus continent, animaduertere ex elogio licet, quo ab Euangelista describuntur: Multi, inquit, ex principibus crediderunt in eum, sed propter Phariseos non confitebantur, ne eijcerentur è synagoga. dilexerunt enim magis gloriam hominum, quàm gloriam Dei. O exitialem gloriæ appetentiam. Nam si ab hominū probrii suspicanda est gloria, quam apud Deum expectamus, quid ijs futurum est, qui hominum se quàm Dei iudicio approbare malunt? Et si Domini sententiæ pronunciatum est, eos in futurum sæculum animam suam perdere, qui in hoc saluam habere uelint: quanto id in gloriam cadit aptius, cuius longè sit facilius quàm uitæ iactura? Porro si ab ijs se uelle sanctificari declarauit, quibus se in sanctificationem pollicetur futurum: quid de se sperare ausint, qui eius non tanti dignantur sanctificationē, quam uel mediocri

Ioan. 12.

Matth. 10.

Luc. 9.

Iere. 14.

Iesa. 8.

mediocri opinionis suæ immiutione redimât? Quod uero de hac confessione ad præsentem locum proprie attinet, sit extra controuersiam istud positum, quod minime dubijs uerbi Dei testimonijs luculenter euictum est: non oris modo abiuratione uiolari ipsam ac labefactari, sed externa quoque omni impiarum superstitionum simulatione, ac quauis ueræ religionis prophanatione. Quamobrem eum qui sincero pietatis studio afficiatur, nõ linguam modo ab impijs uocibus: sed partes omnes corporis, à sacrilego omni ritu continentes habere oportet.

Verum quoniam permulti (ut supra commemorauimus) qui Christianam pietatem, si ullis idolorum abominationibus cõmiscatur, dissi pari atq; eueriti nihilominus quam nos fatentur, à Papistis tamen sacris (sacrilegis quidem illis & prophanis, sed quæ (ut aiunt) Dei, non idolorum titulum præferunt) non perinde hodie nobis abhorrendum censent: resellendus est hoc loco nobis eorum error, et quod polliciti sumus, ex rerum præsentium collatione, cum eorum temporum statu, quibus illa quæ ex diuinis literis protulimus scribebantur, ostendendum, non minus esse in ceremonijs quibusdam Papistis anathematis, quam in ullis unquam idolorum abominationibus. Ac de ea quidem, quam causantur, discriminis ratione, postea uiderimus: hoc modò inter nos, quod dico, prius cõsulerit, nullum unquam in gentium superstitionibus magis execrabile extitisse sacrilegium, & quod ueram pietatem uel opprimeret grauius, uel contumeliosius afficeret, quam sunt hodie nonnulla quæ passim in regno Papæ usuntur. Quanquam autem si aliquando dederit Dominus, ut ad plenum repurgentur Ecclesiæ, quas præstigiarum ille antistes suis imposturis corrupit: nõ alia melior futura sit moderationis ratio, quam ut à radice euellantur uniuersa, & una (ut dicitur) litura corrigantur, quæ ex eius disciplina prodierunt. nõ tamen sunt eiusmodi ex his quædam, quin tu ea ad tempus tolerare, atq; una cum alijs citra piaculum aliud quod exequi possis. Verum enim prudentia hic & diligenti animaduersione opus est, qua quæ eius notæ sunt & formæ, discernere ab his noueris quæ cum Dei uerbo non obscure pugnant, & uelut impressam in fronte gerunt manifestam impietatem. Quod totum exempla & sub oculos subiicient melius, & breuius expedient. Carnium esum religionis nomine interdiceret, hocq; interdicto fidelium obligare cõscientias, plane tyrannicum, atq; etiam (ut Apostolus loquitur) diabolicum fuit.

1. Timoth. 4. at cū sit istud Domini permisso tibi in medio relicū, uescaris ne omnī die carnibus, an in totam uitam abstineas, illis diebus quin te abstineas nihil prohibet. Cur enim non interdum liceat, quod semper liberū est? Ita scelerato imperio ipse absq; scelere parebis. animus sit tibi modō, rudum ignorantiae in hoc concedere, non etiam animā in illos traditio num laqueos tuā inserere. Arcere cōiugio eos, qui carnis incontinentia exagitantur, ex eodē est tyrannidis genere: nec tamen eadem tibi parendi fuerit facultas, siquidem illo ardoris aculeo pungeris. quod nō ut carnū, ita uxoris abstinentiam libertati tuā permiserit Dominus. Hunc, quē in ceremonijs uestratibus, quarū causa hęc instituta est disputatio, pro eo tempore, quo istic tibi uiuendū est, semper intuearis, scopum tibi propono: ut quae nulla sunt impietate notabiles, ijs sobrie quidem & parce, sed tamen cum usus postulabit, liberē secureq; defungaris: facile ut appareat, nullam esse tuam nec in affectando, nec in refugiendo superstitionē. Quae uel minima sacrilegij nota sunt aspersae, eas non magis quā uenenatum serpentem attingas. esse enim reuera quouis serpente, solo tactu, pestilentiores, quin tibi sim probaturus, nihil diffido. Earum uero in numero simulacrorum uenerationem, uenerationis susceptionem, indulgentiarum emptionem, irrigationē ex aqua execrandis illis exorcismis incantata, similesq; alios per se damnabiles ritus repono. Quid enim tandem afferri queat, quod in eorum omnium excusationem satis ualeat, quo minus tanti à nobis maleficij damnari debeāt? Scio enim quosdam esse moderatores, quibus ad exagitandas leues istas, ut credi uolunt, et mbili nugas, uidetur nimium asperī, sed quid illi, inquam, ad diluendam nimiam hanc nostram (quando ita uocari placet) acerbitatē tandem afferunt? Negare certē non audebunt, ubicunq; ad cultum prostant in templis simulacra, maximam et propē uniuersam hominum multitudinem diuinis ipsa honoribus prosequi: ac in eo in secundum legis praecipuum (quod est de non colendis idolis) impingere. Non stolidum hominū uulgus, sed prudentissimos quosq; & summis ingenij doctrinaeq; dotibus praeditos, hoc errore captos inuolutosq; esse dico: ad ipsorum te opinionem (quod Apostolus fieri, ut meministi, iubet) te reuoco. Si quo illis testatum facias, religione te ab ipsis non discrepare, caput coram simulacro detegis, aut genu curuas: quid aliud quā diserta testificatione idololatram te esse profite-

ris? At ut ut simulacro te honorē deferre hominibus fingas, Dei tamen unius cultum cogitatione complecteris. Quasi uero tuum sit, honorē, ad arbitrij tui modum inter simulacrum & Deum uiuentem partiri: Deoq; omnia intuenti perinde palam illudere, ac si eius oculos, quod omnium hominum perspiciunt oculi, præteriret. De Chrismate quid dicam aliud? in quo suscipiendo si te nihil peccare defendis, quod hominum iniquitati ut satisfacias, membra duntaxat inungi, nulla conscientie religione patiaris: ego contra grauius te delinquere arguo, qui uel frontem afferas, in quam inscribatur, quæ in sua Confirmatione ab illis usurpatur blasphemia, te salutis chrismate cõfirmari: uel manus porrigas, in quibus illa insculpatur, qua sacerdotes suos peragunt, sacrificandi te potestate donatum: uel omnes corporis partes exhibeas non minori execratione inurendas, qua in extrema (quam uocant) unctio-
ne utuntur. per oleum tibi remitti peccata. Quod quidem uel leuè, uel nullum esse delictum tibi concedam, nisi tua ipsius confessione obtinero, rem esse plusquam indignam, quæ ad incorruptionē regni Dei destinata sint corpora, tanta blasphemiarum fœditate conspurcari: quam in conspectum Domini afferat, quo die ad recipiendam immortalem gloriæ coronam eius tribunali sistentur. Sic qui in arculam stipem coniecerit, ubi uenales prostent ueniæ, aut quicquam omnino ex illo plus satis fœcundo ac liberali indulgentiarum dispensationumq; thesauro sibi redemerit, in nefandas illas nundinationes nomen inscripsit suū, ac in eas consentire se uelut data tessera cõprobauit. Neq; illa, quæ uulgò iactatur, excusationem accipio: non secus ac iniecta offa maleficæ beluæ cõpescuntur, ita uel pauculis nummis, uel etiã largiore interdum nummorū copia deliniendam esse sacrificulorū rabiem: qui cum de lucro agitur, sic prædæ inhiant, quouis ut famelico leone sint rabidiores, prælium (quem morem pseudoprophetis ac pseudosacerdotibus semper fuisse, testis est Propheta) super unumquemq; sanctifican- Mich. 3.
tes, qui non illis aliquid in os dederit. Hanc inquam accipiendam esse excusationem nego. Quid enim diplomata illa, quorū te gratiam appetere simulas? an nõ edita uoce clamant, ut nummis relictis, plenas anathemate, atq; omni execratione dignas indulgentias tibi auferas? Hoc qui intelligunt (nemo autem non intelligit) ac nummum te offerre uident (uideri autem nisi cuperes, non faceres) num parum luculentam

habent abs te testificationē, indulgentiarum participatione uelle te uti frui? atqui earum latebras si excusseris, nusquam prolixius quā illic, Christum cum sua cruce irrideri cōperies. Aqua deniq; illa diabolicis exorcismis consecrata, frontem qui aspergunt, quam omnino frontem habēt, ut impunē id licere cōtendere ausini? Quid enim tali sibi aspersione uolunt? an ut putidæ aquæ guttula faciem in publico emaculent? an ita in celebri hominum cœtu sine causa lasciuē ludunt? Neutrū istorum est, nec quicquam simile. Verum spectantē populum eo symbolo attestantur, exorcismi sanctitatem se cōtemptui non habere. Quo simul haud dubiē omnes, quæ ab exorcismis euomuntur, blasphemias obsignant: uirtutem illi aquulæ infusam esse, qua dæmones pellat, curet morbos, abigat phantasmata, noxas omnes dissoluat. Ac ne calumniose me criminari sua facta queri possint, quæ procul absint ab ea quā illis affingo impietate, eorū conscientiam semper appello: eiusmodi ritibus dum perfunguntur, an aliquid minus, quā quod reprehendo, populo persuadere uelint? Illum igitur ipsum populum, cuius satisfacere iudicio hic studēt, illis iudicem fero: e quo nemo erit, qui non pronunciet, idem sibi uideri. Iniquum si esse dicant, ad hanc se exigi regulam: cum Apostolo, cuius istæc est seueritas, non mecum, expostulent.

Video nullum fore, nec mihi dicendi exitum, nec ijs finem tergier sandi, qui repugnare uelint: nisi certa una in re constiterimus, in qua planius ac penitus euidenter, id quod docere uolumus, perspicui possit. Sit igitur Missa nobis exempli loco, in quam nisi plusquam iusto iure conferri possit, quicquid de idololatria uel scripturis traditur: uel dici potest, quo minus ceremonijs istis omnibus, à quibus tantopere fugiendum censeo, uelut rebus medijs indifferenter abutaris, causam non dico. Ipsam autē eligere ex omnibus potissimū libet: quod una præ omnibus usq; adeo sancta obseruatione colitur, ut cum in alijs prætereundis hominū fallere animaduersionem quoquomodo liceat, hac te eximere, quā multorum oculis obserueris, haud facile queas. Quo fit, ut in cæteris quantum insit mali qui uideant, ac illis se ideo abstineant, satis multi reperiantur: qui uero sateātur, quanta scateat abominatione Missæ cultus, uel ab eo sese planē extricare ausint, per paucos offendas: siue terrore occæcati uerum nō cernūt, siue animi deiectione magis et langore, quā mentis errore labuuntur. Quamobrē sic existimo,

totam

totam præsentem causam solo hoc capite quodammodo contineri, hæc ut hallucinatione discussa, qua maximè perstringuntur, de reliquis partibus, in quibus non ita grauius cæcutiunt, ultro mihi sint omnes concessuri. Oēs intelligo tui similes, qui sancto Dei uerbo parere auscultareq; didicerint. quales (ut sum præfatus) tecum hic docendos suscipio. Quale ergo sit istud, ne sacrosancta Missæ maiestas ludibrio tibi despectuiq; esse uideatur, eius peragendis mysterijs interesse, atq; adorantis ritu inter eorum cultores stare, paululum perpendamus. Primum omnium tamesi quid Missa ipsa sit non ignorant, quicumq; uel mediocri Dei cognitione sunt imbuti: id tamen ipsum quod norunt, ut probè teneant, mihi sunt monendi. Siquidem bonam eorum partem ex eo labi uideo, quòd totam eius uim cum do mi luculenter meditã habeant, ad ipsam dum accedunt, quàm horrendæ tragædiæ futuri spectatores ueniant obliuiscuntur. Verum ne longam ac altè repetitam disputationem ordiri mihi necesse sit, de Missæ sacrilegijs ad institutionem nostram lectores mittam. Vbi satis explicate pro operis duntaxat breuitate expedisse me arbitror, cū uniuersum eum locum, tum quicquid ex eo huc pertinebit. Tantum dico, quod fidelium neminem latere debet unum sacrificij nomen (ut ipsum quidem missarj sacrifici accipiunt) & Christi crucem prorsus abolere, et sanctam eius Cœnam, in qua mortis suæ memoriã consecrauit, euertere. Nam & sua gloria (ut scimus) Christi mors penitus spoliatur, nisi unicū habetur æternumq; sacrificium: & si ullum adhuc sacrificiū restat, tota corrui atq; à radice labefactatur Christi Cœna: quæ non aliud est, quàm unica illius oblationis testimoniū, & quædam ueluti obfignatio. Hæc autem duo, quæ ita cõtinenter Missæ sunt affixa, ut auelli ab ea nullo modo queant, si sola essent, quibus omnem Missæ communicationem facere tibi execrabilem conarer: quid posses, nisi uno mecū ore ipsam detestari? Quid enim? an tu, cui nulla alia in re quàm in Christi cruce gloriari licet, cum ad extinguendam eius gloriã, ad cõcidendum euertendumq; eius testimoniū coniuertos conuenisse uideas, illis te socium adiungas? Atqui si recto oculo rem intueri uolumus, quid aliud quàm ad talis coniuurationis societatem profitendam digitum tollunt, qui se quauis Missæ participatione illigant: Est tamen istud etiamnum tertium, quod quo est manifestus, eo pios animos afficere prescius potest: nem pe ne-

sancta idololatria, dum panis diuinitatem induere fingitur, proq; Deo in sublime adorandus tollitur, sublatus ab omnibus colitur. Quæ tanta atrocitate, tantaq; indignitate referta res est, ut uix, nisi spectetur, credi queat: sic omnium oculis subiecta patet, ut argumentis opus minime habeat: pro Deo, inquam, ostentatur, adoratur, inuocatur panis crustulum. Deus deniq; esse creditur, quod de suis simulacris nullis unquam gentibus persuasum fuit. Neq; hic mihi quisspiam obstrepat, non panē, sed Christū adorari, qui in panis locū subierit, ex quo legitimo sit ritu consecratus. Quod etiam si sanctæ Christi Cœnæ conuenire demus (quanquam nihil minus concedimus) ad Missam tamen nihilo pertinet magis, quam ad ueteres Pontificum cœnas, aut Saliorum epulum. Id quidem si inter nos conueniret, quod certo constare debuerat: Dominū in mystica sua Cœna corpus prebere, non quod adoremus, sed quod edamus: præsentiamq; non illam naturalem, quā loco illo contineri oporteat, sed spiritualem, quam nullum loci interuallum, nulla distantia impedire possit, proponere: aut si mauis, nō naturā sui corporis præsentem illic & circumscriptam exhibere, sed efficaciam & uirtutem, ne in ipsa quidem Cœna hic scrupulus resideret. Verum quoniā nondum id uidere omnibus datum est, rem dubiā ac cōtrouersam pro confessa certāq; me præsumere nequis cauilletur, illa parte non instabo. Adsit sanē in sua Cœna præsens uero ac naturali corpore Christus, manibus atrectetur, dentibus atteratur, faucibus deglutiatur, diuinitatē illic præterea suā sistat, qualiter in eius carne ineffabili modo habitauit, quā ius fasq; sit adorari (quorū tamen utrūq; uanissimū esse, alibi demonstratū abundē à nobis est:) uerū utrunq; ubi cōcessum fuerit, quid tamen inde ad panis frustulū accesserit, extra Christi Cœnā? Non enim si Dominus suis fidelibus, mortis suæ memoriā piē colentibus, corpus suū sub pane edendum præbet: protinus etiā consequitur, impuris ipsum sacrificulis immolandū se, mactandumq;, quoties illis libeat, tradere: nisi forte tantā putido oleo subesse uirtutem arbitramur, qua omnes, quas inunxerit, manus peritas Christi formandi reddat artifices: aut sacrificuli libidinem, cœlestis decreti pondus habere credimus, ut quoties è cœlo Christū deducere decreuerit, præsentē ad natū extemplo habeat: aut Christi uerbis uim quandā magicā affingimus, quæ articulatē tantū demurmurata energiam suam explicent. Talibus enim ineptijs è pane Christū se educere, nobis persuādere cōtendunt.

Quicquid ergo illi de sua potestate, consecrandi intentione, uerborum pronuntiatione stolidè garrunt, ualere sinamus. Nos promissionè, quam falsò iactant, primùm esse Ccenæ propriã: deinde piorum fidei datã, non impiorum irrisioni scimus. Quòd si extra Ccenã locum nullum habet, in Missa quæso què habebit? qua nihil usquã Ccenæ magis aduersum est? Etsi nõ nisi pijs ad alendam cõfirmandamq; suã fidè proposita est, qui unica Christi oblatiõ, quã in cruce peregit Deo patri, æternũ sanctificatos se credunt: qui præstaretur ijs, qui nec ipsam intelligunt, et ipsius prætextu ad illudendã eius ueritatè scelerate abutuntur? Illũ igitur Deũ, què ludibundus sacerdos quaquauersum circa suũ altare uentilat, nõ è cælo (ut credi uolunt) elicitũ: sed talè esse, qualis è pistrino sit extractus, palam est. Nã promissionè, quæ Christi corpus sub panis symbolo fidelibus præbet, nõ ad eos magis, q̃ ad pecudes: nec ad Missas magis, q̃ ad Bacchanalia aut Turcarum prandia spectare, nihil est iam ambigendum. Quid? hystrionica ille gestulationes, ita indecoræ prorsus & immodestæ, ut à sanis sobrijsq; hominibus proficisci nõ debeant, dum in Christũ conferuntur, sacrosancto eius nomini uidentur ne tibi leuiter cõtumeliosæ? A morionibus forte talia tolerari ludicra poterant. Dominũ uero illis inscribi, ut grauitè eius sanctitati iniuriũ est, ita indignissimè, aut (quod uerius dixerim) nullo modo nobis est ferendũ. præsertim cũ eò rectã tendere uideamus, ut institutã diuinitus spiritualis Ccenæ ceremoniã, sepultã subuersamq; penitus extingant. Agedũ, ad simulandã Missæ religionè qua cõsciẽtia peragẽdis eius mysterijs intersis, mecũ nunc recognosce. Primo statim ingressu sese in cõspectũ infert altare, parũ illud quidè à mensæ cõpositione differēs, sed quã ipsa tamen nũcupatione sacrificando se destinatũ clamet. Iam hoc certè solum blasphemia nõ caret. Vides prodeuntè sacrificiũ, q̃ quatuor digitorum unctiõne pacificatorè se inter Deũ et homines cõstitutũ gloriatur: q̃ Christi promissionè, qua corp⁹ et sanguinè suũ sub panis et uini symbolis seruis suis edendũ bibendumq; pponit, ereptã fidelium ecclesiæ, atq; ab ipsa ccena abreptã, sibi similibusq; sui carnificibus uendicat: q̃ cœlestè eius cenã missæ nomine, qua tota ipsa inuertitur ac deformatur, inhonorat. Adstat populus, nihil nõ eorũ diuinũ esse persuasus: cui permixtus eadè teneri religiõne simulat. Vbi ad altare ppius ille accessit præstigiator, fabulæ suæ actus partim motorios, partim statarios oratur, magicasq; illas susurratiões: quibus è cælo Christũ sibi uidetur euocatur⁹, alijs què certè

videri uult, quibus euocatum ad immolationem deuouet: quibus Dei erga hominum genus reconciliationem, ac si in demortui Christi locū subrogatus esset, molitur. Hæc cū simili, qua superiora illa, ueneratiōe excipi ab uniuersa multitudine uides, ad eam quoque ipsam imitandam uultum a simulas, in quem (ut minimum) inscriptam esse eiusmodi spe Etaculi acerrimam abominationem decebat. Et adhuc mihi negabitur, qui Missam religionis specie audiat, eū totidem, quot in ea perpetrantur, sacrilegorū consortē se apud homines (quicquid animus Deo intus canat) profiteri? Ecce demū idolum illud corporis quidem specie pusillum, aspectuq; candidum, sed omnium longè & pestilentissimum & teterrimū, ad tangēdos superstitione spectatorū animos attollitur. Huic dum sese omnes stupefacti aduoluunt, tu simul conuerso in ipsum intuitu uenerabundus prosterneris. O perditam nostrā impudentiā: si quicquam eorū, quæ sacris literis aduersus idololatriā prodita sunt, ab ista sic deprehensa cōiunctaq; deprecamur. Quid enim? an hoc est aliud idoli genus, quàm quod adorare secundo legis capite uetamur? Quod si ita est, cur eius cultū minore delicto, quàm Babylonicæ illius statuæ censeamus? quē tamen tres illi, quos supra retulimus, Israëlita, & morte, & exquisito ad sæuitiam mortis genere, grauius exhorruerunt? Si uulgaribus ac quibuslibet gentiū superstitionibus subesse pronunciat Dominus immunditiam non tangendam, in tanta sordium congerie, quanta hic constat, tot sacrilegorū cumulus uolutari quī liceat? Ut autem omnes Apostoli sententias, quibus in idololatriam inuehitur, uno isto uerbo complectamur, nō posse nos mensæ dæmoniorū & Christi mensæ unā fieri participes, quis ad Missam id spectare neget? cuius altare euersa Christi mensa erigitur: cuius epulū diremptis, laceratis, sordidatis mensæ Christi epulis instruitur: in qua Christus traducitur, eius mors illuditur, execrabile pro Deo idolū supponitur, eam uocare dæmoniorū mensam suppudebit: ac nō potius, quod tantæ impietatis meretur insolentia, nouum excogitabimus aliquod nomen, quo detestabilis quiddam (si fieri possit) exprimat: Et sanè de eo hæc sūtare quomodo hominibus non prorsus cæcis in mentē ueniat, ualde miror, an dæmoniorum mensam appellare Missam debeant, ad quam exædificandam sternendamq;, omnes dæmonum technas, machinas, copias concurrisse, planè conspiciunt.

Verum nouæ rursum ambages ab alijs mihi obtenduntur. Nam eorum nonnulli, qui olim, cum in cõmuni errorum labyrintho uersarentur, sacerdotij papalis oleo inuncti fuerunt, in ueteris etiam num hææstercoribus confidunt: et quanquã de unico æternõq; Christi sacerdotio, Dei beneficio, præclare sunt edocti, sacrificare nihilominus pergunt, idq; ut impune sibi liceat postulant. Impudens sanè postulatam. Nempè ut Missæ præesse sibi cõcedatur: cui ne interesse quidẽ Christianis hominibus, iamdu ualidissimis rationibus contendo. Quas tamen ad elabendum argutiolas nectãt, audire, refutarẽq; obiter operæ precium est. Quando, inquit, neq; sacrilega illa immolandi Christi cogitatio, nec uana de panis in Deũ transuisione opinio, neque earum superstitionum quæ Missam ipsam impiam faciunt, animis nostris ulla insidet: externi ritus, quorum representatione indoctorum iniquitati satisfacere cogimur, quales sint non magnopere refert: nec uero possunt, quo minus pro Missa sanctam Domini Cœnam celebremus, impedire. Nam nimium peruersa ista fuerit morositas: Missam externa ceremoniarum larua leuibusq; duntaxat ineptijs æstimare, non prauis opinionibus ac sacrilegis mendacijs, quibus in rebus suã esse eius impietate omnes fatemur. Ommissa igitur offerendi mentione, superstitionum omnium uanitate sublata, si Cœnam Domini (quo modo per iniquos sæculi mores licet) colere nos nihil ambigitur, friuolas quasdam ceremoniarũ nugas, ingentis sceleris instar insectari perquam indignum est. At si eorum quempiam ex aduerso aggrediar: Cœnam Domini suis et ipsam ceremonijs, nequaquam negligendis, constare, quod & à celesti magistro sint institutæ: & sic institutæ, ut propria essent germanaq; Cœnæ symbola, quibus sublatis agnosci iam illa non possent: cuius permissu tantũ se ausum esse respondebit, illud ut nescio quid omnibus Cœnæ symbolis exutũ ac deformatũ, fabulæq; magis quam ullius diuini mysterij simile Cœnam nuncuparet? Cœnã esse Domini nego, ad cuius spirituales epulas non in cõmune omnes qui adsunt fideles inuitentur, nisi in qua & sancta panis ac calicis symbola Ecclesiæ proponantur, et promissiones (quibus ob signãdis data est) enarrentur, & acquisita nobis per Domini mortem uitæ gratia prædicetur. Horum tu mihi uel minimum apicem in Missa ostendes? ac non potius aduersa, contraq; pugnantia omnia? Tu igitur aut Dei nomine stolidus ho-

minum temeritate excogitatam insulstatem insignies, aut Cœnæ no-
 men ad circulatorios lusos, in quibus nullum eius uestigium appareat,
 transferes? Tu deniq; sub diabolicæ Missæ imagine Domini mensam
 representabis? Tu, in quo Domini mortē ignominiose traducas, in eo
 te eius Cœnam colere persuadebis, qua nos ad prædicandam mortem
 suam nominatim exhortatur? Quid tecum tacite demurmures, à nemi-
 ne exauditur. At cū totius corporis actione sacrificiū esse, quod pera-
 gis, diserte pronuncies: id ne est mortem Domini adnunciare? quam, sē
 sacrificijs locum post se reliquit, uanam fuisse consequitur. Et cur non
 semel cauillis eorū omnibus, quod facile est, uiam præcludo? Populum
 enim, quem fabulæ suæ spectatorem admittūt, ad sacrificij celebritatē
 cōuenisse sciunt. Huic quod expectat, sacrificiū præstent re uera, nec
 ne, ad rem nihil pertinet: certè quod eius opinione sacrificium haberi
 uelint, exhibent. Ad flagitiosam idoli adorationem paratū uident. ado-
 randum, proprijs manibus, ipsi excelsō in loco statuunt: quasi easdem
 simul manus & ad Deum uiuentem extendere, & ad prostituendum
 idololatræ populo, quo cum fornicetur, idolum attollere possint. Non
 hic dico, quod si dixerim, an refellere ipsi sat probè queant, nescio: ne
 minimā quidem pietatis scintillam fouere eos, quibus ad nefandi adeo
 flagitij gestionem manus suppetant, quos non inter medios saltem co-
 natus uires omnes ac nerui deficiant, quibus non membra omnia hor-
 rore tremant ac labascant. Sed id solum dicam, cui post hac inficiando
 non erunt: uiam illam, qua se accedere ad Domini Cœnam iactabant,
 ab eius accessu tantum abducere, quàm hæc inter se duo longè diffe-
 runt, diuinæ gloriæ strenuum præstare animosumq; præconem, &
 perpetrands sacrilegij ducem, præsidem, auspicem se præbere. Simul
 etiam reliquos obtestor: quibus (siquis eos, quod ad audiendas Missas
 ingrediantur, accuset) responsare mos est, Missæ dum intersunt, sibi
 quid sacrificulus seorsum deblatteret, curæ non esse: sed eam symboli
 tantum loco se accipere, quo perinde ac si sanctæ Domini Cœnæ in-
 tersint, mortis eius memoria exercentur. eos, inquam, obtestor: post
 hac nulla ut potius, quàm hac misera excusatione utantur. Neque (ut
 spero) utentur, siquidē cū animis suis rectè reputēt, quàm sit utrunq;
 multis modis absurdum, & monumentum mortis Christi facere Mis-
 sam, quæ nullam, nisi omni obliuione peiorem eius recordationem ho-
 minum

minum animis afferat (utpote quæ uim eius uniuersam obliteret ac sepeliat, cum summa præterea Christi ipsius contumelia coniuncta sit:) & eandem dicere sibi propemodum Ccenæ esse loco, in qua tantum ab adnuntianda Domini morte absunt, ipsam ut propemodum abiurent. Nam primum quantū ad Missam attinet, quoquò uertant oculos, quid spectare possunt, quod sibi æternæ illius sanctificatiōis, iustitiæ, redemptionis, per unicum Christi sacrificiū partæ memoriā subiiciat? quod unicum sacerdotem esse Christum, nullo consortē, nullo successore, doceat atq; ostendat? quod eius morte perfecta, quæ in salutē nostram erant omnia testetur? Et quo igitur iure Missa eius mnemosynon censeatur, cuius nec apiculum proferat? Porro quod sese aiunt eundem ferē inde usum, quem è Ccena capere: amplissimum ipsi de se testimonium ferunt, nihil se illic meditari minus, quàm ut gloriæ cōfessionem Christo Domino tribuant, ad quam præscriptis uerbis in Ccena uocantur fideles.

Eius autē discriminis, cuius specie præsentis idololatriæ rationem, à ueteris illius causa disiungere uulgò conantur, quanquā exemptam iam planè bonis uiris omnem dubitationē arbitror, quale id tamen sit, quando ita nos facturos recepimus, & quorundam forte frangendæ obstinationi expedit, consideremus. Cur tot execrationibus sancitum sit olim à Domino, ne gentiū superstitionibus serui sui ullo se modo cōmiscerent, causam fuisse aiunt, quod ille idolis habitus honor, cū falsis dijs manifestè tribueretur, diuinitatis quoq; honorem à uero Deo ad illos transferebat: mundum quidem nō minus abominanda hodieq; superstitione insanire, ceremonijs ineptire æque, propè, stolidis & fatuis. Verum hoc interesse: quod quales tandem cunq; ceremoniæ istæ sint, quia tamen Dei nomen præferunt, eiusq; sunt cultui destinatæ, eas si quis peruersa superstitiōe uacuis solutusq; usurpet, nihil de uera Dei religione sit derogaturus. Hæc si de medijs ritibus, quos docendi causa indifferentes nuper uocauimus, disputarent, eorum permissioni non uehementer reclamarem. At cum eas quoq; ceremonias completantur, quæ manifesta sunt impietate ac non ferendo Dei opprobrio insignes, quàm inscite ratiocinetur, paucis è scriptura petitis exemplis ostendemus. Serpentem illum æneum, qui postquam usum præstare desisset, cuius causa fuerat excitatus, posteris etiam, quo æternū esset

- Numeri 21. sæculis omnibus diuini beneficij monumentū, relictus fuerat: cum præ
postera patrum imitatione à filijs postea coli cœptus esset, eundem sem
per optimæ religionis prætextū retinuisse quis dubitet? passimq; et uul
gatum fuisse, et obtinuisse, illam summi Dei esse imaginem, quæ in eius
gloriam adoranda foret? Quod si eorum quempiam, quos tum Domi
nus prolabi in tantam cæcitatē passus non erat, narrarent historiæ,
procul omni superstitione, tantum ut publicæ populi insanie se accom
modaret, genu corā idolo illo incuruasse: nostrū opinor nemo fuerit,
qui non confestim illam simulandi improbitatē detestetur. Et sanè cō
muni piorum omnium abominatione digna esset. At nisi nobis frustra
blandimur, nihil nunc leuiore flagitio genua coram panis crusta in
Exod. 32. curuamus, quàm tum inflectere corā serpente licuisset. Quid? Aaron
cum uitulum à se conflatum populo Israël ostenderet, ac irrisorie di
ceret eos esse Deos, à quibus educti essent è terra Aegypti, nonne ille
serio assentiebatur? nempè Deum, quem redemptorem suum, liberta
tisq; nuper acquisitæ uindictam non abnuebant, in uitulo tamen cerne
re uolebant: quod prope sibi adesse non confidebant, nisi præsentibus
ipsum oculis intuerentur. Itaq; solenne Dei sacrū cum ab Aaronc in
dictum esset, nihil restitabant, nec deprecabantur: sed quam Deo ui
uenti gloriam dare uolebant, eam coram uitulo, ceu spectro eius quo
dam persoluebant. Tollant utrinq; (ut libet) superstitionem omnem:
non tamen satius idcirco fuisse, aut tolerabilius, coram hoc uitulo ho
noris causa procidere, quàm coram boue Aegyptiaco, dicere certè su
1. Reg. 12. stinebunt. Iarobeam quoq; quo uitulos suos consilio sit fabricatus si
querimus, neq; nouos sibi Deos asciscere in animo habebat, neq; sic à
Deo planè se desciscere cogitabat. neque Dei modò religionem non
aspernabatur, sed ne sanctas quidem ceremonias, quas pessundare co
nabatur, improbabat: sola erat diffidentia, quæ hominē in hanc amen
tiam præcipitem ferret. Nam cum illa, quam nobis refert sacra histo
ria, anxietate miserè æstuarēt, ne templi religione sanctaq; maiestate
tactu plebis animi ad Dauidis domum, unde defecerant, rursus inclina
rent: nouos excogitare ritus uoluit, quibus à templi conspectu abstra
ctos, simul à regno Iudaico paulatim alienaret. Vitulos ergo cum pro
ferret, nō à priore Deo, ut ad illos deficerent hortabatur (quod futurū
erat omnium auribus nimis asperum:) sed ueterem assuetumq; Deum
ut in

ut in illis colerēt, edocebat. Huc enim illa spectabat oratio: Vobis ultra modum in Ierusalem ascendere graue est: O Israël, hi sunt Dij tui, qui te eduxerūt è terra Aegypti. illis ut persuaderet, nō se exterminatio priore Deo, nouitium aliquem inferre Deum: sed modum tradere duntaxat, quo minore molestia illum ipsum adorarent, cuius uirtute quondam fuissent è misero Aegypti seruitio liberati. Ille uitulorum cultus, quantum aeterni Dei nomine prætexeretur, qualis fuerit, abunde testantur prophætæ. Vtcunq; abesset superstitio, utcunq; à uituli ueneratione interior cogitatio abhorreret, innoxius esse non poterat, quicunq; in Bethel ad sacrificandum ascendisset: quam Dei uerbū Bethanem pronuntiabat. Quod si scelesti illi: nos iusti scilicet, qui panis micam simul atq; impij sacrificuli destinatiōe deuota immolationi fuerit, nobis pro Deo esse profitemur? Iam et Samaritanorum religionem nō ob id imitari non licebat omnino, quòd Deorum esset alienorum cultu implicata: sed quòd prauo illegitimoq; Dei cultu polluta foret. In hoc, mi Frater, in hoc fallimur, quòd dum immundas per se & sacrilegas ceremonias esse non putamus, nisi quæ gentilium deorum nominibus palam sint insignitæ. sacrosanctum Dei nomen prophanare, summū esse sacrilegium obliuiscimur. Prophanatur autem non magis, dum suppositis alijs dijs, planè ipse repudiatur: quàm dum cōmentitiū illi quippiā, quod eius maiestatem inhonoret, affingitur. Eant nunc, qui ad missalis illius è panario Dei conspectū genua simulandæ religionis causa inclinant: et leuius se delinquere iactent, quòd sub Dei nomine idolum adorent. ac si nō illa potius nefaria sui nominis usurpatione bis irrideretur Dominus: quòd et eo nihilo secius relicto ad idolū curritur, et transire ipse in panē fingitur, obscuro ac uelut magico murmure incantatum.

Porrò quòd omni impiarū superstitionum cōmunionem ita præcise interdico, id in eam partē nolum accipias, quasi earum rerum tibi religionem iniiciam, quas uel effugere omnino non sit in tua possum facultate uel liberare alioqui esse conueniat. Neq; enim si intra templorū omniū, quæ quidem istuc sunt, parietes infinita quotidie impietatis exempla eduntur, idcirco te à primis eorum limitibus arceo: nec si simulacra omnia nefandis sacrilegijs sunt dedicata, ideo ea protinus aspice te ueto, quando aliterum sine noxa est: alterum præter id quòd nihil obest, simul ac pedem domo extuleris, (tanta idolorū multitudine re-

fertæ sunt uicæ omnes) tui arbitrij esse desinit. Te ergo usque adeo superstitiosum esse nolo, ut templi magis ingressu pedem, aut simulacri aspectu magis oculum pollui existimes, quam si uel illum in uulgarem quemuis locum inferas, uel hunc in rudem informemq; aliquem lapidem conijcias. Verum enim ut illa tibi esse permessa audis, ita ne ultra eius libertatis modum licentia progrediaris, etiam atque etiam reputes. Hunc modum definire non improprie mihi uideor, cum ab omni in uniuersum sacrilegiorum communione abstinendum tibi doceo. si quidem per communionem non simplicem loci propinquitatem (quæ minime nos illis implicat) sed tum interiore consensione, tum externam quamuis testificationem, qua in illorum approbatione subscribatur, intelligis. Consensu ne illis adhærescant, qui modica ueritatis luce sunt irradiati, uix est timendum. Illis illis testificationibus scelestæ participationis laqueis sese induunt: nec intelligunt, superstitione id an callida simulatione faciant, ad rem non pertinere. quando utroq; pariter modo & sacram Dei religionem ludibrio habet inter homines, et exemplo suo partim rudium inscitiam ad obstinatiores peruicaciam confirmant, partim imbecillum dubias hæsitantesq; conscientias labefactant. Communicare ubi uetuit Apostolus operibus infructuosis tenebrarum, simul adijcit, ut potius à nobis redarguantur. Quæ posteriore particula, quid per illam priorem uoluisset explicauit. Nempe tum nos flagitiosis ac iniquis facinoribus communicare, cum illa nobis placere quoquo modo significamus. Vnde profecto absq; dubio perspicis, ab istarum abominationum, de quibus nobis sermo est, inquinamentis eum se demum præstare immunem, qui nullam earum, ne fictam quidem imitationem in se suscipiat. Cæterum, qui se ad eum modum abstinente præstiterit, eum nec aspectu, nec ingressu, nec uinitate ullam adeo uel noxam uel maculam contrahere, ut ex eo constantiam suam Domino magis approbet, quod hostilibus copijs circumfessus, expugnari tamen se non patiat. Hac ratione Paulo licuit, illæspietate, non modo circum omnes Atheniensium aras obambulare, eaq; loca pedibus terere, quæ essent mille impietatum notata uestigijs, & recentium forte sacrificiorum odorem adhuc referrent: uerum oculos huc atq; illuc circumferre, & quid in unaquaq; ara inscriptum foret, curiose cõtemplari. Non enim ad singula deorum nomina sese religiose inclinabat, nec quos in salutandis suis simulacris ritus obseruabam idololatram, representabat:

Eph. 5.

Act. 17.

tabat: sed superstitionū omnium neglectum præ se ferens, requirebat quod tandem reperit, unde ad illustrandā Domini gloriā, uelut ex aduersariorū tabulis argumentū proferret. Eadem ratione periculum nō fuit, ne conscensa naui, quæ insigne haberet Geminorū, aliquid ex ea dedicatione piaculi in se susciperet: cū ita se gerceret, nullum ut superstitionis ritū cum impijs ipsum cōmunicare facile apparet. Neq; enim, quod alios ex more egisse uerisimile est, arbitrari possumus ipsum aut sub primum ingressum deos tutelares salutasse, aut soluentem à portu secundam ab illis navigationem petiisse, aut petentibus succinuisse, quasi in eorum precationē consentiret. Quare ne quo scrupulo uanæ gentium dedicationes animos nostros impedirent (ac si efficere possent, ne ijs rebus uti purè liceret, quas in usum nostrum Dominus sanctificauit, modo ne perperam abutamur) nominatim expressit Lucas, Paulum illos Castoris & Pollucis titulos, quo minus traiciendi causa nauem illis consecratam conscenderet, nihil reformidasse. Quod dubium nemini futurum erat, tacuit: diligenter hoc cauisse ac præstitisse, ut quod Christiani hominis erat, ab omni idololatriæ specie quā longissime abesset.

Quamquam autem (quæ tua est erga Dei ueritatem obseruantia) sententiam, quam tot diuinis testimonijs obsignatam uideas, tibi iam planè probatam esse confido: quando tamen non tibi hæc uni scribuntur, aliorum ut merationem simul habere patiaris, abs te peto. quos ad concedendum ueritati aliquanto esse in hac causa difficiliore quam oporteat minus idcirco miror, quod insuauè illis ingraturūq; esse non dubito, ab ea, cui diu placideq; indormierint, indulgentia excitari. Ac mihi sanè uidere iam quosdam uideor, friuolam intempestiuamq; hanc meam morositatem irridentes, qui rem non ita magni ponderis perinde urgeam, ac si in eo cardine tota religionis summa uerteretur. Nam & ipse quosdam memini, quibuscum de hac re mihi olim sermo fuit, cum pressius me insistere uiderent, quā ut suam causam recta ratione tueri possent, ad hunc confugere locū solitos: Vt nunc temporū foret ratio, nondum à rescindendis grauioribus uereq; serijs malis tantū esse ocij nobis, ut de friuolis istis delictis & uelut minutis nænijs ualde sollicitos esse oporteret: Primū hanc decere esse curā, ut uera in hominum animis inseratur ac coalescat pietas, ut mores ad pietatis regulam exigantur

exigantur ac formentur: ut deniq; tota charitate, mansuetudine, patientia, cæterisq; spiritus donis uita intingatur. id ubi consecuti fuerimus, tum fore idoneum tempus ad hæc leuora descendendi. Tanta contra peruersitate esse hodie quosdam, ut cum una Missarum ac ceremoniarum abominatione totam religionis nostræ uim describant: quiduis in homine Christiano ferant potius, quàm Missam unam auditam: eum uero qui à Missa strenuè abhorruerit, etiam si nulla in reliquis uitæ partibus mica pietatis eluceat, solum Christiani nomine dignū & agnoscant, & prædicent. Talibus obiectis quid tum responderim, testes illi mihi sunt, quos dico. Verum quoniã nonnullos, ut dixi, fore prospicio, qui nunc quoq; non dissimiliter nos accipiant: hac sua ratiocinatione parum se proficere, ut intelligant, facturū me spero. Eos igitur omnes hortor, primū ut omni contentione posita, secū dispiciant, num pro facili leuiq; delicto sit ducendum, quo Paulus Dominū ad pugnam pro-uocari, quo aduersus Christum peccari, quo mensæ dæmoniorū communicari, quo Christi mensam repudiari tradit. Si leues illi, faciliq; digni uenia lapsus: flagitijs ac sceleribus definiendis quæ digna tandem uerborū grauitas reperietur? Huc si oblique illas Pauli obiurgationes detorqueri aiunt, quò igitur dirigi possunt, non uideo. Acerbum illum stilum in eos stringebat, qui ad edendas hostiarum reliquias festis idolorum epulis absidebant. Deum ipsi de conscientia suæ innocentia testabantur: quandoquidem cõtempta gentiū uanitate, nihil aliud quàm uescerentur puris Dei creaturis, quas oratione ac gratiarū actione sanctificari in fidelium usum nossent. Excipiebat ille contra, cõcessum illum infidelium ad simulacri cultū conuenire, solenne illud epulum idoli nomine gratiaq; institutum. In ea ergo & conuentus & epuli celebritate qui sederet, ut cunq; animatus apud se esset, id tamen committere, unde & idololatrarū ludibrio Dei gloria exponeretur, & imbecillæ fratrum conscientia subuerterentur: quòd & illi consortem ad simulacri sui cultum habere se Christianū hominem autumarent, ac gloriantur: & hi eius exemplo ad idem agendum, quanquã nutante uacillanteq; conscientia, audaces fierent. Quid aut̃ isti nostri? Ad Missam, quam longo uarioq; sacrilegiorum apparatu instructam uident, conueniunt. et conueniunt cum multitudne, quam perniciosa Missæ persuasione miserè infatuatam norunt. Cuius tamen sic cæcitate superstitio nemq;

namq; intus miserantur, ut exterius imitentur. Panem, quē idolum reliquis esse sciunt, simul cum illis, unoq; gestu uenerantur. An non hic et Christi crucem apud eius inimicos deridiculo prostituunt, & infirmorum fratrum hæsitantem simplicitatē exemplo suo ad imitandum concutiant? Non est igitur cur hinc suæ præuaricationi molliter blandiantur. aduersus quam tanto uerborū fulmine exardere Apostolū uident.

Quid quod à profesbis iuratisq; Christi & euangelij eius aduersarijs, hoc ueluti pignus abnegandæ ueræ pietatis de se exigi intelligūt? Hic enim illis hodie ad explorandam uniuscuiusq; fidem lapis Lydius est: curiose obseruare, quis Missam audiat, necne, ut in uno Missæ cultu tantam nescio quam professionem accipiāt, qua in uniuersas suas abominations semel iuretur. unius Missæ contemptu, corruere easdem & iterire existiment. Respondeant nunc mihi bona fide isti Missarum alumni, quibuscum mihi quæstio est, dum capitalibus uerbi Dei hostibus id concedunt, quod illis abiurandæ ueræ religionis symbolum esse non ignorant: an non hoc, ceu dato pignore illorū sese execrabili religione obligant ac deuinciūt? Non enim iam qualis ipsa per se sit Missæ audientia considerandum solum dico, sed quantum ponderis cum suis circumstantijs appensa secū ferat. Aestimandum autē tanti censeo, quantū impiorū improbitati in ea dare uolunt. sit nobis ille in exemplum Eleazarus, de quo Machabæorum narrat historia: illa item, quæ ibidem refertur, mulier cum septem suis filijs. Omnes cum pauillum suillæ carnis gustando, uitam redimere possent, extremos subire cruciatus maiuerunt, quàm eius saporem linguæ admouere. quorū omnium si factum per seipsum spectes, parū aberit, quin tibi in oppetenda usq; eo temere morte insansisse uideantur: sin causam diligenter expendas, grauissimā fuisse rationē inuenies, cur ad seuisima quæq; perferenda supplicia darent potius sese, quàm interdicti cibi gustu contaminarent. Fateor in suillæ esu nihilo fuisse alioqui plus religionis, quàm in manducandis panibus propositionis: quibus tamen urgentē famem depellere Dauidi nullo piaculo licuit. Verū cum impius tyrannus, qui non Dei le-

Ioseph. in libel. de Machabæis, & 2. Machabæorū 6. & 7.

1. Samuel. 21.

Deum cū uniuersa sua lege abnegarēt. Quo factū est, ut cū sancto illi uiro ab amicis carnes aliæ supponerentur, quas p̄ suillis ederet, ne ea quidē simulatiōe elabi sustinerit, q̄ uidebat eandē semper Dei aduersarijs blasphemiae tessera se daturū. Non est, aiebat, ætati nostræ decorū fingere. Quo multi adolescētes Eleazarū nonagenariū ad uitā alienigenarū transisse arbitrati, et ipsi propter meā simulationē, et p̄pter modū cum corruptibilis uitæ tēpus decipiantur: atq; ita maculā et execrationem meæ senectuti acquirā. Nam & si in præsentī tēpore hominū sup̄plicijs eripiar, manū tamen omnipotētis nec uiuus, nec mortuus effugi am. Quapropter uita fortiter excedendo, agā qd̄ ætate mea dignū est: adolescentibus aut̄ exemplū forte relinquā, si prompto animo ac constanter p̄ grauissimis et sanctissimis legibus, honesta morte persungar. En profecto non dicā appositisimū exemplū, sed expressam imaginē, quæ nobis ad uiuū referat, qd̄ sit ad placādos Euangelicæ ueritatis aduersarios, Misā audire. Ad hæc, ut ut istud uitij in minimis malis habeant: si tamen et uitij esse, & diuinæ uoluntatis transgressionē fatentur (quod negari nō potest) nō adeo nihilo æstimare debēt, ut nobis propē permissum faciant. Quinquā enim si inter seipsa cōferantur Dei mandata, alterū altero præponderatur: ubi tamen ab illa collatione discessimus, nihil tanti esse nobis debet, quod nō eorū postremo faciliē cædat.

Matth. 5. Sic enim ipse quoq; magister sua uoce docet: Qui unū, inquit, ex minimis istis mandatis soluerit, et sic docuerit homines, minimus uocabitur in regno Dei. Videmus hac oratione genus illud doctorū directē peti, qui sic inter Dei leges distingūt, quasdam ut leuiores esse doceāt, quarum contemptui facilius sit indulgendū. Nullū fore numero in regno ccelorū cum audiunt eū, uel qui minimū ex Dei præceptis contemptibile sua facilitate fecerit: qua confidentia dictitare adhuc audent, omittebant in præsens eius mentionē, in quo uulgō ab omnibus ferē delinquatur: Nimirū hæc humani iudicij est prauitas, quale ipsum sit qd̄ iudicetur opinione sua, nō Dei uoluntate expendere: deinde in solū præceptum intueri: nō aduertere interim (quod maxime referebat) Deū esse legistore, cuius maiestas leuibus etiā illis (si ita uolūt) transgressiunculis minuatur. At uero Dominus, ut huic prauitati obuiaret, doceretq; q̄ nulla legis suæ particula eleuanda esset a nobis, uolumen maledictiois in uniuersam faciē terræ egressum Prophetæ in uisione ostendit, quo

furtum

furtum omne & omne periuriū pariter cōdemnaretur. In eandē quoq; sententiā ab Iacobo dictū est: Qui uetuit occidere, uetuit et adultera-
 ri, & furari, et aliena cōcupiscere. Quare qui totā legem seruauerit, si
 offendant in uno, factus est omnium reus. Sic sic instituendi erant homi-
 nes, nullū esse in Dei præceptis, quantumuis exigua de re præcipere ui-
 deatur, quod non plus quā sacrosanctū nobis esse debeat. Nam dum ita
 uel minimæ rei (cuius tamen obseruationē lege sua mandauerit Domi-
 nus) negligentia in hominū animos insumatur: irrepit paulatim et subse-
 quitur legis uniuersæ ac iustitiæ contemptus. Insulsos illos, quos aiunt,
 religionis descriptores (si q̄ tamen sunt) qui totā ipsam intra unā Missæ
 abominationē limitant, adeo tueri mihi in animo nō est: ut etiā eorū er-
 rori fortiter resistendum censeā, nec pro fidelibus agnoscendos ducā,
 à quibus maxima ex parte pietatis uis sic eneruetur. Neq; tamē si præ-
 posterè agunt, dum totā religionē minima eius portiuncula terminant,
 idcirco non & illa, quantulacūq; est, portio inter eius partes cōtine-
 tur. At isti dum tantopere Missam detestari non oportere ex eo colli-
 gunt, quod quidā nihil aliud esse pietatē falso autumant, quā eius de-
 testationē: perinde faciunt, ac si quis furtū & homicidiū cōtemnenda
 dicat, quòd qui in ipsa acerrimè hodie uindicant, adulterijs, periurijs,
 blasphemijs ignoscunt. Nō sic Dominus noster. Nam cū Pharisæorū
 & Scribarum hypocrisin castigaret, qui sic minutissima quæq; legis
 puncta cōsectabātur, ut summa interim capita præterirēt, iudiciū, mi-
 sericordiā, et ueritatē: nō docuit, illis omisis hæc faciēda, sed hæc fieri
 oportuisse, illa uero non omitti. Itaq; bonis quidē istis uiris hoc nō adi-
 mo, quin eorū inconsiderantiā iure reprehendant, qui ad cætera uitia
 conuientes, & plura numero, & pondere grauiora, unam Missæ
 detestationē pedibus ac manibus urgent: uerū si præstare uolunt quod
 par est, non modo ut eorū errorē iure reprehendere, sed in melius etiā
 corrigere existimentur: non id tollant, in quo illi nimium hærent (quan-
 do sine pietatis iactura tolli nequit: sed dum nō esse negligendū cōce-
 dunt, alia quoq; esse nō minus curanda cōmonefaciāt. Vides p̄fecto mi
 Frater, q̄ late totus hic locus patebat, si in eum oratione excurrere uo-
 luissem: sed quoniā me agere cū illis hominibus confido, qui ueritati,
 simul atq; ipsam agnouerint, manus sint daturi: mihi nihil maiori stu-
 dio fuit, quā illā ipsam ueritatē, qua summa poterā breuitate indicare.

Iacob. 2.

Luc. 11.

Equidem neq; etiam me præterit, quas præterea sibi ad palpandam
 carnis suæ mollitiæ, alijs ad ignauitiam animi sui obtegendam, delicias facere
 soleat: Se nihil sibi permittere aiunt, nisi quod Naaman illi militiæ reg-
 4. Reg. 5. sis Syria præfecto à Propheta Domini Eliseo cõcessum fuerit. Nã ille
 ab idolorum uanitate ad unius Dei religionem conuersus, cõfessusq; nullum
 esse in uniuersa terra Deum, nisi Deum Israël: cum tamen rem unam sibi
 à Domino ignosci petisset, si cum Rege suo in templum Remon in-
 gressus, illic adoraret: cum pace ab Eliseo dimissus est. Si illi (inquiunt)
 in idoli templo non fuit nefas adorare, cur nobis non liceat Deum in ijs
 templis adorare, quæ eius nomini sunt dedicata, etiã si agere aliud uideamur?
 Vtinã in cognoscenda officij sui recitidine tam essent acuti
 & perspicaces, quàm ad exquirenda subterfugia ingeniosos se esse pro-
 dunt. Viam potius eam sequerentur, ad quam tot Dei uocibus disertè uo-
 cari se audiunt: quàm in semitam declinarent, neq; satis cognitam, et unius
 duntaxat hominis pedibus pressam. Nam cum cæteris quidem in rebus
 omnibus, singularibus hominum exemplis insistere, si quid peculiari Dei
 permissu egisse leguntur, non satis tutum est: tum uero in fidei confes-
 sione id in primis periculosum, cuius sibi legem unusquisque pro cog-
 nitionis, qua præditus est, modo statuere sibi debet. Ac id sane ipsi uide-
 rint. Ego tamen nisi in Naaman exemplo dissimilia eorum factis esse
 omnia ostendero, quin illis suffragetur non resistam. Sin contra planum
 fecero, totum id cuius Naaman insimulant ab eo longissime abfuisse, alie
 no falsoq; prætextu uelim ut se excusare desistant. Quod ipse ante pol-
 licitus erat, quàm illa deprecatione uteretur, se nullis posthac dijs sa-
 cra facturum, nisi uni Deo Israël: sub ea pollicitatione publicam fuisse
 testificationem comprehensam dico, qua et Regem, & gentem Syriae
 uniuersam religionis suæ consciam faceret. An uero cum potentissimus
 Dynastes (quem quotidianis sacrificijs Deos suos placare oportebat,
 si aliqua eorum religione teneretur, & solitum antea fuisse uerisimile
 est) ne exiguo quidem t. u. e in tota uita litaret, ignoraret, imò dubita-
 ret quisquam deos illos abnegasse, quos honore nullo dignaretur? Quid
 ergo postea deprecatur, sibi ut in idoli templo adorare liceat? Simulan-
 da superstitionis causa si id postulasse probarent, & à Propheta obti-
 nuisse, uerbum non adderem. Sed si rem longè secus habere ipsa sacræ
 historiae uerba clamant, facile hæc iam soluitur difficultas: præsertim
 ubi

ubi constat, sic publicata eius religione, qualiter euulgaturū se promittebat, nullum superfuisse dubitationi locum, quin idola omnia planē et contemneret, & execrationi haberet. Hæc autem est postulati forma: Si templum Remon ingrediatur forte rex meus, & mihi innixus adorauerit, ego quoque si simul in templo Remon adorauerim, hanc rem ne imputet Dominus seruo suo. Illud de Rege in illum innitente tam aperit, tamq̃; notabiliter dictum si uel non obseruant, uel abs re positum putant, ualde sunt hebetes. Nam inde citra controuersiam colligitur, non aliam sibi concedi adorationem petiisse, quàm qua se ad Regis inclinationem, quem fulciebat ipse & sustentabat, accommodaret. Id autem erat, non idoli cultū fingere, sed sua Regi officia obsequiaq̃; redere. Nūc si Naaman imitari uolunt, ne sint illi in eo dissimiles, in quo solo à me reprehenduntur. Id sibi habeant cum illo cōmune, quo solo consequutus est ille, reprehensione ut suum factum careret. Nempe omni se idololatriæ suspitione prius liberent, quàmq̃; toto animo ab illis superstitionibus abhorreant, quarum incidere posset dubitatio, testatum omnium hominū consciētijs faciant. Id ubi præstiterint, tum demum uidebo, s̃m ne illis concessurus, ut ciuiliſ officij causa, siue in cognatorum honestandis funeribus, siue nuptijs celebrandis, ad Missas, aliq̃; eiusmodi profana sacra interdum accedant. Iam & ex eo quod in epistola illa legitur, quæ sub Ieremiæ titulo fertur ad populum Babilone exulantem, nonnullam sibi defensionē quæerunt. nam quemadmodum illic captiuo populo suadebat Propheta, uel quisquis fuit epistolæ autor, ut quoties in humeris circūferri aureos & argenteos deos uideret, turbamq̃; undequaq̃; obstupescētē, ne ipse eodem afficeretur stupore, sed adorās in corde suo diceret: Te oportet adorari Domine, ita se aiunt, dū inter sæculi huius sacrilegia uersantur, cordibus tamen ad Dominū sublatis cogitare illū esse, quē oporteat adorari. Quasi uero ad interiorē cordis adorationē dū illos uocaret Propheta, simul adnueret nihil periculi fore, si uultu ad simulacrorū cultū cōposito, Babilonijs interim gratificarentur. At uero cū nemo non uideat, eò duntaxat spectasse ipsum, ut quādo minime licebat Israëlitis publicā gentis, sub cuius imperio ac iugo degerent superstitionē cohibere, suæ tamen religionis integritatem sibi priuatim in animis suis retinerent: non est quod idololatriæ suæ patronum boni isti uiri eum idcirco aduocent.

Baruch. 6.

Quod si ad hanc ipsam Prophetæ trutinam rectè expendere sua facta in animū inducant, suo semet gladio iugulari facile perspicient. Qualis enim hic quæso fuerit, imò quis esse omnino poterit, qui conscientia intus Deo canente, ipsum esse unum quem deceat adorari, uultū externūq; corporis gestum componere ad idoli adorationē sustineat? Ipsos proinde interrogo, qua conscientia eodem temporis momento, quo Deum solum qui adoretur dignum esse apud se recognoscunt, idola uenerari se palam apud homines simulant? Quid enim arcana ista confessione proficiunt, nisi quòd externā illam suam idololatriam coram Dei tribunali proprio animi testimonio accusant? Quare, quòd in eius modi simulandi improbitate Prophetæ cōsilio se obtemperare iactāt, frustra id mentiūtur. Neq; enim ab illis quicquā plus ipse exigo, quàm quod ille (quisquis est scriptor) suis popularibus imperabat: Nempe ut publicè sacrū Dei nomen profanari dum aspiciunt, tacitis animi uotis ipsum apud se sanctificent: tantū ne externis significationibus eius se profanationis consortes esse testentur. Ad hæc, si quid ea simulatione peccant, exemplo Pauli se peccare, ostendere conantur, qui nō ualde dissimili fictione usus fuerit, cum ad recolligendam gentis suæ gratiā, uotum, cuius ceremoniā cum cæteris legis umbris abrogatam esse nouerat, nuncupauit, atq; ad id persoluendum detonsus, & ex legis præscripto purificatus in templo se stitit, spectandumq; omnibus exhibuit. Non hic dicam, quod uel eorū nonnullis arrisurum esse certo scio, nos perperā agere, si eam Pauli astutiā ad imitandum nobis proponamus, quam infelici successu castigatam, minime sibi placere Dominus declarauit: quando quidem rationem esse nullam uideo, cur hoc Pauli facinus prauæ ullius uersutiæ insimulemus. Sed eos toto cælo hic quoque errare dico, qui innoxiam nullāq; impura superstitione aspersam Pauli detonsionem, cum sacrilegis ritibus comparandam putent. Nam ut demus, Nazaræorū purificationem & oblationem id fuisse ceremoniæ genus, quod prodeunte Christo unā cum reliquis Mosaicæ legis figuris euanescere debuerit: quia tamen nullum alium in finem institutum erat, quàm ad referendam Domino gratiarum actionem, ac sacrificiū laudis offerendum: ex eorum utique numero fuit, in quibus Apostolo ad tempus licuit, Iudæis secundæum præbere, quo Iudæos lucrifaceret. Eadem si foret missarij sacrificij ratio, quæ fuit eius oblationis: si idem
ipsis

ipsis consilium esset, quod Apostolo fuisse constat: ego sanè & tam benignam aduersus infirmos fratres mansuetudinem exoscularer, & eos exhortarer ad pergendum. Verū quantū in sit in Missa flagitij, planum à me factum esse confido. Quid animi habeant, ipsi sibi locupletissimi sunt coram Deo testes. Quod uero illis postremū suffugium est, quàm uanum sit ac friuolum cauillum, satis fuerit uno uerbo indicare. Plurimos esse bonos uiros, Deiq; timentes obijciunt, qui nulla ueri cognitio ne adhuc inbuti, Missam habeant sacrosanctā: esse quoq; in fratribus non pessimè alioqui uerbo Dei edoctos, quibus nondum tamen persuasum sit, quanta sit execratione referta: eius itaq; cōtemptum si coram ipsis præ se ferant, maximas utriq; offensiones imminere causantur, quibus occurrere, Christianæ sit modestiæ ac mansuetudinis. Bene istud quidem, & prudenter, si esset hoc scandalis obuiam ire, sic cauere ne in te incurrant hominum offensiones, ut simul eorum pedibus scandala instruas, quibus in Christum ipsum impingant. Et quid aliud agunt, dum operam dant ne Missæ contemptu uel profusus indoctos, uel nondum planè confirmatos offendant? Nam illorū quidem offensionem à se amoliuntur, sed ad Deum offendendum exemplo suo eos illectant. At nō ita nos instituit Dominus, qui uult profecto nos omnibus placere, non tamen nisi in bonum: qui præcipit, ut infirmis nos accommodemus, at in ædificationem. quam minime omnium sectantur, qui eorū simplicitatem perniciosissimo errore, quo illaqueatam ipsam uident, fortius adhuc constringunt. Hinc porro accidit, ut dum omnes scandali conscientia deterreri se fingunt, reuera hominū aduersum se indignationē reformidant, nemo sincera integraq; puritate præire unquam alijs incipiat. Quid enim causæ esse putemus, quod è tanta multitudine nemo in hac parte expergiscitur, nisi quia dum ita alter alterū intuetur, ad Deū oculos nemo dirigit? ac dum unusquisq; quid alij præstent expendit, iusta regula, hoc est Dei uerbo, modum officij nemo metitur? Et cum in hunc modum ipsi sibi mutuo laqueos nectant, scandalorum mentionē facere audent: quæ aut nulla, aut quàm minima essent, nisi in plana expeditaq; uia ab ipsis obijcerentur.

Nūc ut ad te, suauissime Frater, sese oratio nostra referat: quanquā certè ipse per te iam intelligis, quid consilij tibi restet, ubi perspectum habes, quo te ducat uerbi Dei linea (ad quā deliberationes omnes tuas conformari

Roma. 15.

conformari limitariq; decet:) ne qua tamen in parte tantis desim tuis angustijs, quam à me tibi perscribi officij formulam literæ tuæ flagitant, eam quam potero breuissimè tibi expediam. Adsis modo uicissimum accincta propensaq; ad auscultandam Domini uocem obedientia, tum ad exequenda eius imperia constanti intrepidaq; animi destinatio ne: ac deniq; id quod est, memineris, non tam ab homine tibi dari consilium, quam è sacro æterni Dei ore acceptū oraculum per hominem pronūciari. Hoc ergo in primis tibi in uniuersum interdiciū arbitrare, ne te quisquā aut Missæ sacrilegio cōmunicantē, aut coram simulacro caput detegentem conspiciat, aut ullam omnino superstitionem suscipientem, ex earū genere, quibus obscurari Dei gloriā, quibus eius religionem profanari, quibus eius ueritatem corrumpi, suprā docuimus. Quis usurpare non potes, quin & impijs confessionē edas, in Deum penitus contumeliosam, et imbecillos fratres in exitialem ruinā exemplo tuo trahas. Sic autem dum te geris (siquidem ad manifestiorē confessionem progredi animus nō est prospiciendum simul est tibi, quantum in te situm fuerit, ne miseri illi ac cæci idololatræ (quibus sublata sua superstitione Deus ipse cum tota sua religione collapsus uidetur) dum tibi sua idola contemptui deridiculoq; esse obseruarint, Dei quoq; contemptorem te ac derisorem esse opinentur. Quod aliqua ex parte assequeris, si & rarus in eorum sacris compareas, & totam uitæ tuæ rationem sic instituas, ut religiosum illis quiddam spiret. Age igitur, Optime Vir, tale in tuis moribus eluceat pietatis, bonitatis, continentie charitatis, castitatis, innocentie studiū, quod omni te impietatis suspicionē in omnium hominum conspectu præclare purget. ut etiamsi superstitiosuli non esse te sui similem indignè accipiant, seruum tamen Dei, uelint nolint, agnoscere cogantur. Deinde nisi ad exponendam cuius fidei tuæ rationē te comparas, eorum morositati eatenus indulgeas, ne quo tempore sacra sua peragunt, in ipsa media te te inferas, contemptum sine causa ostentaturus, quem ab ipsis (qua sunt ignorantia) pro mera in Deum impietate acceptum iri scias. Et quid inde lucrui tibi, uel alijs redeat, si atheon te esse suspicentur, quem nulla tangi religione existiment? Verum, ut illam suspicionis causam ne ultro dataq; opera præbeas, consulo: ita, si forte fortuna illuc incideris, satius multo fuerit, quiduis de te suspicentur, quam idololatram conspiciant.

Quod

Quod si dignam Christiano homine sanctitatem mores tui habuerint, tum ad refutandas eorum sinistras obrederationes in illa uitæ integritate præsidij satis habebis. Iam & familiæ instituentæ curam in primis caue prætermittas: cui non ideo solum te esse præfectum cogitare debes, ut obsequia tibi sua operas que reddat, sed ut religiose abs te in timore Domini educetur, optimâque disciplina imbuatur. Nam si uerum est quod ab Aristotele dicitur, suam unicuique domum quandam esse paruuli regni effigiem, in qua paterfamilias ipse instar reguli leges ferat, quibus plebeculam suam ad omnem iustitiam innocentiamque instruat: ne hominum quidem iudicio excusandus est ille, qui regendæ familiæ securus, modo ipsam erga se satis sedulam ac officiosam semper habeat, in Deum & homines flagitiosam esse sinit. At tibi altius etiam cogitatione assurgendum est: nempe custodiæ fideique tuæ commissos a Domino eos, quibus te dominum destinari: a Domino inquam, tibi assignati sunt, qui tibi subsunt serui, quos ipsi primū, deinde ei sub ipso tibi obedire seruireque doceas atque assuefacias. Quare non sine causa tam graui censura notauit eos Apostolus, qui administrandæ familiæ sollicitudinem abijcerent, ut eos assereret fidem abnegasse, & esse infidelibus deteriores. Quid enim aliud quam proinciam sibi a Deo traditam deserunt & abiurant, uocationemque eius renunciant? At pessimo sunt ingenio famulorum plerique, & in quibus uerum ferè uetus illud de seruis prouerbium experimur: Tot esse domi nobis hostes, quot sint serui. Sic quidē uulgò & existimatur, & iactatur: sed non ita est. Non enim eos habemus hostes, sed uitio nostro nobis facimus, dum eos instar brutarū animantiū sine doctrina, sine Dei cognitione, sine pietatis institutione alimus: ac conseruos esse nostros obliuiscimur, quorum regimen nobis fuerit à cœlesti Domino comendatum. An uero scriptura Christiani elogium homini nemini deferret, ut non simul adijciat ipsum credidisse, & domū eius totam: nos autē de Christi fide gloriabimur, eius abnegationem intra domus nostræ parietes, in seruis nostris fouentes? Quare si in homine frugi istud apprimè requiritur, ut recte & ordine familiam administret: Christiani autē hominis familia tum rite demum composita censeri debet, si cuiusdam ueluti ecclesiolæ species in ea spectatur: danda omnino tibi opera est, ne tuam pietatis rudem atque ignorantē relinquant. Neque est quod te uul-

1. Timoth. 5.

gares illi serupuli morentur. Ego ne uita meæ arbitriū famulo permit-
tam? ego, ad me iugulandum, exertū ensem in manum præbebo? Pri-
mum fac tales in familiam tuā allegas, quorum indoles ac nativū ingeni-
um boni nōnihil polliceatur: eos nactus, Dei doctrina excolere aude,
uerbiq; eius semine conferere. Providebit ipse cætera, datoq; successu
efficiet, ne te mandatis suis obsequutum fuisse unquā pœniteat. Et sanè
nisi tibi sponte imponis, dispicere tecum potes, quanto maiore tum mo-
lestia, tum periculo habiturus sis perpetuò in ipsis domus tuæ penetra-
libus, quos appositos tibi custodes ducas, à quorū insidijs tibi semper
metuas: quorū timore angulum nullum habeas, in quo hiscere audeas,
nisi bis antè circumspèctes, ante obseruent: quàm semel eorum fidem
uel periculose tentare. Sic uerbi sui contemptum sæpe ulciscitur Domi-
nus. In connubio contrahendo (quando eā tibi libertatem integram
hactenus esse Dominus uoluit) uide quos tibi laqueos induas, si uxore
accipis religione tecū dissidentem. Quanquam quid te considerare iu-
beo labyrinthos illos, quos animo completi nemo queat, nisi qui iam
malo suo expertus fuerit? Utinam timeas potius, & caueas, quàm ali-
quando uelis experiri. Vestras illas tricas noui: Ita nunc aduersatur, ut
paulatim manum daturā confidam. Noli hoc de te frustra polliceri, sed
de Domino: cuius donum est singulare, uxor bona. Bonam autē ab eo
expectare qui ausis, quem non audis seuerè interdicens, ne iugum
ducas cum infidelibus? Habes à me quod postulabas, uel potius per ma-
num meam à Domino, consilium: periculosum quidem illud carni tuæ
& parū blandum, sed animæ tuæ fidele & salubre, addo & tibi pror-
sus necessarium, nisi Domini iugū à ceruicibus tuis excutere, eiusq; re-
ligionem abiurare uoles.

Prouerb. 19.
2. Corinth. 6.

Tuum nūc est, ad reddendā Domino, quā abs te poscit, laudis con-
fessionē temet exhortari, tibi instare, te urgere & excitare, animūq;
colligere: quo labascere seruum Dei, in tanto præsertim religionis car-
dine, perquam absurdum indignūq; est. Nam quod tibi supra confir-
maui, id ut subinde memoria repetas, tibiq; assidue subijcias, nunc etiā
te corā Deo & sanctis ipsius angelis obtestor: nō hic leuiore de causa
controuersiam agitari, quàm quo modo Christum in hominū conspe-
ctu non abnegemus: ne ab ipso nos rursum (quod per Apostolum suū
minatur) cum summū illud tribunal ad iudicandum conscenderit, ab-
negemur.

2. Timoth. 2.

negemur. Ac ne singulare nescio quod tibi imperari credas, quod præstare non sit cuiuslibet, in promptu est, quo eiusmodi errori occurram. siquidem pietatem tuam non peto ut propalam profitearis: solum ne impietatis professione ipsam abneges, abs te contendo. Quid enim aliud uel tota disputatione spectau, uel nunc obtinere uolo, quam ne horrendis sacrilegijs sanctam Dei religionem contamines? ne corpus tuum, quod sibi in templum dedicauit, fœdis abominationibus profanes? ne in execrabiles blasphemias tuum nomen inscribas? Et istæ scilicet omnia tanti esse ægrè persuademur, quæ cum aliquo uitæ periculo, aut etiam (si opus sit) fuso sanguine fugiamus? Imò uero breuem miseræ huius uitæ usuram nimio aestimamus, si tanti eam ducimus, quæ talis impietatis mercede constare debeat: mortemq; nimium perhorrescimus, si grauius in ea quiddam esse putamus, quam in hominum uenia, quæ nos coram Deo faciat sacrilegos, apostatas, perfidos, proditores: si à Christo audire malumus, indignos esse nos qui eius discipuli censeamur, quam ab hominibus nos esse dignos, qui moriamur: si deniq; eius timore spem æternæ uitæ resignamus. O inanes gloriolæ nostræ status, siue fidem in Christum iactamus, siue quo alio titulo nos uenditamus. An uero poetam illum, qui mortem terribile ducebat esse exitium in aliena quidem persona, sed ex sua sententia exclamare patiamur, Usque adeo ne mori miserum est: nos autem uerbo Dei edocti, nihil aliud quam per momentaneum doloris sensum in uitam immortalem ac beatam quietem ingressum ipsam esse, contra reclamabimus, miserum esse mori: O nos septies miseros, quos cunctis mortalibus calamitosiores testatur Paulus, si præsentis dütaxat uitæ fiducia nitamur. In alto, inquires, pinguiq; ocio uiriles istos igniculos iacere facile tibi est: nõ secus ac de bello in umbra philosophari. at si in rem præsentem uentum fuerit, aliter sentias. Equidem quanquam longè meliora de eius bonitate mihi polliceor, cuius uirtute omnia possumus: nec dubito, quocumque me tandem certaminis discrimine implicari permiserit, quin eundem, quem dedit animum, ad extremum usque spiritum sit confirmaturus: nolo tamen in me oculos conijcias. Non enim ea tibi solum propono, quæ in umbratili mea quiete mecum sim meditatus: sed quæ sibi semper in medijs crucibus, ignibus, ferarum laniens subiecerunt inuicti Dei martyres. Quorum recordatione nisi sese acuisent, æternam Dei ueri

1. Corinth. 15.

tatem, quam suo sanguine fortiter ob signarunt, perfidè, dicto citius
 abnegassent. Atqui nõ ideo illi in asserenda ueritate constantiæ exem-
 plo nobis præierunt, eam ut nunc deseramus, quam sic testatam con-
 signatamq; nobis tradiderunt: sed artem docuerunt, qua Do-
 mini præsidij freti, inexpugnabiles contra to-
 tam mortis, inferni, mundi, sathanæ
 aciem consistamus.

1. Petri 2.

Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta,
 populus acquisitionis, ut uirtutes enarretis illius,
 qui uos uocauit in admirabi-
 lem lucem suam.

DE CHRI

DE CHRISTIANI HOMI
NIS OFFICIO, IN SACERDO
tius Papalis Ecclesiæ, uel administran
dis, uel abiiciendis.

IOANNES CALVINVS VETE
ri amico, nunc Præsuli, N. Salutem.

M hæc scribere instituerem, subueritus sum
primo, ne ineptire tibi atq; adeo insanire quodā
modo uiderer, quòd inter tot gratulantium uoces
unus tibi mea morositate obstrepā: quin et ipsum
id in te deplorem, quod alij tibi omnes tantopere
gratulantur. Neque enim dubium esse potest, quin
ea in gente, quæ præcipuam ac propè unicam hominum dignitatem in
facultatum amplitudine fortunæq; splendore reponit, amplissimi huius
sacerdotij, quo te nuper auctum intellexi, accessio plurimum tibi & gra
tiæ & ornamenti attulerit: ut sine cōtrouersia uere beatus ac fortuna
tus cōmuni omnium suffragio & uidearis, & prædiceris. Amicos uero
ferè omnes uidere mihi iam uideor, quo suam in te beneuolentiā testen
tur, ingentē animi lætitiā certatim pro se quemq;, aut literis, aut præ
senti uoce declarantes. Quibus blandimentis te non aliquantum demul
ceri, quàm sit difficile, intelligo: quando & ad delicias eiusmodi omnes,
minime natura corneæ sunt hominum aures: & tales sunt istæ, quibus
nunc tentaris, ut seueriores quoque aures nonnihil delinire queant. Si
quidē ut permultos esse concedamus, uita procul omni ambitione com
posita, auræ popularis minime appetentes: paucissimos tamen reperiās,
uel eorum qui habentur alioqui moderatissimi, qui si totius theatri plausu
accipiantur, animis auribusq; affirmatis nihil moueantur. atqui ubi te
uel tantillum palpandum populi blanditijs titillandumq; dederis, te, nec
sentientē, nō dico in cupiditates nunquam antea cogitatas, sed in ipsi
us tui obliuionē prorsus abripient. Id spectaculi cum animo meo propo
nerem, nō modo, quod iam nuper sum confessus, subdubitaui, quam in
partem esses accepturus obsti eperas istas meas uoces: sed substiti etiam
F 3 paulum

paulum in ipsa scribendâ cogitatione: et parū absuit, quin consiliū pro-
 fus abijcerē, quōd inter suaues illas Syrenū cantiones ullū sanis cōsilijs
 locū fore, cōfiderē uix audebā. Enimuero cum mecū rursum reputarē,
 quantos in scopulos incautū te paulopost illisuræ essent hæ ipsæ, quæ
 nūc tibi suaui ter arident illecebræ: hoc me amicitia nostræ ueteri fra-
 ternæq; penē coniunctiōni putauī debere, ne in exitialem ruinā ferri
 te sciens ac uidens, cū præcipitanti manū dare liceat, dissimulem. Non
 dissimulabo igitur: et extremū hoc, quod à me deberi existimo neces-
 situdini nostræ, officiū persoluā. Cuius si fructus aliquis extiterit, qua-
 lem emergere & uehementer cupio, et libenter sperem, magnā labori
 meo gratiam ipse retuleris, sin minus, neq; sic tamen operæ penitebit.
 quæ ut tibi sit & alijs quibusdam, uel etiā centū, si libet, ac mille lecto-
 ribus infructiuosa: nonnullos tamen fore planē confido, qui ad rem usq;
 adeo seriam animi intentionē propius admouebit. Quamquā enim qui
 ex illo Romanæ mensæ calice semel uel hauserūt, uel minimā guttā de-
 libarūt, eos uenefica illa potione ebrios ferē oēs uideamus: nisi tamen ue-
 hementer fallor, non sic oēs obstupuerunt, ut non possint unus et alter
 meis aculeis, qbus hic eorū somnolētia pungetur, excitari. Quamobrē
 hanc epistolā sic tibi destinauī, ut qui in eadē (ut dicitur) tecū nauī ue-
 huntur, oēs sibi scriptā intelligāt. Nam neq; in uno sacerdotij genere
 tractando (quod tibi satis erat) eā consumere, sed per uniuersam uestrā
 opum colluuiē deducere in animo est: & stylū ita studebo tēperare, ut
 non cū uno duntaxat homine, sed toto simul ordine mihi esse negotiū
 appareat. Equidē non sum nescius, q̄ ardua difficilīq; in causā uerfer, dū
 eos mihi fero iudices, quorū fortunas honoresq; oēs in iudiciū posu-
 o. ac quibusdā forte insanus uideri possim, q̄ sola facundia obtinere in ani-
 mum inducā, ut se unicis uitæ præsidijs abdicare ultrò isti uelint: qbus
 ægerrime cedūt, qui ui manuq; illis exuūtur. Apud integros sanē et in-
 corruptos iudices nō ita difficile fuerit, palām facere, totā illam Roma-
 nensis opulentia congeriē, ab ipsa suprema sede ad minimā usq; capel-
 laniā (ut uocant) ex imposturis, furtis, rapinis, sacrilegijs, pessimisq; ar-
 tibus conflata esse: et cuius nullam particulā attingere possis, quā mul-
 torū scelerū cōscientia te obstringas. Nā de eo si quis ambigit, ei facile
 sua dubitatio, antequā dicendi finē faciamus, eximetur. Eandē uero cō-
 fessionē ab ijs exprimere, quorū ut uenter eiusmodi imposturis, rapinis,
 furtis,

furtis, sacrilegijs pascitur, ita mēs animusq; corrūpitur: nō ita promptū est. Neq; enim scite magis q̄ uerē pronunciatū olim hoc à Catone fuit, Ventri nullas esse aures, quibus rationi melioribusq; cōsilijs auscultare queat. Atqui nō hic cū uno duntaxat uentre mihi negotiū est, sed cum ambitione quoq; cuius affectus ad uerū perspicendū nō minus cæcus est, q̄ ad audiendū surdus illius sensus. Est tamen quiddā, quod in tanta etiā nū difficultate spem mihi aliquā faciat, in ipsis uel docendis, uel monēdis, uel obsecrandis, nō inanē me operā sumpturū. Tametsi enim oēs præstigijs illis fascinati, q̄bus suos excæcare solet Romanus Pluto, quā calamitosas possideāt opes nō uident: bona etiā pars malo suo alius indormit, q̄ ut ullis clamoribus expergiscatur: nō sic tamen omnes (nisi uehementer fallor) ad meliorē doctrinā absurduerunt, ut nō uel dimidiam saltem aurem, è tam numerosa gente pauculi nobis arrigant. Magna sanē uis est uerbi Domini, potētiōr q; q̄ reputare quisquā temere queat, nisi expertus, et quæ plurimū ualeat in utraq; partē. ut quicquid eo tactū fuerit, quamlibet durū sit & saxcū, uel emolliatur protinus, uel conteratur: ut quicquid petitū eius odore fuerit, uel in mortē afficiatur, uel in uitā. Sint igitur innumeri, q̄ deuoto animo in suā ipsorum perniciē ruentes, mea ista exhortatiōe, fidelissimo alioqui mali sui remedio, grauius adhuc exulcerētur: quosdā tamen fore minime dubito, qui obiectū naribus suis uitæ odore magna cū lætitia persentiscant. Quorū in numero ut te, Vir mihi amicissime, certissima fiducia ponere ausim, facit cū ingenii illud tuū et præclaris naturæ dotib; ornatū, & optimis artibus liberalissime expolitū: tum uero reliquiæ, quas in te semp̄ residere confido, pristina tuæ pietatis: quā & ingenti cū fructu, nec sine admiratione olim mihi spectatā, uere asseuero. Tentemus igitur, quantū apud te, aliosq; nondū deploratæ cæcitat̄is homines possit Dei ueritas: hoc prius à Domino ipso cōprecari, ut te pariter ac eos castigatione sua corrigere malit, quā frangere.

Felicem te omnes, fortunāq; alumnū prædicant, ob nouum istum Episcopatus honorem: qui præter insigne illud Præsulis nomen ac decus, cuius maiestati passim assurgitur, cuius gratia illustres conciliantur amicitia, cuius autoritate plurimæ clientelæ cōparantur: magnarum quoq; opum ingentem prouentū tibi sit allaturus: unde non prius tos modo uitæ sumptus sustinere, sed multorū etiā sublenare egestatē, beneficentiāq; in commune exercere liceat, atq; ut nimum in hanc

partem ferè creduli sumus, tibi forte persuadent. Ego uero dum reputo quale sit illud totum, quod uulgi opinione tanti aestimatur, calamitatè ex animo tuā miseror: eoq; magis, quòd sub felicitatis specie sic fallit, ne miserū te esse cernas. Ille enim ordinis uestri splendor, illa maiestate plena ueneratio, opulentia illa, domesticus nitor, amplum familiaritum, quandoquidè ab hominibus profisciscuntur, quale sit uestrius populi de ipso iudiciū ostendunt: at sanè Dei iudiciū, à quo Episcopatus ipse profectus est et institutus, primo loco requirendū erat. Quare ubi illa omnia audies, quæ solent ad tibi gratulandum cōmemorari, popularis illud trutinæ examen esse memineris: in quo ea sæpius præponderant, quæ in Dei trutina nec appenduntur. In aestimando aut episcopi munere, populo neq; rectè, neq; tutò credi: iudiciū unius Dei esse audiendū, cuius & autoritate cōstitutū est illud, & legibus definitū. Atq; adeo si animū serio ad Dominū aduertere libet, diffluat inanes illi oēs fumi, tibiq; penitus euanescat oportet, qui si qua in parte hæreant tuæ cogitationis, oculos non impediunt modo, sed oblimabunt, quo minus spectare ad liquidū queant illam, quā Dominus proponet ueritatē. Nihil æquius cogitari potest hoc meo postulato. Verū ad tantā æquitatē adeo nulli sunt attenti, ut neq; primo, neq; secundo, nec postremo quidem loco, quam à Domino provinciā acceperint, cogitēt. In mitra partim, & lituo, & pallio, & annulo, reliquaq; eiusmodi suppellectile defixæ sunt omnium mentes: partim uero, & quidè altius, in illis facultatibus, quibus & domesticus splendor, & populosa familia, et mensæ elegantia, & omne deliciarū magnificentiaq; genus continetur. At enim uniuersam istarū ineptiarū uanitatē tantisper ex animi intuitu semoue, dum ueram muneris tui rationē mecum è uerbo Dei recognoscas.

Colof. 4. Episcopus creatus es. Instat tibi mox sua exhortatione Apostolus Paulus: prospiciendum esse tibi, quod acceperis in Domino ministeriū, ut illud impleas. Ministerij nomen cum audis, et constitutū te alijs debito rem, neq; tuo te cōmodo, sed in rem usumq; aliorū episcopū esse succurrat. Ministerium autem ipsum quale sit, ut non sine causa uidere iubet, ita diligenter in hanc curam est incumbendum. Nam neq; pascendæ Christi ecclesiæ præfectū esse, res est uulgaris momenti: nec leuis operæ negociū, functionē ipsam fideliter exercere: neque mala fide administrare,

nistrare, mediocre facilisq; ueniæ delictum. Quos ecclesiæ suæ pasto-
res Dominus præficit, eos se in populi sui tutelâ et custodes apponere,
& speculatores collocare testatur. Tantû ponderis uel his duobus uer-
bis subest, quantû ad erigendas omnium mentes satis esse debeat, ne tan-
ta in procuratione uel contemptu, uel securitate, uel ignauia, uel negli-
gentia torpescant. Non hic ago de ordinis dignitate, operis etiã molem
nondum attingo: sed de ipsa dumtaxat rei magnitudine loquor, ne exi-
gua contemptibilisq; in prouincia uersari se putent, quibus est id mune-
ris à Domino mandatû. Sunt igitur, quicumq; regendis ecclesijs præ-
sunt, custodes populo Dei constituti, qui eius curâ & habeant, & ge-
rant: sunt & speculatores, qui in eius salutē inuigilent: præclara omni-
no administratio, dignissimaq; (si qua alia sub cælo digna est) in qua
nerui omnes contendantur, tota ingenij uis explicetur, omnes deniq;
& animæ & corporis partes desudent. simul enim & œconomi intel-
liguntur in Domini familia cõstituti, & in moderando eius regno qui-
dam ueluti procuratores. Qualis uero œconomiæ species? Non ad te-
nue sanè sordidumq; aliquod ministerium, sed ad dispensanda cœlestis
sapientiæ mysteria, adeoq; ad ipsam Dei domû ex ædificandam & con-
stituendam destinantur. Qualis regni procuratio? Non ea certè quæ
exigua aliqua in parte aut leuiculis functionibus, sed quæ in exerenda
exercendaq; ad fidelium salutem Domini potentia uersetur. Quare
& sal terræ, & lux mundi, & angeli Dei, & ipsius Domini coopera-
rij uocantur, quicumq; docendi personam in ecclesia Domini sustinet:
ipsa autem prædicatio, & uirtus Dei in salutem omni credenti, & re-
gnum Dei nuncupatur. Hæc ergo prouinciæ magnitudo si oscitantia
omnem excutere tibi debet: ubi ad ipsam operis molem animum con-
uerteris, enarrari nõ potest, quanto studio excitari te inflamariq; oportet,
ne quid in obeundis eius munijs diligentia reliquum facias. Non enim
ea est, quæ aut torpere hominem ac desidere sinat, cuius humeris
incubuerit, aut leui perfunctoriaq; opera contenta sit. In præfecturis
quidem & satrapijs, quibus familiares suos reges honorât, ociosam sæ-
pius dignitatem spectare licet: at quos Dominus ad regendam ecclesiã
suam uocat, ijs administrationē mandat, negotij, curæ, sollicitudinis
plenam, nisi uero ideo facilem esse iudicamus, quia paucissimis uerbis
apud Prophetã perstringitur: ubi Dominus iubet accipi ab ore suo uer-

Iesa. 62.
Iezech. 3.

1. Corinth. 4.
1. Corinth. 3.

Matth. 5.
Malach. 2.
1. Corin. 3.
Roma. 1.
Matth. 21.

Luc. 17. bum, & ex se populo adnunciari. Sed huic paucorum uerborum imperio quantum subsit ponderis, Dominus noster indicauit, eos demum familiae suae oeconomicos officio suo respondere testatus, qui in reddenda procurationis ratione duas non uulgares uirtutes, fidem ac diligentiam approbare possint.

Enim uero hic plerosque uidemus hallucinari, qui dum adnunciandi uerbi munus sibi demandatum audiunt, praecclare se defunctos putant, si qualemcunque populo uerbi gustum praebuerint: minime aut animaduertunt, aut quale annunciari uerbum uelit Dominus, aut quam annunciandi rationem statuatur. Atqui non exiguum quiddam ab ecclesiae suae ministris requirit Dominus, cum eos dicit se posuisse custodes, qui nec die, nec nocte quiescant, quin perpetuo excubent ad eam protegendam. Deinde quales ipsos agere excubias uelit, per alterum quoque prophetam declarat: Nempè ut populo quietem agente, ipsi quasi è specula eminens circumspiciant, ne qua improuisa calamitas incautos opprimat: sed quae impendere pericula uiderint, longe ante denunciet. ut sit eorum providentia non secus ac omnes ecclesiae oculi: eorum uox, non aliter atque clangor tubae, in cuius signum intenta sit ciuitas uniuersa. Quamquam ne his quidem adhuc finibus tota Episcopi functio continetur, sed omnes eius partes semel complexus est Dominus, ubi pascendi uerbo designauit, cum Petrum pascendis suis ouibus praeficeret. Nam, ut Platonem & Homerum omitamus (qui plurimas regis dotes melius exprimere non possunt, quam dum *πρωθυμία λέγειν* uocant) sacrae literae, dum omnem pietatis, amoris, suauitatis, sollicitudinis affectum complecti uolunt, pastoris nomine haec omnia simul enunciant: plus utique, aliquid significantes, quam si uel patrem, uel praesidem, uel ducem, uel custodem dicerent. Siquidem pastor & deducendi, & regendi, & seruandi non solum curam gerit: sed quodammodo etiam pater est. Neque temere reperiri possit in patris uisceribus tantus amoris ardor, quantum Dominus noster pastori tribuit, cum bonum pastorem dicit animam pro ouibus suis ponere. Itaque ipse quoque, cuius sanguine pascimur, pastoris titulo à prophetis praesignatus est, & se quoque praesens hoc nomine appellauit. Atque ut clarius perspicias, quibus iam limitibus describatur Episcopi officium, dum pastoritio muneri comparatur, quibus in rebus uigilantia sedulitasque pastoris sita sit, tecum ipse considera. Ut

va. Ut enim huius integritatē nemo laudauerit, nisi qui sufficientis gre-
 gi pascuis intentissimam curam impendat, nec minus interim de arcen-
 dis ab eo depellendisq; omnibus & iniurijs & insidijs sit sollicitus, po-
 stremo uocando ac deducendo uiam semper ipsi demonstrat, quam se-
 quatur: ita nec Episcopum suo munere rite defungi putes, nisi qui tri-
 bus istis sedulo totoq; studio aduigilarit, ecclesiam ut & uerbi pabulo
 nutriat, & uerbi præsiājs aduersus sathanæ incursionēs muniat: de-
 mum uitæ sanctitate uiam ostendat, quæ sit ijs tenenda, qui ad regnū
 Dei aspirant ac contendunt. Hanc sanè pascendi legem & sibi fuisse Act. 6.
 propositam uidit Apostolus Petrus: tanta se eius muneris difficultate
 premi confessus, ut ne mensis quidem simul uacaret ministrare: et alijs 1. Petri 5.
 quoq; proposuit, quos exhortatur, ut curam gregis agant, excubantes
 in eius salutem, non quasi necessitate coacti, sed sincera animi propen-
 sione: neq; sordido lucri studio, sed tota pectoris alacritate: nec domi-
 nium exercentes in Christi hæreditatem, sed se ad omnis boni exem-
 plar regulamq; formantes. Quid quòd ecclesiæ suæ ministris tantā im-
 posuisse sollicitudinis molem Dominus non contentus, canum etiam ui-
 ces, qui ipso alioqui pastorū excubitores esse solent, sufficere sup-
 plereq; iubet? adeo ab hoc munere omnem feriandi securitatem labo-
 risq; remissionem sublatam esse uoluit. Iam uidemus non sine causa fa-
 cere Apostolos, dum tot dotibus instruunt eum, qui sit in pastoris lo-
 cum cooptandus: quandoquidem plurimū abest, quin sit cuiusuis præ-
 stare, quod in ordine illo Dominus seuerissime requirit.

Verum nos, seposita uitæ mentione, docēdi duntaxat officiū quale
 sit, in præsens ostendamus. Idq; ipsum, quo dilucidius sub oculis tuos
 sistatur, ab amplis illis, quibus diffunditur, spacijs reductū, secundum
 Pauli partitionem in duo membra colligamus. Neq; enim hic absolu-
 tam ueri pastoris imaginem formare statuimus, ut iustam de eius mini-
 sterio disputationem necesse sit ordiri: sed te paucis admonere, quantū
 oneris sustineas, dum tu, etiam si alienum ab ecclesiastico pastore mu-
 nus profiteris, nomen tamen Episcopi personamq; sustines. Sic ergo to-
 tam docendi prouinciam cum Apostolo partimur, ut eo qui secundum ad Tit. 1.
 doctrinam est sermone institutus ecclesiæ minister, talis sit, qui & ex-
 hortari possit in doctrina sana, & eos qui aduersantur cōuincere. Cū
 duplici hominum genere negociū illi proponi uides, quorū apud alios

quidem exhortationis est usus, aliorum frangenda est reuincendaque per-
 uicacia. Et quid hoc aliud est, quam quod iam antea demonstratum fuit:
 partim pascendis, ouibus, partim lupis abigendis intentum esse oportere
 eius & animum & studium? Qui ueri primariique pastoris uoci aures
 habent apertas, & ad auscultandum paratos facilesque sese præbent, ac
 tractabiles, hi sunt omnium loco habendi. proinde, siue docenda eorum
 ignorantia, siue excitanda tarditate, siue imbecillitate exhortanda, siue
 lapsibus obiurgandis, siue erroribus monendis. semper & fouere pasto-
 ritia sollicitudine ipsos, & benignitate tractare studeas oportet. Rur-
 sum altero quoque oculo sunt obseruandi lupi: ne à Christi septis abdu-
 ctas incautas oues deprædentur. quales partim sunt contemptores isti,
 quibus ut uerbum Domini prope fabula est, ita eodem Dei contemptu
 uerbiq; eius ludibrio pios animos imbuere summa est uoluptati; par-
 tim pseudoprophetae, qui ueram puramque religionem & perniciosas men-
 dacij obscurare, & prauis dogmatibus contaminare, & dissidiorum
 cõtentione scindere, & quibus denique uis possunt euertere conantur.

Iam uero sequitur, quod tertio loco propositum erat: nihil esse ne-
 glectæ desertæque functionis poenam leuiorem, quam sit administran-
 dæ difficultas. Nihil enim grauius proferri potuit, quam illa plane hor-
 renda denunciatio, quæ episcopi auribus assidue insonare debet. Id
 enim ipsum, quod Prophetæ suo denũciabat olim Dominus, nihil ad
 eos minus, quam ad Prophetam, cui semel dictum est, pertinet. Posui
 te, inquit, populo meo speculatorem. Si dicente me ad impium, morte
 morieris, non locutus fueris, ut auertatur à uia sua impia, & uiuat, ipse
 quidem in sua iniquitate morietur: sanguinem autem eius de manu tua
 requiram. Quis iam in eo delinquendi sibi licentiã indulgere audeat,
 in quo ulciscendo se adeo seuerum fore Dominus ostendit? Quis iam
 negligentiae suæ blandiatur, aduersum quam sic tonat Dominus ac ful-
 minat? Quis impunitatis confidentia sese deludat, terribili hac senten-
 tia pronunciata? Paulus sane, quanta sententiæ huius religione tenere
 tur, abunde testatus est, cum et necessitate se ad euangelizandum ob-
 stringi ait, & maledictionem ipse sibi indixit, nisi necessitati pareretur:
 addita sola ista ratione, quia manus sibi creditum esset. Quare & cum
 apud Ephesinæ ecclesiæ ministros de sua integritate differeret, quo suo
 eos exemplo animaret, ideo se mundum esse ab omnium sanguine affir-
 mauit,

Iezech. 3.
 & 33.

Acto. 10.

mauit, quoniam non subterfugerat, quo minus omne Dei consiliū illis
adnunciaret.

Verum ne quicquid in genere de pastorū officio disputatur, quasi
minimū ad te pertineat, securus audias: iam cōuerso ad te sermone ex-
periar, num aliquis adhuc in te resideat Dei timor, quo te olim non pe-
nitus uacuum esse sensi. Istud tamen dissimulatum tibi nolo, mirari me
non satis posse, qualis sit ille tuus stupor: ut cum tot Domini iudicijs ac
telis letalibus configantur ignaui pastores, nullum eorū in te dirigi sen-
tias: cum illi tamen, nisi per tuum latus, uulnerari non possint. Quid
enim? postquā Episcopi et nomen & locū tenes, omnia pro episcopi iu-
re ac potestate administras, omnium in te coniecti sunt oculi, uelut in
religionis antisitem: fidem ecclesie tuam obligasti, quo quāso præ-
textu officium ipsum abs te reijcies? Tu, dum tuum commodum, dum
potestas, dum prærogatiua, dum dignitas agitur, Episcopus agnosci uo-
les: dū abs te exigitur, ut quod muneris est tui uicissim præstes, Episco-
pum esse te negabis? Noli putare, o bone uir, uel talibus ineptijs Deū,
quo cum hic tibi negotiū est, ludificari: aut talibus cauillis uerbū eius
eludi posse. quando ne homines quidem istam in tyranno barbariem
ferrent, si rodendo populo principem se esse prædicaret, regendo nega-
ret. Et tamen audio abs te, inq; ordinis hominibus uoces istas subinde
iactari: sacerdotia, quæ sub episcoporum titulo geritis, nihil esse minus
quàm episcopatus: sed dominia potius, aut ciuiles præfecturas, aut ho-
norarias pensiones, aut aliud quiduis, modo ne episcopatus censeatur.
An non hoc est Deum simul & homines uelle fallere? Quoniā institu-
tum Domini est, ut eligantur, qui ecclesijs præsent, pastores. hoc ob-
tentu allectus es in eam, quam obtines dignitatem: qualiscunq; tandem
sit, aut quocunq; uocetur nomine: non ut satrapia inuaderes, sed ut ec-
clesie administrationē obires, arripis conditionē, inuocato Dei nomi-
ne, iuras in probi sanctiq; pastoris munus. Ea quæ sunt dignitatis pro-
episcopo geris: & quo populum habeas obsequentem, nomen libenter
præfers, totum populum in te, quasi uicæ directorē, reclinare: reiectaq;
ad tuam providentiam religionis cura, securum esse pateris. Ita Deo &
hominibus obstrictus, nihil tua referre nugaris, si omnia pessum eant,
quorum in te procurationē recepisti. Equidem si me interrogas, quo te
loco aut ordine habeam, quiduis potius esse te, quàm episcopū respon-

debo: in quo nē obscurissimam quidem lineam extare conspicer, quæ episcopum aliqua saltem ex parte figuret. At non propterea debere desinis, quod es Deo teste & hominibus, aut uerius Deo simul & hominibus, sacramento pollicitus: quod expectari abs te hominum opinione uides: denique quod tuo nomine profiteris. quod profecto ipsum sacrilegij te reum agit: quandoquidē ore Domini in sanctos ecclesiæ usus consecratum, ita peruersè abs te & improbe profanatur. Quamobrem friuolis illis tergiuersationibus ualere iussis, nunc te appello & obtestor, præsidem religionis, quàm fideliter & solícite in componenda cōstituendaq; religione labores: ducē ac moderatorem populi, quanta sedulitate curandis populi rebus inuigiles. Si te uidente & connuente proscindi, cōculcari, cōtaminari, eueri deniq; totā Dei religionē: si populum misere circumscribi, fraudibus irretiri, in ruinam præcipitari ostendo: qualem iam prætextum asferre possis, qui uel ad minimam excusationem ualeat? Quid quod non connuies modo, sed talibus quoque flagitijs te ipsum inscribis? nec tacendo solum & dissimulando uerbū populūq; Domini prodis: sed manu ipse tua & labe factas ueritatem, & populum trucidas? Hoc enim non est quod neges: centum furtorū genera, quibus simplex plebecula expilatur: mille sacrilegiorum formas, quibus & nomen Dei prophanatur, & dissipatur ueritas: in summa, quidquid penē impietatis et abominationis habet tua diocesis, & manus tuæ subscriptione approbata esse, & annulo consignata. Quod est sacrilegium sub cælo missa execrabilius? Et tamen sacerdotes nefandis illius sacris aut ipse initias, aut alteri de manu in manum (quod dicitur) initiandos tradis. quo postea se Christi carnifices iactent, ac ipsum populo, ueluti promercalē, quotidie prostituunt: non sine summa crucis eius contumelia, cuius uirtutem commentitijs illis suis sacrificijs prorsus eneruāt. Missis ergo suis, quibus nulla est in terris nocentior lues: quoties populum fascinant, acceptum abs te uenenum porrigunt. Circulatores istos probe nosti, qui populum ut pecunia emungant, mortuorum ossa circumferunt. Quid uel eorū nundinatione scædus, uel præstigijs nocentius? Vtrunque tamen non sine tuo permissu, addo etiam comendatione, exercetur. Quales uero sunt excommunicationes? quæ nunquā, nisi tua autoritate prætextæ, effervunt? Qualia sunt edicta omnia, quæ nomine tuo publicantur: siue

aliquid

aliquid interdicit, siue indulget, an non semper meram spirant tyrannidem? Verum quia euoluendæ huius sententiæ nullum futurum finem uideo, diutius in enumeratione non cōmorabor. Tantum, si tuum est, quicquid à Suffraganeo, à Vicario, ab Officiali tuo, ex officio geritur, quid ex tribus illis officinis prodeat cognosce: & per me planè absolutus esto, nisi plus illic pessimorum scelerum reperias, quorū conscientia obstrictus tenearis, quàm sermone designare possim. Nullum enim uel impietatis in Deum, uel aduersus homines iniustitiæ genus prætereunt, dum optima fide, quod suarum est partium exequuntur. Earum inquam partium, quas tua uoce priuatim demandasti, quas publicè solenni diplomate confirmasti. Ut gesta eorum perinde habenda sint, ac si gerendis illis coram ipse præfusses. Equidē inuitus, nec sine pudore facio, ut delicta istæc tua tam præcise urgeam: ne accusationem magis instruere uidear, quàm monuorem agere. Sed quid in re aperta tibi blandiar? præsertim cum eo periclitari maxime te cognoscam, quod in perpetrandis id genus nequitijs, perinde ac si quiddam ludicrum foret, tibi delicias facis? Hoc ergo rursus pronuncio, cui inficiando nequaquam eris: religionem plebemq; Dei, quarum tibi cura demandata erat, non tua modo ignauia desertas pessumire, sed improbitate etiam nequitiaque profligari. Si iure in militiæ desertorem capitaliter leges animaduertunt: quæ satis iusta pœna in transfugam constituatur, qui non loco tantum & ordine suo cesserit, sed hostiliter etiam castra ipsa uexarit, quorum in defensionem iurauerat?

Age uero nihil hic grauius, quàm officij prætermissione, te delinquere fingamus (quanquã longe secus rem habere palam est) quot tamen adhuc Dei maledictiones undiq; te obsideant, cernis. Væ mihi nisi euangelizem, dicebat Paulus. munus enim mihi demandatū est. Et qua quæso maiore prærogatiua Væ istud abs te depreceris, quod ipse sibi Apostolus denunciabat. Debitorem ille se eruditis pariter & rudibus profitebatur, ad quos Apostolus mittebatur. Tu cur aliquid minus tuis debeas, quibus episcopus es præfectus? Ille Ephesinis mundum se ab omnium sanguine testabatur, quia nunquam subterfugisset, quo minus omnem Dei uoluntatem illis enarraret. Tu quam à sanguine munditiam iactabis, cuius ex ore nulla penè unquam syllaba audita est,

quæ

Roma. i.
Acto. 20.

quæ uel una in re Domini uoluntate saltem subobscure indicaret. Neque uero eo usque sum iniquus, ut pastorem nullum ferendum censeam, nisi qui incomparabilem illam & uere diuinam Pauli uirtute æquis (ut dicitur) passibus sit affectus. Quin potius et permultos fuisse olim, et hodie esse non paucos dico, non episcoporum nomine solum, sed laude etiam admirationeq; omnium dignissimos: quorum neminem tamen uideo parem illi extitisse. Sed hoc honore dignamur eos, qui & si ad ultimam illam perfectionem non pertingant, ad eam tamen strenue contendunt & enitentur, ut si cum Paulo ipso comparentur, impares esse dicas magis, quam dissimiles. Tu cum nullam eiusmodi similitudinem præ te feras, mirum est, si Væ illud impendere tibi non sentis: quod à se non audebat sanctus Dei Apostolus deprecari, si partibus suis defuisset. Iam uero (qualis est præsens ecclesiæ tuæ status, aut uerius ruina) nisi plusquam saxeus esses, eorum quoque fortuna commo ueri te oportebat, quos in fidem tutelamq; tuam Dominus contulit. Quibus enim oculis ociosus & oscitabundus tantam eorum cladem aspicias, quorum tibi salutem adeo sollicitè Dominus commendauit? Vnus si desidia tua perierit, sanguinem è manu tua se reposciturum Dominus edicit. Recognosce paulisper mecum, quot iam paucis his mensibus, quibus episcopi locum occupasti, animæ tua culpa perierint, Ies. 5. quot etiam quotidie pereant: si tamen potes. Nam si uerum est quod per Prophetam suum conqueritur Dominus: Infernum propterea in immensum os suum aperuisse, & animam suam dilataste: propterea captiuum esse ductum populum, quia non habuerit scientiam: quis inferni gurges ad deglutiendam miseram hanc & tua perfidia perditam plebeculam sufficiet: quæ non uulgari inscitia obuoluta tenetur, sed altissimis tenebris immersa oculos uix iam attollere potest. Illam Iudæorum ignorantiam, quam deplorat Propheta, cum sæculi huius cæcitate conferas: illos sanè præ tuis excimie sapuisse dices. Adeò nihil istis superest humani sensus, quo minus planè obstupuerint, nisi quòd nihil aliud quam perire edocti, mira pereundi cupiditate insaniant. Et cum ita omnes ad unum agminatim attoniti, & uelut exitio suo deuoti sese in uoragine ultro deuoluant, instant tamen semper à tergo furia, quæ nonis subinde aculeis instigent, & præcipitantes impellant. Denique non alia est facies, quam si ciuitas aliqua et graui pestilentia correpta, & hostiliter

et hostiliter expugnata, duplici pariter interneccione cōcideret, et uno simul incendio uniuersa conflagraret. Ad buccinam excubitor, ad arma pastor. Quid cessas? quid torpes? quid dormis? Dum animū exter nis, & nihil ad rem pertinentibus curis abreptū huc non aduertis, omnia strage referta sunt. Tot mortes Domino debes infelix, toties homicida es, toties reus sanguinis, cuius guttas omnes ē manu tua Dominus requiret. Et sustines adhuc tantū fulmen intrepidus? Nō exhorres? non turbaris? non animo & corpore totus concidis? O te nimīū præ fracta contumaciq; ceruice hominem, si ad tantū Domini iudiciū non consternaris, cuius profecto grauitatem cœlum & terra, & ipsa mi ta elementa nō sustinerent. Sed parum adhuc dico, cum te homicidam appello, & tuorum proditorem. Hoc enim maius omni probro flagitiū est, quod Christū ipsum, quantū in te est, rursum uendis, rursum cruci figis. Quid est enim aliud, ecclesiā (quā suo sanguine Christus acqui siuit) modo improbam lucri cupiditatem expleas, dissipandam prosti tuere: quā ipsum Christi sanguinem, quo æstimata est precio addi cere? Quid est autē Christum crucifigere, nisi hoc est? sanguini eius contemptum illudere, ac tantū non ipsum ludibrio habere? Et hanc sci licet tam insignem contumeliam semper feret ille, quē pater gloria & honore coronauit? Tu uero si sapiēs, nunc sacrosanctū Christi sangui nem, quanti meretur, potius æstimabis: quā expectabis, dum suppli cij atrocitate discas, quanti à Domino ipso fiat.

Proinde uidendum nunc tibi quoq; est, quo iure ad te redeat pro uentus ille amplissimus, quem Episcopi dum esse iactas, tuū facis. Equi dem uideo sic esse à Domino constitutum, ut qui Euangeliū admini strant, ijs uicissim, quicquid est ad usus uitæ necessariū, administretur. Nec illi placere, ut os obligetur boui trituranti. Sed quis tibi conce dat, ut fructū, quo Euangelij ministeriū Dominus muneratur, ipse nihil minus quā Euangelij minister legas: & quæ boui trituranti adiudi cat alimenta, ociosus uores? Presbyteros, qui bene præsumt, nobis cō mēdat Apostolus, ut duplici in honore habeantur: præsertim qui in uerbo laborant. Eum ergo, qui sibi honorem poscit Episcopi, bene re gendo prius efficere æquū est, ut honore dignus iure censeatur. Quod si etiam ita te geras, ut ad optimi pastoris fidem, studium, diligentiam, integritatem nihil desiderari possit: quorsum tamen inmodica illa, nul

lisq; finibus terminata opulencia? Vitæ ne pastoris sustinendæ, cuius ipsam moderationis esse uult Dominus, limitata: ac non tyrannicæ potius luxuriæ par est? Sed eam nondum reprehendo, quæ suo postea loco perstringetur. Hanc in præsentia duntaxat improbitatem accuso: quod uberrimos inde fructus referas, sementem ubi penitus nullam feceris. Hæc, inquam, impudentissima est rapacitas: & quod audire ordinis tui homines minime sustinent, furtum bis manifestum: Eum qui manum operi nunquam admouerit, operæ tamen mercedem imperiose flagitare. Si sustuario dignus est, qui vicini parietem perfodisse sit deprehensus, quò in eius arcã inuolaret: flagitiosum hoc tuum latrocinium, quæ furcæ satis pro dignitate multabunt? qui hinc, quod officij laboribus debetur stipendium, suffuraris: inde omnium domos rapacissime deprædaris? Sic quidem longa annorũ præscriptione obtinuit illa furandi licentia, ut honestis etiam titulis ornetur. Verum ut cunq; inter homines æstimetur, non eorum errore tamen rescindetur quæ semel aduersus eam pronuntiata est à Domino sententia. Væ pastoribus, inquit, qui pascūt semetipsos. Nōne greges à pastoribus pasci moris est? Vos autē lac comedistis, quod pingue erat occidistis: lanis fuistis operti, gregem autē meū non pauistis. quod infirmū fuit, nō stabilistis: & grotū non sanastis, confractū nō alligastis, abiectū nō reduxistis: quod perierat, non quæsisistis: sed cū austeritate imperastis gregi, & potentia. Et dispersæ sunt oues meæ, eo quòd nō esset pastor: et factæ sunt in deuorationē, nec erat qui requireret. nō erat, inquā, qui requireret. Propterea pastores audite uerbū Domini. Viuo ego dicit Dominus. Quia factæ sunt oues meæ in rapinam ac deuorationem bestijs agrestibus, eo quòd pastore carerent: nec enim eas requirebatis, sed tantum pascēbatis uos metipsos. Ideo ecce ego gregem meum requirā de manu uestra: Et cessare uos faciam, ne ultra gregem meū pascatis: liberaboq; ipsum ex ore uestro, ne sit posthac uobis in escā. Tu scilicet aut his designari te negabis? quæ non tam uitæ tuæ faciē ad uiuum depingunt, quàm te tibi rotum uelut in speculo representant. aut iudicium Domini inane terri culamentū esse dices, quod minus feriat quàm minatur? Quamobrem non est cur istis opibus iam te beatum putes, quarum & te furem esse uociferatur Dominus, & repetundarum postulat.

Furti ergo sacrilegijq; ignominiam nec tu, nec unus è cornuto illo grege

Iezech. 34.

grege, inficiari potestis. Verū quoniā nonnullos inferioris classis pasto-
res istuc esse audio (ex eorū scilicet ordine, quos & parocos & curio-
nes uulgo appellāt) qui aliqua officij sui particula ut cunq; defungātur,
hocq; prætextu sese tueri plane conentur, quod paulo quā alij uere-
cundius delinquant, illi mihi sunt paulisper hoc loco appellandi. Quo
autem intelligant, quā nō sum malignus æstimator quālsicunq; istius
quam pascendis ecclesijs impendunt sedulitatis, plus aliquid ultrō illis
dabo, quā postulare ausint. Tametsi eas ut plurimū ecclesias, quibus
præfeci sunt, nō incolunt: adsunt tamen ad solemnes multos dies, uer-
ba pauca pro concione faciunt, populo semina quædam pietatis asper-
gunt, ac guttas ueluti quasdam instillant purioris doctrinæ, neq; illau-
dati discedunt totius suæ plebis suffragijs. Atqui si hæc officiola ipso-
rum ad eam, quam ex Dei uerbo descripsimus, regulam exigantur, im-
manē quantum à ueris etiamnum pastoribus aberunt? qui cum tota illa
sua sedulitate nihil aliud, quā infideliter sese in opere Domini uersari
produunt. Hoc enim ut dissimulē, muneri suo minime ipsos respondere,
nisi tempestiue simul & intempestiue instando, arguēdo, increpando,
exhortando, cum omni lenitate et doctrina (quorū omnium illis nihil tu-
ræ est:) quid tamen operā suam magno uendent, cuius ne quod omni-
no precij extet, ipsi diligenter prouident? In re perspicua longiori ar-
gumentatione opus non est. Miseram plebeculam, cuius eruditores ui-
deri uolunt, cum tanta ignorantia caligine excæcatā, tot errorū præ-
stigijs delusam, tot mendaciorum fascinis incantatam & consopitā sa-
tis norint (quod nemini quidem est incognitum) sentire ut nihil queat,
nisi quod manibus pedibusq; palpet atq; attrectet: quia tamen ingenue
uerum dicere periculosum est, nec suam uocationem tanti æstimant, ut
raudi sibi esse uelint, in ea docenda obscuritatem data opera & uasri-
tiem adhibent, qua uel acutissimum quēq; fallere conantur. Istud ne,
quæso, docere est, cū apud rusticanos homunciones, natura non ualde
argutos, praua etiā institutione hebetatos, habenda est oratio: senten-
tias per se hominū ingenio difficiles, sic perplexis ænigmatibus impli-
care quo in illis intelligendis Oedipus quoq; ipse laboret: Nam si quid
dicere eiusmodi institunt, unde sibi aliquid negocij molestiæ ue fore
suspicientur, illud uelut conceptis uerbis obscurissime effantur, ut si di-
scrimen immineat, tergiuersatione semper elabi possint. Atq; id potissi-

2. Timo: h. 4.

mum ijs in rebus usu uenit, quas explicatissime & tradi, & enarrari
 Christianæ ecclesiæ referebat: quandoquidem ut quidq; ad stabilien-
 dum Christi regnum maxime cōducit, ita Sathanæ est odiosissimum,
 eiusq; furore impetitur acerrime. Itaq; sic de fide concionantur, ut ple-
 bis diffidentia nullo emendent magis, quàm si tacerent. Sic Christum
 mediatorem ostendunt, ut in sanctis semper hæreatur. Sic Dei gratiã
 prædicant, ut eadem meritõrũ propriæq; iustitiæ hallucinatio semper
 maneat. Sic uerbi Dei auctoritatem cōmendant, ut pluris fiant fabulosa
 hominũ commenta. Sic Deum unũ colendum docent, ut eandem sem-
 per idololatriam relinquunt. Sic de uera religione differunt, ut è tot im-
 pijs superstitionibus nullam conuellant. Deniq; sic ueritatẽ proponũt,
 ut stet mendaciũ semper incolume. Apagesis tergiuersatoriã istã calli-
 ditatem, et perplexitatem affectatam, ab eo, qui docendi munus profi-
 tetur: cuius prima est uirtus, auditorũ captui sese attemperare. A Chri-
 stiano uero doctore quàm longissime arceatur, à quo nihil nisi sincer-
 issimum, & simplicissimũ audiri debet. Nam si docendus est populus,
 quorsum istæ ænigmata, quæ nihilo doctiorem dimittant auditorem
 quàm uenerat? Nempè hoc unũ satis clarum indicium est, qualis sit eorũ
 opera: quando hoc quod agunt agendo, nihil prorsus agunt. Sed istud
 ad refutandam eorum uanitatem multo certius est argumentum, quod
 palam est, eos ne studere quidem ut quicquam proficiant: quin potius
 data opera cauere, ne quid proficiant. Porro quo dilucidius adhuc
 perspiciãt, ineptijs illis suis omnibus se nequaquã assequi, ut ne perfidi
 magis proditores, quàm probi pastores censeantur: paucis uero de-
 monstremus, id quod pastoribus Dominus mandauit, quàm illi bona
 fide exequantur. hac enim comparatione obtineri facile posse puto,
 ne nugaci nescio quo, nibiliq; prætextu freti, aliorum numero posthac
 se eximant. Quoniam autem quæ sit Episcopis tenenda docendi ratio,
 summam declarauit Apostolus, dum strenuos esse ipsos iussit, & ad
 exhortandum in doctrina sana, & ad eos qui contradicant reuincen-
 dos, ad eam regulam morem docendi istorũ metuemur. Qualem ergo
 se gerit eorũ præstantissimus? Cum Sathanam ecclesiæ sibi cõmissæ
 dominari, afflictæ oppressæq; Dei ueritati insultare, laceras & muti-
 las Christi oues in prædam abigere, planeq; ceu Christo subiugato
 triumphare uideat: paucis anni diebus in concionem, defungendi tan-
 tum causa

tum causa prodit, nō aliter quā si tranquilla omnia atq; optime composita forent. Rursum, qua rabie Christi aduersarij apud uos ad euerendum eius regnum feruntur, cum non liberam modo & cōstantem, sed paulō sinceriorem uerbi prædicationem cum uitæ suæ discrimine coniunctam sciat: ipse autem uel minimæ unguiculæ iacturā Christi causa facere reformidet, conciones ipsas ita moderatur, ut se extra periculi aleam contineat. Hæc præclara sunt eorum stratagemata, quorum merito præ alijs eximij haberi uolunt: in quibus si neutrum adhuc eorum spectare licet, quæ Episcopis in illa Pauli regula præscribuntur, tam inani fiducia superbire illis non concedam. Quorsum enim Christianæ ecclesiæ cōciones, nisi quibus sana doctrina instituat? Quæ autem sana institutio tradi ab eo potest, qui nihil, nisi cum Sathanæ pace experitur? Id si alioqui dubium esset, ipsi suo documento faciunt certissimum. Quicquid de uera orandiratione præcipiant, non alium tamen orandi in populo suo usum esse uident, quā pessimā illam orationis pestem, inanem battologiā, qua eadem subinde uerba sine mente, sine corde, sine intellectu, magico more demurmurant: ut illis non aliud sit orare, quā rosarij circulum euoluere. Atqui hoc malū quia nisi periculose attingere non licet, secure dissimulant. Vtcunque de uero Dei cultu disserat: qui ut interiore cordis fiducia, seria inuocatiōe, laudis confessione constat, ita totus spiritalis esse debet: populum tamen quia inde auelli citra grauem sathanæ offensionem nequeat, in stolidis ac bis carnalibus ceremonijs toto pectore stupere sinunt. Vtcunq; ad Dei adorationē uocent, idolis tamen hæere cum omnes cernant, neminem autem reprehendant; sua illa dissimulatione, quæ nutus instar & tacitæ cuiusdam approbationis accipitur, fortius affigunt. Quicquid de iustitia, sanctificatione, salute à Christo petenda balbutiant: susq; deq; tamen habet, quod populus, omisso Christo, ea omnia quaerit, ubi minime reperiri possunt. O præclaras in sana doctrina exhortationes, quæ dum insanienti populo placide blandiuntur, ac tantum non applaudunt, simul etiā efficiūt, ut obstinatius furere pergat. Quis enim displicere illis putet, quæ inter cōciones ipsas eorū oculis absidue ingeruntur? eius generis præsertim, quæ si mala foret, uel tantillum tollerare nefas fuerit. Quicquid autem non displicere illis putatur, eo loco habetur, ac si ipsorū suffragio palām confirmatū esset. Et quæ iam

eorū esset in reuincendo aduersario magnanimitas, si ad certamen uentum foret: qui tantam in simplici exhortatione animi pusillitatem produnt? qui sine aduersario ita protinus concidunt, & de praesidio stationeque nondum oppugnata decedunt? Quanquam si qualis hodie sit ecclesiae conditio consideremus, Christo restitui non potest, nisi e luporum faucibus erepta: ad Dei pascua non adduci potest, nisi hominū laqueis soluta: recta uia agi non potest, nisi errorum labyrinthis extricata. Sic enim in euertenda extinguendaque religione sathanæ ministri profecerunt, ut eam, nisi ab ipsorum impietate assertam, instillare hominū animis non liceat. Id in obruenda obliterandaque Dei ueritate consecuti sunt, ut in lucem emergere, nisi ab illorum mendacijs uindicata, nequeat. Interim quid egregij isti & excubitores, & pastores? Gladiū conspiciunt, non ceruicibus impendentē, sed iugulis propē admodum. Oues cernunt, non luporum insidijs appetitas, sed dentibus correptas & mutilatas. Securi tamen ut in media pace torpent, nisi quod suo capiti priuatim timentes, abiecta publicae salutis cura, de seipsis plus satis sunt solliciti. Istam quidem inertiam ne an perfidiam potius uocem dubito, si impune sibi futurā confidunt, meras sibi fabulas esse, quicquid Dominus aut promittit, aut minatur, ex eo testatum faciunt. Quod enim per Ezechielem Dominus edixit, se populi sanguinem e speculatoris manu reposciturum, qui cum imminentem gladium uideret, clangore tubae non indicauit: in quem magis proprie competere, quam in seipsos respondebūt? Nempe si ea lege ecclesiae excubijs impositi sunt custodes, qui neque nocte, neque die quiescant: non minus sanguinaria est eorum taciturnitas, qua populi salus malitiose proditur, quam ipse hostium furor, quo inermes & indefensi opprimuntur. Iure ergo ex eorum manibus sanguis reposcitur, quo non minus, quam hostiū gladij, aspersae foedataeque sunt. Quod aliud hominum genus certius, quam seipsos, causabuntur illa Christi sententia, qua pastorem eum seuerissime obiurgat, et mercenariū contumeliose appellat, cui negat esse curae oves, qui dum uenientem prospicit lupum, & iamiam instantem, in fugam, relicto grege, sese proripit? Quod si nunquam id a Domino pronunciatum esset, propriam illis conscientiam iudicem fero: Pastorem, qui uel minimas insidias noctu senserit, nisi expergefactus mox accurrat, nonne ignauiae accusabunt: Eum uero, qui perfoffis stabuli parietibus,

constracloq;

Ioan. 10.

contractoq; ostio, pauperulum gregem omnibus uentorū, imbrium, hostium, luporum insidijs expositum obnoxiumq; reliquerit, quantæ socordiae condemnabunt? Quid ille? cuius sub aspectu media in luce oues atrociter laniantur, ipso ad lupos abigendos ne digitū quidem commouente? Quo satis digno elogio insigniri poterit istæ tam flagitiosa perfidia? qua supplicij grauitate digne pro merito mulctari? Posthac si iustam & suæ speculationis, & pastoritiæ curæ rationem reddere uolent, uideant hoc in primis, sine quo nihil efficiunt, ad fidem suam approbandam nihil sibi esse reliqui, ubi rei sanguinis merito arguuntur: à quo se mundos esse improbißime mentiuntur, nisi cum Paulo uerè ac serio affirmare queant, se nequaquam subterfugisse, quominus publice priuatimq; unumquemq; admonendo, omnem Dei uoluntatem enarrarent: præsertim ubi circumuentam sathanæ artibus ecclesiam grauius periclitari senserint. Quas in partes tanta solertia incubuisse sanctum illum Apostolum uidemus, ut sæpius coram monuisse suos non contentus, eadem quoq; monita scriptis absens, ac è uinculis repeteret: obseruarent canes, obseruarent prauos operarios, obseruarent cõcisionem, quæ impijs contentiõibus ueram ecclesiæ unitatem discinderet.

Philip. 3.

Quid quod non conuiuendo tantū, ac indulgendo miseræ ac perditæ plebeculæ cæcitatem fouent: sed errorum superstitionumq; omnium ministros ei se præbent? Etenim huic teterrimo flagitio quotusquisq; ipso inficiando erit: quin primo statim ingressu pessimo errore plebem imbuat, dum ipsa spectante, et ad stuporē usq; attenda, stolidis exorcismis aquam incantat, mille postea infandis superstitionibus seruiturā? Quin è suggestu rursus ad altare prodeat? sacrificiū illud abominandis blasphemijs refertum aut peragat, aut se peragere simulet? ad execrabilis idoli uenerationē populum & exemplo suo, et nutu inuitet? quin dira illa auriculariū confessionum carnificina missellos ipsemet excruciet: uanis satisfactionibus, cõmentitijsq; absolutionibus deludat? quin fabulosas purgatorij nœnias, quæ tantū secum uehunt pernitiosæ impietatis, solenni prece stabiliat? Neq; uero recipi debet, quod obiectare subinde solent. His superstitionum morbis non alia melius ratione purgari hominum animos posse, quàm si molliter initio & paulò indulgentius attrahantur donec ferendis mali remedijs assueuerint, & quodammodo sint confirmati. Itaque, nisi quis moderationem adhibeat,

hibebat, quæ eorum teneritudini nonnihil concedat, exorituræ sine ullo profectu graues offensiones, odiumq; aduersus Dei ueritatē acerbius exarsurū. Id sane nemo est qui non libenter illis consulat, nedum permittat: quin doctrinam omnem suam sic temperent, ut rationem semper habeant tantæ imbecillitatis, quanta nunc populum ferè laborare constat: quin præteritis interdum minutis rebus, apprime necessaria urgeant: quin emendandis maioribus delictis insistentes, ad exiguos quosdam næuos pro tempore cōnuent: deniq; lacte ac melle pascant, qui nondum solido cibo sunt idonei. Sed enim illorū uicissim fuerit, primum dare operā, ne suæ ipsorū imbecillitati prætextū magis capteret, quæ rationē incant sustinendæ eorū infirmitatis, quibus confirmandis studere debent. Deinde nō ea dissimulare, quibus stantibus emergere Christus cū Euangelij sui luce prorsus nequeat: tum nō ea indulgentia ignorantia ferre, qua magis ac magis indurescat, sed qua paulatim dissuatur quando momento uno rescindi cōmode non potest. Postremo ueritatis prædicationē sic moderari, ne perniciosius rursus mendacijs ipsam cōtaminet. Quid aut̄ clarius est, quàm sinistra illa sua prudentia nō aliud querere, nisi ut sibi duntaxat sapiant: Si nullo discrimine libere docendi potestas facta illis esset, satis appareret quam infirmitatem curæ habeant. Et si uerū esset, aliqua ipsos populi sollicitudine tangi, quod quidem uanissimum est: quis tamen illis largiatur, ut horrenda impietatis exempla sub oculis suis perpetrari dissimulanter ferant? Quis unquā Apostolorum Deum unū annunciauit, qui non aperta uoce Deos oēs gentiū, dæmonia esse clamaret? Quis de puro Dei cultu concionatus aliquando est, qui non à uanis Deorū superstitionibus longissime abstraheret? Quis sitam in Christo salutem docuit, qui non ab idolorum fiducia prorsus auerteret? Quis cum mendacio ueritatem, lucem cum tenebris, Euangelium cum execratione, Christum cum Belial, eadem copula colligauit? Isti uero Deorum myriades, idolorū plaustra, superstitiones plusquam magicas æquo animo se tolerare causantur, quo indoctam rudemq; plebeculam sine offensione ad ueri cognitionē adducant. Salutis fiduciam, quæ à Christo pendere tota debuerat, huc atq; illuc tantisper diuagari nō ægre patiuntur, dum eminus raptimq; inspecto Christo, populus toto pectore, si libuerit, ad ipsum applicet. Atqui istæ erant prima exordia, quibus ecclesiā inchoare: prima fundamenta, quæ

ea, quæ ad eam exædificandam iacere debuerant. Quare hæc toleran-
 tia in rebus minime tolerandis nihil simile habet cum lacte illo, quo
 imbecilles adhuc Corinthios Paulus nutriebat. Illo enim, qui sunt ad-
 huc in Christo pueri, utcunq; pro suo modulo ad pietatem imbuuntur:
 hac uniuersa religio dissipatur. Illo pedetentim ignorantia diluitur: hac
 in peruicaciam coalescit. Illo nutriuntur ad cœlestem uitã animæ: hac
 enecantur. Verum inepte facio, qui in re expeditissima, & quæ uerbo
 uno absolui potest, diutius cōmoror. Siquidem eum nemo audiendum
 duxerit, qui ad salutem rebus extremis afferendam missus, quo melius
 procedat sua opera, prima salutis initia in longum tempus differre se di-
 cat: præsertim ubi palàm fit, illius mora omnia pessum ire, ne cuius po-
 stea ope instaurari queant. Porrò ad refellendam eorum tergiuersatio-
 nem illud quoq; accedit, quod omnibus propè errorū pestibus, quibus
 repurgandam ecclesiam susceperunt, eam inficiunt. Quid enim aliud
 est, pro mortuis apud Deum intercedere, quàm pestilenti purgatorij
 opinione inquinare hominū mentes? Quid, audita peccatorum enume-
 ratione, iniunctaq; satisfactione, absolutos dimittere: nisi quibus inuo-
 luti sunt laqueis, fortius adhuc ipsos constringere? Quid uero (ut alia
 multa omitamus) missaticum sacrificium peragere, nisi uno simul exi-
 tio & populum dare, & ipsam quoq; religionem? perinde ac si chirur-
 gus, ad comparandam homini incolumitatē, ipsum ante iugulet: aut sicut
 medicus stomachum salubri potione refecturus, toxico primū imbuat.
 O moderatores, quibus & Dei uerbū, & hominū animas, sine modo,
 sine ratione, sine delectu contaminare, obscurare, perturbare, disijce-
 re, extinguere satius est: quàm cuticulæ iactura præscriptã à Deo sim-
 plicitatem tenere. Eius ergo populi ut fidi probiq; pastores censeantur
 postulabunt, quem non modo libidini prostituunt impiorū, sed ipsi fla-
 gitiose circumscribunt? Conciones illas nescio quales fastuose nobis
 obtrudent, ad quas talibus procemijs auditores comparant: quas tali-
 bus demū catastrophis claudunt atq; terminant? Imò qua fronte uerbū
 iam in sui defensionem facere audebunt, quos detestabilis idololatriæ,
 & non unius sacrilegij autores esse constat? Taceo reliquū anni tem-
 pus, quo procul à suis ecclesijs absentes, per uicarios suos, furacissimos
 prædones, rapinas, direptiones, populationes, latrocinia omne genus
 exercent, quibus enumerandis uolumen unum non sufficeret. Et sunt

adeo prodigiosa nomina, quibus expilationes illas suas prætexunt, ut non nisi ab illis, paucisq; captiosis pragmaticis intelligantur. Atque ut uiscos illos & tot furandi artes disimulemus, quo tamen iure præripiunt, quod pastorum alimentis destinatum erat? Cum enim reddenda erit principi pastorum ratio, quomodo expensum ille sceleratis latronibus feret, quod probis sanctisq; pastoribus in laboris stipendium cedere uoluit? si illicet non cogitant, iam olim ab ipso ea de re pronunciatum esse: ubi canes somnolentos tam se uere obiurgat, qui cum muti sint, & ad latrandum ignaui, saturitatem tamen nesciunt.

Iesa. 56.

Enim uero maius mihi certamen cum reliqua sacerdotum turba, atque (ut ipsis quidē uidetur) multo difficilius restat. Nam quorum sacerdotia nō ea sunt cōditione, ut ecclesijs pastorum nomine ipsi præsideant (quo è genere sunt pdigia illa nominū,) Abbatia, Prioratus, Præbendæ, Capellania, Decanatus item, Præpositura, Thesauraria, alijsq; infiniti, ut uocāt, personatus) nulla ratione sibi uidentur impediri, quominus et teneant illa, & eorum prouentu, ceu iusto patrimonio, in quos uisum fuerit sumptus abutantur. Sed de prouentu mox: nunc tantum eiusmodi pedicis an illis se implicare liceat, consideremus. Audio quid pro se dicant Abbates, si qui sunt qui à uerbo Dei non alieni uideri uelint: præsentem rerum statum sibi non minus, quàm optimo cuiq; improbari. atque ut totam monasticen, quam scaterere omni impietate norunt, abominationi habent: ita eam se minime fouere, neq; uero per se stare, quo minus pereat ac deiciatur: si res in sua potestate sita foret, eius animi specimen se edituros. Quod autem fructus è paludibus illis prouenientes colligunt, non tamen ideo se in illarum cæno prouoluere, sed oblatam à Domino benedictionem non spernere: hac interim consuetudine securos, quod nullius flagitij uel autores sunt, uel fautores. Hæc si serio prædicarent: an eius quam detestari se aiunt, impietatis principes haberi paterentur? ac non magis eam sic toto animo auersarentur, ut à minima etiam participatione penitus se dimouerent? Quid autem est Abbas, nisi monasticæ superstitionis præses atq; assertor? Proinde non uideo, cur uituperari monachismus debeat, ut non prima uoce impetatur ille, qui monasterij administrationem non secus ac rem sanctam recipit: nisi forte annuendum ei ducimus, qui damnata piratica, archipiratam laudet. Quid? an non, quæcunque in scetidis illis fornicibus peraguntur

peraguntur sacrilegia, auspicijs ductuq; Abbatū perpetrantur? Et quis iam illis displicere crederet, quæ nomine nutuq; eorum geruntur? Quis specimen expectet, unde sibi improbari declarèt, quæ quanta possunt approbatione confirmant? Iam quod ociosam sibi & sine onere dignitatem obtigisse putant, in eo quidē opinione falluntur. Quis enim dubitet, eorum unumqueng; pastore in suo collegio debere præstare, cui regendo Abbas est constitutus? Neq; enim alia cōditione cooptantur in eum locum, nisi ut pastoritia sollicitudine defungantur: & illi, dum munus ineunt, id ipsum sacramento confirmant. Si è uulgò quispiam de Abbatis officio interrogetur, extemplo respondebit, monachis esse illum moderatorē positum: qui pura doctrina, sanctusq; moribus toti collegio præeat, rudes instituendos curet, delinquentes castiget, errantes in uiam reducat. Hæc cum in triuijs tam diserte de eorū munere differantur, quàm friuolè mentiuntur, nihil ad se pertinere, qualis sit monachorum uita? neq; sua quicquam referre, quàm sit aut probe composita, aut perditè effrenata? Vt autem id totum de hominum iudicio eludant: quia tamen fidos se fore pastores solennibus uerbis deierarunt, sua certè promissione obstringuntur. Eorum ergo curā longè à se reijcient, quos in fidem custodiamq; suam, Deum atq; homines prius attestati, susceperunt? Vbi reuerentia, qua nomen suū usurpari Dominus imperauit? Vbi iurisurandi religio, nulli nō barbariæ sacrosancta? Vbi promissorum ueritas, pars humanitatis potissima? Porcos sibi commissos aiunt: quorum explendi sunt uentres, non animi excolendi. Sed homines Deus creauit, quos oportet à beluina illa, in quam degenerarūt, feritate ad humanam mansuetudinē, optima disciplina reuocari. At durior est barbaries, quàm quæ doctrina emolliendam se præbeat. Cur ergo prouincia non se protinus abdicāt, cui se impares esse agnoscunt?

Hactenus quæ propria quodammodo Abbatū erant, persecuti sumus: nunc quæ habent communia cum reliqua illa, quam nuper recensimus, colluue, uno (ut dicitur) fasce simul complectamur. Quoniam autem singulas flagitiorum species, quæ nefandis istis omnibus sacerdotijs perpetuo cohærēt, seorsum excutere, & ordine explicare, propè immensum fuerit: mihi satis erit ostendisse, nullum penitus ex uniuerso numero teneri posse, quod non abominandis duobus sacrilegijs constet, quo precio nullam omnino felicitatē redimere peccus Chri-

stianum sustineat. Vulgare inter eos proverbiū est, propter officiū beneficio se frui, & honori suo semper esse adnexum onus. Quanquam autem oneris varia sunt genera, hoc tamen omnibus perpetuū inest, ut missarijs sacrificijs, uelut satisfactione persoluta, mortuorum animæ à peccatis suis expientur. Hoc in quā onere utcumq; defungi necesse est eorū unumquemq;, qui sacras illas opes participant. Nulla est tam opulenta Abbatia, nulla rursus Capellania usq; eò tenuis, quæ nō ea lege deuincta sit. Nec interest, ipsi ne per se, an conducta uicarij opera, sanctum illud munus exequantur. Siquidem non defuturos suspicor, qui ad miseram hanc excusationem se conferant: quod inquinamenti illis ad sordidos sacrificulos ablegatis, opes ipsi possideāt nullo scelere profanatas. Sed quid inde porro aliud cōsequuntur, nisi ut dum culpa una purgare se moliantur, duplicē nequitia prodant? Cedo, quod scelerate perpetratū iri conspiciunt, ab eo religiose manus abstinent: perpetrandum tamen interim diligenter curant. Quibus iam obsecro culpa facinoris adscribetur, nisi quibus autoribus admissum fuerit? Cum uero iussū autoritateq; sua ad maleficium impellant, quorum ministerio abutuntur, an non alterum quoq; crimen hic se profert? Si quis hominem à se interemptum ideo negaret, quod non sua manu, sed conducto à se sicario cæsus esset, à quo nostrum non conspueretur? Nempè qui sua cōfessione bis se accusaret: & quod cædis autor fuerit, & quod alterum malis artibus corruptum in sceleris societatem traxerit. Quid autem ab illo dissimile isti faciunt, qui & contumeliam Deo irrogandam procurant, & ad id audendum alios precio corrumpunt? At non eos inquam corrumpimus, qui uenales ad patranda quamuis impietatem prostant. Perinde ac si homicida ille minime ab se corruptū defenderet, quo ad maleficium administro usus fuerit, quia gladiator antea fuisse latrocinij assuefactus. Itaq; quemadmodum ille, dum latro nem exercitatione acuit, eius audaciā cōfirmat: ita isti quos nouis subinde sacrilegij exercet, eos ad nequitiam magis ac magis indies obdurant. Sed hac parte propius instare animus nō est: neq; uerbū fecissem, nisi sua me improbitate coëgissent, dum in re adeo perspicua fucum tamen nescio quem facere conantur. Nihil, inquam, eos ultra lascescens modo inter nos istud cōstet, quod nullo cauillo declinare iam possunt: neminem eorum esse, qui gemina illa, quam nuper commemorauis, impietate.

pietate non sit inquinatus. Nemo est enim, qui non de missarijs sacris
 peragendis sceleratum commercium ineat: nemo, qui non cōmentitijs
 satisfactionibus, quas pro mortuorum redemptione Sathan excogita-
 uit, precium statuatur. Si per missam Christi sacerdotiū, quod æternum
 esse oportet, abrogatur: si sacrificiū, quo semel omnia delicta expiauit,
 aboletur: si sanguis eius, cuius munditie abluimur oēs, cōspuitur: si tota
 redemptio, morte eius acquisita, dissipatur: si cœna, qua nobis mortis
 suæ memoriam cōmendauit, profanatur: si Dei maiestas, erecto in eius
 locum idolo, deiicitur: uiderint qui faciendis missis sumptus suppediāt,
 qua satis speciosa ratione purgare se possint, quo minus istorū omniū
 rei agantur, quibus occasionem scientes ac uolentes præbent. Si deni-
 que nullum à Missa blasphemiae genus abest, quo Dei Christiq; glo-
 ria possit obscurari, uiderint quoties sacrificulum ad altare mittunt, an
 non triumphum apparent, quo totum Christi regnum à Sathana tra-
 ducatur. In hunc modum si Christum cum sua cruce ludibrio habere,
 & prostituere homini Christiano nefas non est, nihil erit quod non
 liceat. Imò uero mille potius mortes oppetendæ, quàm tale probri sa-
 cro sancto Christi nomini, nostra culpa, aliquādo inuratur. Quis enim
 eo intercessore confidat, quem suo sacerdotio, hoc est, intercedendi
 munere, quotidie spoliatur? Quis æternam sui sanctificationem reponat
 in unica Christi oblatione, quam suppositis alijs assidue inducit ac ob-
 literat? Quis suarum sordium abluitione speret à Christi sanguine, quæ
 porcis cōculcandum proijcit? Quis spem beatæ uitæ ex Christi mor-
 te cōcipiat, cuius fructū aliò ut transferat, eā tota sua uirtute eneruat?
 Quis se Christi participatione, extra quam non nisi mors est, uiuere
 cogitet, qui sacram eius cōmunicationis tesserā dirumpit? Quam con-
 scientiæ securitatem ad Dei tribunal afferat ille, qui eius gloriā, quam
 illibatā sibi uni seruari poscit, ad idolū traductā procuret? Atqui in eo
 corde, cui sint illa omnia ablata, quæ uel fidei uel pietatis scintilla resta-
 re potest? Illas præterea satisfactiones dū mercantur, quibus à cruciatu
 soluantur mortuorū animæ, mirū nisi probe intelligūt, quàm flagitiosa
 in Christū perfidia sese obstringant. Quotquot enim animarū salutē
 precio nundinantur, eos ueram illam ac unicam, quæ non auro aut ar-
 gento, sed precioso Christi sanguine constituit, redemptionē abnegare
 certo certius est. Iam neminē fore existimo, cui quidem in aliqua fron-
 tis particula

tis particula pudor hæreat, qui conscientiae innocentiam in tenendis profanis illis sacerdotijs testari ausit: quorum quæ purissima uidentur, tantum execrabilis nequitiae secum trahunt.

Nūc ad te, ô Vir eximie, aliosq; in uniuersum omnes, qui in Papæ regno locum aliquem beneficij nomine obtinent, orationem meam refero. Quicquid proventus annuatim inde ad uos redit, qua cōscientia usurpare audeatis, quæro. Si in cancellis uestreatiū iudiciorū hæc disputatio uersaretur: scio ad obtinendum satis superq; esse, allegari annorū præscriptionē. uerū si huiusce rei cognitio ad bonos uiros deferatur, qui iustum potius & æquū, quàm annorū numerū expendant: quo titulo, amabo, uestram possessionē defendetis? Fingamus uero apud Dei tribunal hanc causam agitari, quando & ad illius cognitionē proprie pertinet, nec inter homines melior reperiri potest, aut iustior arbiter. Facultates, quantū intelligo, quadrifaria partitas habetis. Nam partim decimis, partim annuis aut agrorū aut uectigaliū pensionibus, partim blandis captionibus (quas uos extraordinarias oblationes) partim uolentis exactionibus (quas spiritualia iura nuncupatis) constant. Decimas quæ lex Mosaica Leuitis attribuebat, ad uos (Leuiticū scilicet genus) optima ratione nūc esse translatas dicitis. De his ergo primo loco disserendum. Quanquā superuacuum, ac propè ridiculum arbitror, anxiam de iure decimarū tecum disputationē instituere, qui non ignoras successione istam cupidorū hominum calliditate uafre quidem, sed nulla probabili causa excogitatam. Nam quod ex Apostolo citant, translato sacerdotio legis translationē necessario secuta: id q̄ infirmū sit & euaniidum, ostendere piget. Ad Christū sanè transijt Aaronis sacerdotiū, cuius beneficio nō certus rasorū numerus, sed uniuersa sine exceptiōe fidelū natio in regale sacerdotiū assūpta fuit. Quid hoc ad nescio quos pseudoleuitas? quibus ne postrema quidē subsellia in Dei populo cōcedimus. Quod si in Leuitarū uices subierūt, eadē qua ipsi fuerūt cōditio ne: cur præter decimas tot possessiones absorbere, tantā undiq; rerum uarietate corradere, sibi permittunt? Ea enim lege huiusmodi portio Leuitis assignabatur, ne pedem terræ præter domiciliū possiderent. Cur uini usum tā benigne ac liberaliter sibi indulgēt, quod Leuitis gustare non licebat? Faceffant ergo nugæ istæ: quas tametsi refutatione indignas ducebā, quia tamen uideo imperitis fumos offundere, uerbo uno attingere

Iosue 14.
& alibi.
Leuit. 10.

attingere necesse habui. Equidē si qbus ordo iste approbetur, ut quem-
 admodum apud Israëlitas decimis alebantur Leuitæ, ita in populo etiã
 Christiano decimæ colligantur, quæ in alimenta pastorū conferantur
 & pauperū: nihil reclamo, quin potius eorum sententiæ meum quoq;
 calculū addo. quandoquidē alicunde certe desumi, qđ ad sustentandos
 ecclesiarū ministros impendatur, necesse est. nec expedire mihi uide-
 tur, quod æquissime constitutū fuerit, sine causa innouari: modo ne ius
 illud Leuiticū falso prætendatur, et Ecclesiastici pastoris stipendiū, nō
 decimarū fertilitate, sed Apostoli præscripto definiatur, ut sit necessa-
 rijs uitæ subsidijs cōtentus. Cæterū cū in hos usus destinātur decimæ,
 simul arcentur uelut positæ repagulis, oēs isti pigri uentres, qui se illis
 nunc soli referciūt, ne segetis spicā aut pullū unū attingant. Vt nūc autē
 res habēt, decimas nullo neq; diuino, neq; humano iure sibi debitas ex-
 torquendo, improbissimo furto in alienas fortunas inuadūt. In iure an-
 nuarum pensionū describendo, hoc est (nisi fallor) *γενικωτατην βρω-
 πυρα*, oēs donationis titulo uobis obuēnisse, quā Iurisconsulti ob cau-
 sam uocant, ut missæ sacrilegio, alijsq; incantatorijs precibus, ex illo
 Vtopiensi purgatorij carcere mortuorū animas eliceretis. Sic enim in
 Papæ schola instituti homines fuerūt, ut delictorū cōscientia trepidis,
 hac demū conditione spes obtinendæ ueniæ pponeretur: si uel penā
 nihilominus Dei seueritati exoluerēt, uel satisfactione redimerēt. Sup-
 plicij exactio, purgatoriae flāmæ ardore torreret: satisfactio, in mo-
 nachorū ac sacerdotū uentres ingurgitare, qđ eorū iudicio ad delicti
 compensationē satis foret. En quibus natae exordijs, qbus deinde incre-
 mentis pgressæ hucusq; sint uestræ possessiōes: quō puenisse hodie ui-
 demus, ut nulla sit prorsus terræ unciā, quā nō acceptā purgatorio re-
 ferre debeatis. Nunc te corā Deo appello, Vir mihi amicissime, aliosq;
 qui à uerbi Dei puritate non abhorrent, quorū ex animis discussus est
 manis ille purgatorij fumus: Cum probe intelligatis, quas cunq; tenetis
 possessiōes, nō alia lege uobis fuisse transcriptas à suis dominis, nisi
 ut à purgatorij cruciatu uestra intercessiōe soluerētur (parū dico) nisi
 ut abominandæ ipsorū impietati à uobis satisfaceret: iustam ne possidēti
 rationē uobis cōstare ducitis? Sane leges ciuiles, cū nihil uolūtati magis
 aduersum sit q̄ error, donatorē, qui uel errore deceptus, uel fraude cir-
 cumscriptus fuerit, absoluūt. Donatiōes autē istas solo errore niti, bona

etiã ex parte impostura nõ carere scitis. Iisdẽ legibus, quæ illicitã conditionem habet donatio, irrita esse pronunciat. Nulla est istarum donationum, quæ horribili Dei blasphemia nõ uos obstringat. At nihili ducendæ sunt eiusmodi leges. Quis autem uobis permisit alienas copias uestro arbitrio obtinere, quæ dum adscripta lege uobis cæduntur, nisi illa intercedente uestra non fiunt? Ius enim istud pactorum, quæ mutuam habent obligationem, peruulgatum est ac cuius cognitum: ut agere ex pacto non possit, nec fructum ullum percipere, nisi qui defunctus promisso fuerit. Itaque aut aliena usurpatis, aut ea conditione uestra sunt, quam in se receperunt, quorum per manus uobis sunt tradita. Quod si flagitia hæc illis pacisci fas non fuit, uobis in partem societatem succedere qui liceat, considerate. Itaque, nisi accensa purgatorij flamma, calere hac parte culina uestra non potest: quo extincto, tantumdem remittatur oportet. Nam hominũ quidem oculis præstigijs, quibus ludificantur, offundere promptũ est: ad Dei autem tribunal ubi causa uestra uocata fuerit, quemadmodum certè olim uocabitur, solo furti prædæq; titulo prætexta corruet. Quæ autem donariorum & anathematium nomine templis oblata in crumenas uestras recidunt (quod tertium fecimus uestrarum opum genus) sic anathemate referta sunt omnia, ut ad ipsum contactum uos non exhorrescere ualde mirer. Quibus idolis, quanta cum Dei contumelia, qua superstitione offerantur, uobis clam non est. Quo tamen hæc quasi uobis dicata deuoretis, uos talium sacrorũ mystas & antistites profiteri nihil pudet. O Roma (ut uno uerbo Radicẽ Omnium Malorũ Auaritiã cõplectar) quot alioq; nõ male nata ingenia corrupis, pessima tua educatione corrupta magis ac magis nequitia deprauas? Ita deprauata perdis? Tanta ne cæcitate percussos esse homines, ut cum è manibus offerentiũ suscipiant cõsecrata idolis donaria, quæ talium superstitionum antistitibus sunt destinata, tota idololatriæ participatione illigari se non cogitent?

Iosue 7. Si tantus Domini furor in Israëlitas exarsit, ob clanculariã anathematizati expilationẽ: quam impunitatẽ expectant, qui ad deglutendas execrationis plenas oblationes, idolorum sacrificijs præesse nõ uerentur? Sequuntur iam exactiones, quæ iura spiritualia uobis autoribus censentur. quæ ab oblationibus uoluntarijs eo differunt, quod illis quidẽ fraudulente populus circumscribitur, his autem hostiliter uexatur. Ac tui quidem

quidem ordinis homines, quorum latrocinij patet latior campus, opimiores prædas agunt. (Sic enim inter suos distinguit Romanus archipirata, ut quo quisq; gradu propius ad eum accedit, eo licentius prædetur.) æque tamen immaniter depopulantur alij omnes, quod suæ rapacitati putant attributum. Itaq; ob signator ille rapinarum tuarum annulus, copiosiore multo præda quotannis te onerat, quam minutum aliquem paræcum sua in corradendo cõuerrendoq; strenuitas: nihilo tamen minus diræ ac sanguinariæ sunt illius uexationes, quibus plebem ille suam pro suo modo exercet ac fatigat. Porrò quantum quisq; accipit, tanto se peculatu obligat. O nunquam satis detestatas opes, quamlibet insana hodie multorum cupiditate (quæ est sæculi nostri peruersitas) furiose expetantur: in quibus nummus nullus est non furto, aut sacrilegio, aut latrocinio pollutus. Illis ne placide fruuntur, ac se beabunt Christiani? Scilicet, si tanti sunt, ut earum causa spe æternæ hereditatis nosmetipsos abdicare debeamus: quam sanè neq; fures, neq; rapaces unquam consequentur. Sed operæ precium est audire speciosam quorundam exceptionem. Sunt enim qui se pulcherrime excusatos putent, quòd has, utcunq; partes facultates, non turpiter, nec libidinose dilapidant: sed partim in moderatos uitæ usus conferant, partim uero decidant subleuandæ pauperum egestati. Quasi uero ista satis ad furæ prædonem ue purgandum defensio ualeat, si suam domi parsimoniam & frugalitatem approbarit: aut accepta sit Domino benignitas, qua furorum reliquias egenis impartimur. Qui frangere quidem esurienti panem iubet, sed nostrum: qui iubet elargiri pauperibus, sed de nostra substantia. Contrà uero uehementi interdicto canis mercedem sibi uetat offerri. Quo symbolo immundam & scelere quæsitam quamuis oblationem, abominationi sibi esse designat. A deo uerum est quod scripsit ille, eum qui è pauperis substantia sacrificium offert, non secus aestimari coram Domino, quam qui filium in patris cõspectu mactat. Tu uero, tuiq; similes, quorum turpitudini ne sub hoc quidem inani & perfluo integumento locus est, quid obtendetis? Iam uobiscum summo iure, hoc est, Dei uerbo non disceptabo. Sed quid, si ius ipsum Canonicum, cuius beneficio uiuitis, repetundarum uos etiam damnet: ac litem non multo minoris, quam pro nostra postulatione aestimet? Velitis, nolitis, fateri hoc conuenit, nihil hic à uobis plus usurpandum, quam quod ipsis ca-

1. Corinth. 6.

Esa. 58.

Prouerb. 3.

Deuter. 23.

Eccle. 34.

nomibus defertur. Atqui non adeo Spartacum uestrum depuduit, quã ferinis suis sanctionibus hoc saltem Hieronymi uerbulũ insereret: Bona clericorum, bona pauperũ esse, quibus ultra exigua frugiq; alimenta siquis abuitur, eum pauperibus furari. Immanis autem illa profusio, quæ domi uestre uisitur, quid cum hac regula simile habet? Iniuriam (scio) uobis à me fieri clamabitis, oēs Pseudoeuangelici præfules: qui sub iugum, pijs omnibus excutiendum indigne uos adigam. Mihi uero hic de uestra aut libertate, aut seruitute non est institutus sermo. sed quemadmodum in agri iure dignoscendo, nõ qualem habeat dominũ, sed quo ipsum iure leges regionis esse definierint, quæritur: ita seposita uestri mentione, quæ in Papæ ditione sacerdotia, nõ nisi illius permissu ac secundum eius leges obtinetis, fundum suum sequi dico: hac inquæ lege teneri uos dico, ne quid plus è sacerdotijs in rem uestram conuertatis, quàm per Papisticos canones uobis conceditur. Quorũ uinculis adstringi si uos piget, illis ne uos ultrò implicetis. Sed quid in hac re euincenda anxie laboro? quando quidem eos, quorum liberalitate locupletes estis, nihil dubiũ est, nõ ideo detractas hæredibus proprias opes uobis tam plena manu fuisse elargitos, ut regijs lautitijs instrumentum ministrarent: sed uestre fidei commississe, quæ bonis uiris cum pauperibus cõmunes forent. Itaq; non tam earũ uos dominos, q̃ œconomos instituerũt. Si extremũ est perfidiæ genus, in deposito fidem fallere: uobis sanè ignoscendũ nullo modo est, qui adeo insigni improbitate pauperibus præuertitis, quod apud uos depositum in hoc fuerat, ut in eorũ manus perueniret.

Huic malo alterũ quoq; proximum est: quod eam personam non potestis sustinere, quin multa offensionum semina uarijs modis spargatis. Ut istud unũ satis causæ sit homini Christiano, quo centũ simul sacerdotijs, quamlibet opimis et splendidis, se protinus abdicet. Nemo enim ferè piorũ est, qui non isto excẽplo magnopere perturbetur. Qui paulo sunt adhuc umbecilliores, hac dubitatiõne percellũtur, iocõ ne an serio, malitiosè ne an sincere aduersus Papiſtas cõtendamus: dũ nostræ partis homines, Papæ stipendiarij simul uident. alij dubitare malunt, si ne res licita, à qua uiros, quos ipsi nõ malos existimant, nequaquã abhorere uident, quidã etiam animosiores ad imitandũ accendantur. pleriq; totã fabulæ ac ludibrio religionẽ uobis esse merito persuasum habent.

Christi

Christi aut aduersarij, quibus non calumnijs sanctū Dei Euangelium
 proscindunt? quibus nō cedorijs Christi seruos subsannāt? quos non
 triumphos agunt? Quid dicā? Perquā pauci sunt, qui non ad uitā ue
 strā lapidē aut hoc, aut illo modo impingāt. Qualis hic (malū) est stu
 por? ad omnia proborū æque ac prauorū hominū iudicia nec tantillū
 cōmoueri: præsertim ubi p uestrā ignominia, sannasq; illas ac scōmata,
 quibus cæca uestra cupiditas iure optimo perstringitur, ipsam quoque
 Dei maiestātē illudi, sacrū eius Euangeliū maledictis lacerari, ueneran
 dam eius religionē conculcari intelligitis? Si sanæ mentis guttula (ut ita
 dicam) in uobis resedisset, ac non illa uos nescio quæ rabies corpore et
 animo penitus transuersos egisset, primo statim limine uos Dominus
 admonerat, ne ad hoc letale præcipitium gradum iaceretis. Quibus
 enim primordijs estis auspiciati? An non in Papæ nomen ac uerba iu
 rat totum illud cornutum Episcoporum, Abbatum, ac Priorum pecus:
 dum Romanæ sedi obsequentes, studiososq; dignitatis illius uindices
 sacramento adacti, se pollicentur? Minorū autem classium sacrificuli,
 an nō etiam ipsi, sua quadam iuramenti forma, sanctæ matris Ecclesiæ
 obsequio deuouentur? Huiusmodi auspicia quem faustiozem euentum
 portendere ualent? imò quā nullis ambagibus infelicem exitum mi
 nantur? Quare uestram hebetudinem minus iam mirari incipio: qua
 haud dubie uindictari tantus ille Dei contemptus merebatur. Qua ta
 men excusatione culpæ partem nonnulli deprecentur, prætereundum
 non est. Nam & si ingenue fatentur, reprehensione se non penitus ca
 rere, minori tamen publico malo ecclesijs se præesse dicunt, quā
 si deteriores illis præsiderent (quales sunt iurati Christi hostes) qui
 Euangelij ruinam ex professo machinentur. At si hæc ratio recipitur,
 cur non speluncas occupamus? itinera obsidemus? in insidijs excuba
 mus? eo animo, ne uiatores, ut efferati isti solent latrones, uiolamus: sed
 spoliatos dimittamus? Sic enim mitioribus atrocinijs mundus infesta
 retur. Enimuero boni uiri est, non improborū hominum subire uices,
 quo mala quadantenus moderetur: sed cum improbis, ac cum ipsa etiā
 improbitate accerrimū bellum gerere. quo suo conatu si parum profi
 cit, suū tamen officiū sic præstiterit. Quod illi satius esse debet, quā
 delicto uno mille flagitijs occurrere. Fures itaq; excipiendis prædis, la
 trones hominibus iugulandis sinamus esse intentos: nos uero, si Chri
 stiani

stiani sumus, in omnem puritatem, innocentiam, sanctitatem uocatos meminerimus.

Si tantum exhortatione mea profectum est, ut te ad dandas Domini manus, affectumq; tuum illius imperio penitus subiiciendum compararis: non dubito, quin iam in me respicias, mecumq; deliberes, qua ratione in meliorem uiam recipere te queas. Ego uero, quanquam opportunitate præsenti ad aliquid pro Christi gloria fortiter animoseq; gerendum uti te malim, nisi quid tamen melius potes, exeundum tibi primo quoq; die censeo. Te enim quoquomodo ex hac palude euolui præstat, q̄ diutius illic hærendo, & in illius gurgite profundius in dies defigi, & cæno magis magis que conspurcari. Satiùs illud quidem & longè optabilius, ne tantam illustrandæ Domini gloriæ occasionem è manibus amittas: quando ea est rerum agendarum penes te facultas, quæ si tota in Dei obsequia optima fide impendatur, multum momenti ad promouendum Euangelium afferre possit. Et nostrarum est partiù, non ignauia torporeq; nostro admittere, ut hoc genus opportunitates è Dei manu nobis oblata, infructuosæ pereant. Sed enim si præstando ueri fidiq; pastoris officio nullo modo idoneum te uides, hoc secundum est, malè tibi assignatum munus ut deponas potius, quàm indignè ac perfidiose administres. Cedendo enim, Episcopum te non esse saltem declarabis: cuius personam nunc sustines, & functionem profitearis. Equidem si aut ecclesiæ Christianum in morem utcumq; compositæ, legitimo ritu præfectus esses: aut etiã plebem istic haberes, tua sedulitate Christo acquisitam, cuius oculi in te ceu ducem ac pastore conuerterentur: nunquam concederem, ut abiecta temere non dubia Domini uocatione, libertatem tibi sumeres aliò, quò ferret animus, demigrandi. Christianis enim (quos in sua uocatione perstare decet) aliena est desultoria ista leuitas. Sed ab hac minime recta uiuendi uia, in quam te Sathana, non Domino uocante, contulisti, quo minus pedem referas, quid te impediat nõ uideo. Omnino sanè aut tibi, quod ab Episcopo requiri audis, præstandum est: aut sedes Episcopi deserenda. Flebiles illas uestras querimonias noui: quibus si quis ad indulgentiam uobis ueniam non permoueatur, eum nõ hominem esse iudicatis. Quid? Ergo ne fortunis omnibus excuti, hinc nos uelut è præsentaneo incendio proripiemus? Quid autem fiet miseris nobis? Scilicet ut qui tran-

quille

quille ac placide in nostro habitamus, uagi ac palantes in alienas concedamus, nobisq; incognitas terras? Quorum largitate uiuūt plurimi, precariam penē uitam aliorum beneficio agitemus? Qui delicijs assueuimus, non sine dignitate, tenuiter, aspere, contumeliose uicētemus? Quibus nunc ociosis feritur ac metitur, atrum ex iure hesterni panē (ut ille inquit) sudore nostro manibus que partum uoremus? Verum adeo speciosis querelis uno uerbo respondeo. Ergo Christiani ne sitis, Christianū enim hęc manet necessitas, ut si furabatur, furari iam desinat: sed manuum labore potius & suā, & fratrum inopiā succurrat. Graue quidem: non secus atq; abiecta sui cura, subsidijs presentis uitę omnibus exuere se ac nudare. sed multo grauius haberi debet, tot malefactorum conscientiam sustinere, cuius flagellis exagitari te, cuius aculeis perpetuō lancinari (si tamen Deum uiuere, atq; alteram quandam in eius regno uitam fore putas) necesse est. Durum & istud quodque est, fateor: natale solum, ubi & amoenissime & honorifice accipiaris, aliena regione, in qua futurus sis abiectus hospes, exilij specie uertere. sed multo etiam num durius, quoquō te uertas, iudicium hoc circumferre: quod ne dubium nobis foret, Dominus per suum præconem impridem promulgauit. Sic enim apud Zachariam legimus: O pastor Zach. u. inanis, derelinquens gregem. Gladius super brachium eius, & super “ oculum dextrum eius. Brachium eius ariditate siccabitur, & oculus “ dexter eius obscurabitur. Quamquam hic etiam mirificum artificem “ Dominum experiuntur fideles: qui rem hominū iudiciotam acerbam (paupertatem dico) suauem illis, uerbi sui condimento, gratiosamq; reddit, non quod asperitatem prorsus nullam gustu percipiāt: sed quia, illa condimenti suauitate temperatam, non nimis ægre, quin nec sine eximia iucunditate ferunt. Quod si tamen alterutrum eligendum tibi sit, ut uel calamitosam probitatem secteris, uel calamitatem nequitia effugias: cur non sanctam ac dignam uocatione tua uitā potius in miserijs agas, meliori expectatione fretus, quā momentaneā nescio quā mollitiem Dei indignatione, & æternæ mortis ultione redimas? Ita est sanē, si ad illam populo Dei promissam hæreditatem seriō adspiras, Heb. u. Moſen te uicē ducē sequi oportet: qui eiurato Pharaonis genere, satius sibi esse cum Dei populo affligi duxit, quā temporariā habere peccati fruitionem: pluris Christi opprobrium, quā omnes Aegyptiorum

diuitias aestimans. Nam ut ille simul & nepos uocari Pharaonis, &
 inter Abrahamæ filios censeretur non potuit: nec Dei benedictionem, unã
 cum Aegyptijs opibus possidere: ita uanissima spe teipsum lætas, si lo-
 cum tibi in Dei populo esse confidis, dum in Antichristi castris meres:
 si & cœleste regnum cum Dei filio, & cum scelestis latronibus furti-
 ac rapinas participare te simul posse speras. Quare nec illa solenni uo-
 bis deprecatione magnopere moueor, nisi multa humanæ imbecillita-
 tis uitia, qualia scilicet in piorum carne semper resident, toleramus: (ut
 in hominibus nihil est perfectum) nos Christianum neminẽ posthac
 relicturos, quin neq; penes nos mansurum Christianorũ nomen, nisi
 cum uenia uita nostra expendatur. hoc autẽ uestrum delictũ, si quod
 nominari aliud potest, eiusmodi esse, cui merito sit ignoscendum. No-
 stram illam communem omnium imbecillitatem scimus sanẽ, & hanc
 ueniam petimusq; damusq; uicissim: ne propterea quod interdum titu-
 bamus ac labimur (quod perfectissimo cuiq; sæpius quã optandum
 fuerit accidit) Christiani tamen inter nos haberi desinamus. Sed non
 alia lege, nisi qui sic claudicat, uacillat ac decedit, uia nihilominus Do-
 mini sequatur: neque uero claudicatione sic impediatur, quin eritatur
 contra, incedendiq; difficultatẽ eluctari strennue contendatur: cumq;
 uacillando trepidet, nunquam deficiat animo: collapsus etiam in pedes
 se recipiat, nulla denique remora sic tardetur, quin intentis in Dei re-
 gnum oculis cceptum iter persequatur. Eos inquam cum suis delictis et
 lapsibus fraternæ benignitate complectimur, eos fratrum in numero
 retinemus, eos in sinu nostro fouemus, quos uita Christiane instituta,
 toto animo adspirare ad Dei regnum apparet. Etsi ne pios quidem sic
 cum suis uitijs ferimus, ut ea palpando ac blandiendo nutriamus: sed
 quos Dominus seruos suos agnoscit, e nostro cõsortio non abijcimus.
 In te uero quid prorsus simile? cuius uita nec Christianam ullam uoca-
 tionem præsert, et toto cursu à uia Domini auersa est. Proinde quan-
 diu pauperum sanguinem furtis ac direptionibus exuges, quem postea
 luxuriose profundas: quandiu locũ pastoris ad perdendas, nequissima
 perfidia, oues occupabis: quandiu in eo eris hominum grege,
 quos latrones & sanguinarios Ecclesiæ suæ prædo-
 nes Christus appellat: de te, ut uoles, aestima-
 bis: mihi certè nec uir bonus eris,
 nec Christianus.

Apoca. 3.

Scio opera tua: quia nomen habes, quod uiuas, & mortuus es,
Esto uigilans, & confirma cetera, quæ moritura
erant. Non enim inueni opera tua
plena coram Deo.

Ibidem.

Scio opera tua: quia neq; frigidus es, neq; feruidus. utinam frigi-
dus esses, aut feruidus. Itaq; quoniam tepidus es, &
nec frigidus, nec feruidus: incipiam te euo-
mere ex ore meo.

K 4.

RERVM QVAE HIS CE

DVABVS EPISTOLIS

præcipuæ continentur,

INDEX.

A

Bbates qui	66	Cæna Domini nihil cum Missa com-	
Aqua cõsecratã	nõ	mune habet	22
aspergẽda frons		Confessio laudis	42
20		Confessio qualis à Christianis exigat	
Alter alterum dũ		tur	9. & 16
respicit, neminem oculos ad Deũ		Connubiũ quale contrahi debeat	42
conuertere	39	Cordis pietas externa professione de	
Auspicia exitij multorum	4	claranda	8

B

Beneficiarios gemina impietate cõ		Curiones uulgo dicti quàm infideli-	
taminari	65. & 66	ter in opere Domini uersentur	59
Beneficiarios repetundarum etiã lu-		Cypriani hystoria ex D. Augustino	6
re Canonico damnari	73		

D

Beneficiorum facultates quadrifariã		Ecim.e an capi iure possint	71
partitæ	70	Dei disciplinam admittenti nihil	
Blanditiæ populi in sui obliuionẽ ab-		difficile	4
ripiunt hominem	45	Dei præsidia contententiũ pœna	5
		Dei religionem qui soli rite conser-	
		uent	11

C

Anonico iure repetundarum da-		Docendi officium quale	51
mnari beneficiarios	73	Domino laudis cõfessio reddẽda	42
Carnium esum interdicerè, tyranni-			
cum	17		

E

In ceremonijs Papistis non minus		Ecclesie administratio, negotij. cu	
esse anathematis, q̃ in ullis un-		ra. & sollicitudinis plena.	49
quam idolorum abominationibus		Eleazari exemplum	33
17		in Episcopi mutare æstimando Dei	
Chriftimatis impostura	19	unius, non populi iudiciũ audien-	
Christianorum oculi quibus grauissi-		dum	48
me offendantur	3	ad Episcopum D. Pauli exhortatio	
Christum crucifigunt Episcopi Pa-		48.	
pæ	57	ad Episcopos quo iure prouentus re-	
		deant	57. & 70
			Episco

I N D E X.

Episcoporum furta	58	Legis Domini nulla particula à nobis	
Episcoporum œconomia & procura		cleuanda	34
tio qualis	49	M	
Episcopos Papæ Christum crucifi-		M Embra nostra immundis Super-	
gere	57	stitutionibus non fœdanda	14
F		Ministerij nomen quale	48
F amilie institucndæ quanta esse cu-		Missæ symboli loco accipi nequit	26
ra debeat	41	Missæ cultus quanta abominatiõe sca-	
Frons aqua consecrata non aspergen-		teat	20
da	20	Missæ gesticationes histrionica	23
Functionis neglectæ pœna	52. 55	cum Missa nihil cõmune habet Cœna	
Furta Episcoporum	58	Dominica	22
Furtorum, quibus plebs expilatur,		Missis faciendis sumptus suppeditan-	
mille ab Episcopis approbari ge-		tes	67
nera.	54	Mortem nimium perhorrescimus	43
H		Multorum exitij auspicia	4
H istrionice in Missa gesticulatio-		N	
nes	23	N Aaman exemplum	36
I		Nazareorum purificatio & ob-	
I robeam quo consilio vitulos est fu-		latio	38
bricatus	28	Neglecti officij seu functionis pœna	
Idolum nulla ueneratiõis specie pro-		52. & 55	
sequendum	11	O	
Idolorũ adorationis prohibitio quid		O fficij formula fraternè prescri-	
complectatur	10	pta	4
Impietas gemina, qua beneficiarij cõ-		Officij neglecti pœna	52. 55
taminantur	65. 66	Opes detestandæ	73
Indulgentiarum participatione non		Orationes non ueræ	62
utendum	19	P	
ab Infidelibus quatenus abhorren-		P apæ episcopi Christũ crucifigũt	57
dum	14	in Papistis cœremonijs nõ minus	
Infirmis in ædificationem tantũ nos		esse anathematis, quam in ullis un-	
accommodare debemus	39	quã idolorũ abominationibus	17
Infrugifera tenebrarũ opa arguenda		Pastoris nomen quantum	30
D. Paulus admonēs, quid uelit	30	D. Pauli exhortatio ad Episcopũ	48
L		D. Pauli locus, infrugifera tenebrarũ	
L audis confessio Domino redder-		opera arguenda monens, quid ue-	
da	42	lit	30
		K	
		K s	D. Pauli

I N D E X

D. Pauli locus, translato sacerdotio legis translationem sequi, explicatur	70	Religionem Dei qui soli rite conferunt	11
D. Pauli uotum Act. XXI. quale fuerit	38	Repetendarũ damari beneficiarios etiam iure Canonico	73
Pauperibus de nostra tantum substantia largiendum	73	Romana opulencia tota pessimis artibus conflata	46
Paupertatẽ uerbi sui cõdimento suauem reddit Dominus	77	S	
Pietas cordis externa professione declaranda	8	Simulacri aspectu Christianos non pollui	29
Pietatis studium quale in nobis elucere debeat	40	Superstitionibus immundis non scedanda membra nostra	14
Populi blanditiẽ in sui obliuionẽ abripiunt hominem	45	T	
Prouentus quo iure ad Episcopos redeat	57. & 70	Templi papistici ingressu Christianos non pollui	29
Purgatorio omnia Papatus mala accepta ferenda	71	Tenebrarum infrugifera opera arguenda D. Paulus admonens, qd uelit	30
Pusillanimitas in consilium non admittenda	5	V	
R		Vitulos quo cõsilio fabricatus sit La robeam	28
Atiocinationum quarundam refutationes	25. & 31	Vocatio sua cuiq; cogitanda	8
à Religionis integritate alienũ nihil neq; dicendũ, neq; faciendum	16	Votũ D. Pauli Act. XXI. quale fuit	38
		à Vulgi imbecillitate non captandus prætextus	64

F I N I S.

ERRATA

ERRATA QVAE INTER
imprimendum forte irreperūt.
ita emendabis.

Pag. 13. vers. 23. *aut quod idolum sit aliquid? Non. Sed*
quod, &c. 14. 16. *Christo cum Belial?* 15. 28. *in Christum*
delinquitis. 47. 12. *obsurduerunt.* 59. 27. *fraudi sibi esse*
velint.

BASILEAE, PER BALTHA
SAREM LASIVM ET
Thomam Platterum, Mense
Martio,
A N N O

M. D. XXXVII.

7060801
OCN 80561284

